

Halkbilimi

Halk Sanatları Derneği Yayınıdır

Dile Kolay...20 YIL

Halk Sanatları Derneği

HAS-DER

Yer: Başaran Spor Salonu Tarih: 31 Ekim 1997 Saat: 20.30

Halkbilimi

Halk Sanatları Derneği Yayınıdır

1997 Yılı: 10 Sayı: 45
Ocak - Aralık
Ederi: 500,000 TL. (KDV dahil)

Yılda Bir Yayımlanır

Sahibi ve yazı İşleri Sorumlusu:
Kani KANOL

Yayın Kurulu:
Engin ANIL
Öcal ERTEK
Hasan BULUNÇ
Hasan EKMEKÇİ
Tuncer BAĞIŞKAN
Gaye ÖZARIN

Baskı:
Ateş Matbaacılık Ltd.
Organize Sanayi Bölgesi Lefkoşa
Tel.: 225 2215 - Fax: 225 3172

Yurtdışı fiyatımız: (Posta ücreti dahil)
Türkiye: 750,000 TL.
Avrupa : 15 Sterling

Yazışma Adresi:
Has-Der
PK 199 Lefkoşa-KKTC
Mersin 10 Türkiye
Tel.: (392) 227 6276 (Akşam Saatlerinde)
(392) 228 3146 (Mesai Saatlerinde)
Fax: (392) 228 4125

Ön Kapak

Has - Der'in 20. Yıl Afışı

Arka Kapak

Has - Der Çocuk Ekibi

İÇİNDEKİLER

Okurlara	1
Kani KANOL	
Short Summary of the Contents	2
Engin ANIL	
Eski Kıyafetler (II)	4
Nihat EKİZOĞLU - Fügen DAVULCU Savaş SEYHUN	
4. Masal ve çocuk Sempozyumu Bildirileri	10
Kültür ve Sanatın Çocuk Üzerindeki Etkisi	11
Deniz ÇAKIR	
Sosyal Etkinliklerin Kendilerine Kazandırdıkları	12
Gözde ÖZtenekecioğlu / Çise Zekai	
Çocuğun Yaptığı Sosyal Etkinliklere Ailenin Bakış Açısı	13
Mustafa GÜRSEL	
KÜP	16
Kutlu ADALI	
Girne Bölgesinde Anlatılan Şehit Mezarları ile İlgili Dört Söylence (II)	19
M. Kemal SAYIN	
18. ve 19. Yüzyıllarda Kıbrıs Kent Giysileri	22
Mehmet BİRİNCİ	
Kıbrıs Halkbiliminde Çocukların Pişiklerini Sağaltma Uygulamaları	25
Tuncer BAĞIŞKAN	
Halkbilimi Hizmet Ödülü Alanlar ve Özgeçmişleri	29
Öcal ERTEK	
KKTC Halkoyunları Üzerine Bazı Düşünceler	33
Ahmet ÇAKIR	
Geleneksel Tiyatronun Önemi	35
Mevlüt ÖZHAN	
Kültürel Değerlerin Akışkanlığı ve Yapışkanlığı	38
Mustafa GÖKÇEOĞLU	
Kıbrıs Efsanelerinde Taş Kesilme Motifi	44
Tuncer BAĞIŞKAN	
Masal "Horozcuk"	53
Özkan YIKICI	
Masal "Yaşlılar Yaşamalıdır"	55
Özkan YIKICI	
Masal "Helvacı Güzeli"	56
Özkan YIKICI	
Masal "Horozcuğun Hacılığı"	58
Özkan YIKICI	
Bilmeceler	59
Hasan BULUNÇ	
Haberler	60
Tarık G. EMİROĞLU	

Okurlara

Kani KANOL

Değerli Okurlar

Uzun bir aradan sonra dergimizi sizlere ulaştırabilmenin mutluluğunu yaşarken, elimizde olmayan nedenlerle geç kalduğının bilinmesini istiyoruz.

1986 yılından beridir yayınlamakta olduğumuz dergimizin çok büyük özverilerle çıkmakta olduğunu daha önce de, pek çok kezsizlere belirtmiştik. Ülke koşullarımız her geçen gün daha da zorlaşarak, dergi basımı ve yayıncılığını altından kalkılabilecek bir yük haline getirmektedir. Halkbilimine gönül vermiş bir avuç insanın, HAS-DER bünyesinde örgütlenecek sürdürdükleri mücadele, özellikle maddi açıdan çalışmaları her geçen gün daha da zorlaşmaktadır. Buna rağmen geleceğe olan inanç ve umutlarını yitirmeyen bu kadrolar, herşeye karşı kararlı bir şekilde çalışmalarına devam etmektedirler.

HAS-DER Yönetim Kurulu ve Dergi Yayın Kurulu uzun tartışmalardan sonra, tüm zorluklara karşı "HALKBİLİMİ" dergisinin bir şekilde yayınlanmaya devam etmesini kararlaştırmıştır. Bu karar çerçevesinde 1997 yılı için ve bundan sonrası için dergimiz bir sayı olarak yayın hayatına devam edecektir. Daha önce üç ayda bir yayınlanmakta olan derginin yayın hayatına son vermek yerine, hiç olmazsa yılda bir kez olsun yayınlanarak devam etmesi, daha doğru bir yaklaşım olacaktır. Bu şekilde bir karar almak zorunda kaldığımız için, gerçekten üzgünüz. Ancak olanaklarımız ve ülkemizin içinde bulunduğu olumsuz koşullar bizi buna zorlamıştır. Tüm okurlarımızın bizi anlayışla karşılayacaklarını umar, saygılar sunarız.

---

*So young, so energetic and lively.
So fruitful, so productive and hard working
There you went my good friend teaching us
one more thing
That "real friends live in our hearts"*

Reha Caner 1957-1997

Our dearest friend Reha Caner who was contributing form time to time to our periodical on this page died with a heart attack. We wish sympathy to his beloved wife, daughter and son.

Short Summary of the Contents

Engin ANIL

Dear Readers,

We are back again after a long interval trying to solve our financial problems for publishing Halkbilimi. Our editorial board, after long days and hours of discussion has accepted to publish our periodical annually. Although we feel very upset and sorry for taking such a decision we ought to have done it. Getting very little financial aid from a few friends and although publishing 750 pieces very quarterly we were able to sell only a few. Should it have been a periodical of pop stars we would have been able to retail thousands. Actually there is very little demand from the public and the effect shows itself in our decision.

The first article on page 3 is the 2nd and last part of the article from the last issue. This article which was on "TRADITIONAL DRESSES" was researched, collected and written by 3 young people who were students at the Atatürk Öğretmen Koleji-Atatürk Teacher College-Among the many activities held in the "10th Folk Tale and Children's Festival" organised by our association, there was a special symposium, which was the forth of its type, within the context of the children's festival. Peculiar to this symposium was that 2 of the speakers were teenagers who are active in the Folk Arts Association.

After the introductory page (page 9) on the symposium, the first article appearing on page 10 is by Çakır. An actress in the Atate Theatre of North Cyprus. Her topic was on "The Effects of Culture and Art on the

Child". On page 11 the two articles are by the above mentioned children who are the members of our association. Their common theme are "Our Benefits From Social Activities".

On page 12 we find Gürsel, a parent of a child from FAA telling about "The Social Activities of Children From the Aspect of Parents".

We could not publish the 5th article which was by Naldöven, Filiz, as she did not hand in her article after the symposium.

A true democrat and patriot of this country had been shot dead. Kutlu Adalı, who was a poet, writer, journalist and folklore researcher had always been in good connection with our friends. His article "The Pot" on page 15 is about the big earthen pots, enough for one person to get in, found in the yards of some village houses. These big earthen pots were used for bathing in the old times. The work is taken from his book "Dağarcık" where he had accumulated his experiences and observations while going around in villages of cyprus on duty.

Page 18 is the second and last part of the "4 Legends About the Martyrs" Tombs in Kyrenia District". As we are aware Sayın, had narrated us what he had heard from his grandmother, mother and elderly aunts in the old times.

We have got a translation by Birinci, from the newspaper "Cyprus Weekly" -published in Southern Cyprus-. The article there gave a general information about a book published in Southern Cyprus in Greek. The book was about the "Cypriot Town (Urban) Dresses in the 18th and 19th Centuries. And the book was written by "Erosyni Rizopoulou-Igoumentiou.

Bağışkan on page 24 contributes our magazine with a research on "Traditional Treatments of Sore Skins of Children" Sore skins of children was a big problem in old times because of sweating and pissing. As the mother was busy both at home and in the field, she had little time to clean the baby and thus sore skins between the legs and under the arms was a common problem.

4 papers were presented at the 15th Folklore Symposium organised by Has-Der in November. At the beginning of the Symposium the Folklore Contribution Awards were given by FAA to those who had contributed to the folklore of the Turkish Cypriots with their works and compositions in music. The award winners were Şevki Meteci, the musical Group Sila 4 -the members Raif Denктаş, Erdinç Gündüz, Ferahzat Gürsoy, Aydın Kalfaoğlu, Kamuran Aziz and Ekrem Yeşilada. You can read about their biographies on pages 29-30 and 31.

Two of the folklore researchers were from Turkey as guests of FAA. Çakır's paper was "Some Ideas on the Folkdances of Turkish Republic of Northern Cyprus." Çakır told us about the research that he had been in, in cooperation with the Cultural Department of Ministry of Education and Culture in 1988.

The second guest Özhan, wrote about the "Importance of Traditional Theatre" on page 34. In his paper he gave a general information on how the traditional theater developed in the past and suggested that traditional theatre would be taken as basis for building up the national theatre of today.

Gökçeoğlu on page 37 by giving examples from Balkan countries, Azerbaijan Turkey, Greece and Southern Cyprus wrote about "The Fluency and Viscosity of Cultural Values" The Petrification of People in Legends of Cyprus".

The news page on FAA on page 52 and the news page about the general cultural activities in North Cyprus on page 58 has been collected and organised by Emiroğlu as usual.

We wish you success and health till next year.

ESKİ KIYAFETLER (II)

GİRİŞ

Aşağıda sunduğumuz araştırma, 1994-1995 öğretim yılında Atatürk Öğretmen Koleji'nde "Halkbilimi" konusunda ders veren Kani Kanol tarafından öğrencilerine verdiği araştırma ödevi neticesinde ortaya çıkmış bir derlemedir. Bu derlemenin birinci bölümü geçen sayımızda yayımlanmıştı.

DÜĞÜNLER

Düğünlere o köyün ve civar köyün halkı davet edilirdi. Komşu köylere davetiye olarak mum gönderilirdi. Komşu köylere gönderilen mumlar köy kahvehanesine asılır ve nereden geldiği bildirilirdi. Bu şekilde tüm köy halkı düğüne davet edilirdi. Daha sonra o mum camiye götürülür, namaz kılınırken yakılır ve aydınlanma vasıtası olarak kullanılırdı.

Kadın ve erkekler düğünlerde ayrı ayrı yerlerde bulunurlardı. Erkeklerin çalgıları kahvede, davul zurna başta olmak üzere keman ve lavutta (bir nevi ud) idi.

Kadınların ise gözü görmeyen kemancı ile tef ve

Araştırıp Derleyen: Nihat EKİZOĞLU - Fügen DAVULCU Savaş SEYHUN

deplek çalabilen kadınlar tarafından oluşturuldu. Kadınlar gelinin evinde çalgılarını çalarlar ve eğlenip, şarkı söylerlerdi.

Düğünde oynanan oyunlar; 1, 2, 3, diye başlayan karşılama çifte telli, mendilli oyun, zeybek, çiftçi oyunu

Kadın Cepkeni

Basma elbiseli kadın...

gibi oyunlardı. Düğünlerin kına gecesi de vardı. Perşembe günün akşamı sabaha kadar kına gecesi yapılırdı. Bol içki içilir ve yemek yenirdi. Sabah da güreş tutar koşu yaparlardı. Öğleden sonra gelin; arabayla ve çalgılarla güveyinin evine götürülürdü. Perşembe günün akşamı (ki ona Cuma gecesi derler) güveyi ve köy halkı camiye namaza giderdi. Köy çocukları da caminin dışında toplanırlardı. Yatsı namazından sonra herkese birer mum dağıtılırdı. Aydınlıkta köy sokaklarında ilahiler söylenir ve Yavuz Sultan Selim Marşı okunurdu. Gençler ise Kafkas giderdi. Böylece güveyiyi zıfzaf odasına götürülürdü. Böylece düğün sona ererdi.

Damat ve gelin aynı köyden oldukları zaman erkek düğünü kahvede; kadın düğünü gelinin babasının evinde

gerçekleşirdi. Gelin doğak takar ve yalnız Perşembe günü meydana çıkardı. Meydana çıkması gelin kuşanması veya kuşanması denilen tören içindi.

Düğünler genelde Pazartesi'nden Perşembe'ye sürerdi. Bazı yerlerde ise Cuma'dan başlayıp Perşembe'ye kadar sürerdi.

Gelinin doğağının üzerinden 1-2 m uzunluğunda kelefe şeklinde gelin teli dedikleri beyaz ve sarı renkli teller iki taraftan yerlere kadar uzanırdı. Kuşatmaya gelinin çok yakınları ve damadın ailesinden çok yakın olanlar gelinin onun yanında örtünemeyebileceği kişiler, katılırdı. Bunlar genelde gelinin babası, kardeşleri, dayısı, amcası olan kişilerdi. Gelini tebrik ederler ve bilezik, yüzük gibi hediyeler verirlerdi.

Şayet gelin, başka yerden güveyi, başka yerden ise erkek düğünü güveyinin köyünde, gelininki de kendi köyünde olurdu. Gelinin deneni 30-40 kişilik bir grup özel bir törenle Perşembe günü öğleden sonra, katır, at, öküz arabalarıyla gelinin köyüne giderlerdi (tüfek atarak). Ve düğüne katılırlardı. Alıcılar o yerin gençleriyle ve halkıyla karışarak 1-2 saat düğün yapıp, eğlenirler ve yemekten sonra gelini, gelin arabasına koyup, getirirlerdi. Araba öküz tarafından çekilirdi ve arabanın üzerinde yaş ağaç dallarıyla kemerler kurulurdu. Onun üzerine de gelinin yatak çarşafı konurdu ve kimsenin görmeyeceği şekilde örtülürdü. Gelinin yanında gelinin yakınlarının ve kadınlar düğününü idare eden yenge ismi verilen idarecinin oturması gerekirdi. Böylelikle gelin, güveyinin köyüne giderdi. Güveyinin kapısına geldiklerinde sokak kapısı açılır araba içeriye doğru alınır ve kapı örtülürdü. Kimsenin görmeyeceği şekilde gelin, arabadan indirilirdi. Güveyi gelini kucağına alır ve zıfzaf odasına yerleştirirdi. Ama gece namazdan gelinceye kadar gelinle bir teması olmazdı. Güveyi camiden, mamların, aydınlıkla gelin, zıfzaf odasına girildiğinde geline hizmet eden yenge hanım, gelinin doğağını, telini çıkarır soyunmasına yardım ederdi. Güveyi içeri girince iki rekat namaz kılar ve artık oda ikisinin olurdu.

Gelin, damat evine geldiği zaman (aynı köyden bile olsalar) damat dış kapıdan kapının üzerine çıkar elindeki bir bardak yemiş ve parayı serper, çocuklar da bu yemiş ve paraları almak için kapı ederlerdi. Damat aynı zamanda su dolu bir brdağı da arabanın tekerleğine atar ve bardağı kırardı. Bardağı kırıldıktan sonra gelini kucağına alıp içeri götürülebilirdi.

6 Halkbilimi

Dokuma ve cepken kadın kıyafetleri...

Gelinin doğağının altında ipek beyaz elbise vardı. Doğak ise kırmızı renkte idi.

Damadin kıyafeti, beyaz humayın dizlik, kadife kavuşturma oyalı ipek sarık ve 'galloş' denilen lastikli potindi.

TEMELDE KADIN - ERKEK KIYAFETLERİ

ÇARŞAF:

Kadınların sokağa çıkarken örtünmek maksadı ile kullandıkları bir giysisiydi. O dönemlerde üç cins çarşaf kullanıldığı bilinmektedir.

Humayın Çarşafı:

Yakın zamanda kullanılan çarşafı yüz veya yüzotuz senelik bir maziye sahiptir. Bu çarşaflar belden uçkurlarla ve sıkılırdı.

Sadakor Çarşaf:

Humayın çarşaftan sonra giyilmeye başlandı. Kumaşı Bursa ipeklisi idi. Çarşaf lar etek ve pelerin şeklinde iki parçadan oluşurdu. Humayın çarşaftan model farkı vardı. Bu çarşaf ların boyu genelde ayak kabalı örtecek şekilde uzundu.

Satentiyon Çarşaf:

Bunlar ipeklili dalı kumaşlardan yapılırdı. Etek pelerin şeklinde dikilirdi. Etekler ya düz ya kloş veya kuyruklu olabilirdi. Sadakor ve patentiyon çarşaf lar yazın giyilen

çarşaf lar dı. Bu çarşaf ların baş kısmı bağı olup arkadan bağlanırdı.

Kazmir Çarşaf:

Model olarak sadakor patentiyon çarşafa benzemektedir. Sadece kumaşı farklıdır. Kışta giyilen bir çarşaftır.

Bayanlar yüzlerini örtmek için ya çarşafı içten eliyle sadece gözleri görünecek şekilde tutar ya peçe takar ya da yaşmak kullanırdı. Kıbrıslı kadınlarda yaşmak pek yaygın değildi.

PEÇELER

Peçeler genellikle 2 kattan oluşurdu. İsteyen kadınlar ikisini de isteyenler birtanesini indirirdi. Kentlerde başlangıçta yüzlerini çarşaf la örtmek kaydıyla dışarı çıkarlardı daha sonra peçe kullanılmaya başlandı. Pek yaygın olmamakla birlikte yaşmak da kullanılmakta idi. (Yaşmak:Sadece gözler görünecek kadar bir açıklığı olan ince ve kibar yüz örtüleriydi.)

Kıbrısta yaşamaktan ziyade peçeye rastlanır. Peçe biraz daha yeni bir olaydı ondan önce yüzü sarıp sarmalayıp dışarı çıkılırdı. Sadece göz yolu görünecek kadar bir veya iki göz açıklığı kalırdı. Bundan sonra peçe olayı yaygınlaştı. Kadının yüzünden, çok aşağılara inen bir delikli peçe ve onun üzerinden bir de tül peçe olurdu. Sadece tül olursa yüz biraz görünürdü. Bu nedenle biraz sakıncalıydı. Titiz aileler ve hanımlar yüzlerini çifte peçeyle örterlerdi.

Köylerimizde kadınlar yatak çarşafını dahi bellerine bir kuşak atmak suretiyle dışarda örtünmek için kullanmışlardı.(Öncelikle Gönyeli yöresinde).

Köy kadınları da şehir liler gibi çarşaf giyerlerdi. Peçe takarlardı. Karpaz ve Dillirga yöresinde farklıydı. Bunlar Anadolu nun devamı gibi şalvar giyerlerdi. Karpaz yöresinde kat kat dantelden oluşan şalvarlar giyerlerdi. Dillirga yöresinde giyilen şalvarlar ise daha basitti. Giyilen şalvarlar beyaz dokuma bezden olurdu. Karpaz yöresinde evli kadınlar geniş dantelli, genç kızlar iki parmak genişliğinde daha kibar dantellerle süslü şalvarlar giyerlerdi. Dul kadınların dantel kullanması doğru karşılanmazdı.Bu, kadınların koca aradığı anlamına gelirdi.

Şalvarın üstünden üç peşli (üç etek) giyilirdi. Karpaz kadınlarının, ada genelindeki kadınlardan ayrılan bir özelliği, de ada genelinde kadınlar yüzlerini açmazken, Karpaz kadını kocası yanındayken yüzünü hafifce

açabiliyordu. Bu durum tümüne genellenmemesine karşın bir kısmında görülebiliyordu. Ayrıca diğer yörelerde kadınlar kocalarının sözüne karşımazken burda kadın söze karşıbiliyor ve kocası yanında olduğu zaman başkalarıyla da konuşabiliyordu.

Köylerde peçe ve çarşaf giyimi şehirlere göre daha serbestti. Kadınlar evlerinde normal elbisesi ve

Erkek takımları...

yemenisiyle gezerdi. Dışarı çıktığı zaman da şehirdeki gibi sıkıca örtünmezdi. Çünkü köylerde akrabalık bağları çoktu. Bu nedenle kadınlar daha serbest giyinirdi.

Genç bayanların çarşaf renkleri genelde siyahtı. Yaşlılar genelde kahverengi çarşaf giyerdi. Bu kırsal yörelerde de aynıydı. Yatak çarşafı beline kuşak atılmak suretiyle giyilirdi.

Kilolar:

Kilot ve gömlekler tezgahlarda dokunan bir çeşit pamuklu bezden dikilirdi. Yeni çaçlara doğru bilhassa gençler poplin ve fulör denen ince bezleri tercih ederlerdi. Kiloların hepsi dört bağı olurdur. Yanda bir karşı yırtmaç yapılırdı. Ön bağlar arkada, arka bağlar önde bağlanırdı. Bu kiloların ucunda çorapları tutturmak için bağlar bulunurdu. Önden ve arkadan açılabilirdi.

Çoraplar:

Çoraplar elde dört iğne ile işlenirdi. Sonraları 'fildigöz' denilen ipek gibi parlak hazır çoraplar giyimeye başlandı.

Ayakkabılar:

Eski hanımlar 'galloş' denilen ayakkabıları tercih ettiklerini görürüz. Bu ayakkabılar yürüdükçe gıcirdardi. Gençler iskaripin denen üzeri deriden güllü, alçak ökçeli ayakkabı kullanırdı. Arzu edenler "Lüks ökçe" adı verilen ayakkabı giyerlerdi.

Saç şekilleri:

Genç hanımlar evde saçlarını tek bir gamze (saç örgüsü) halinde tarayıp arkaya salıverirlerdi. Özel davetlerde dik topuz denilen şekilde saçlar tepede toplanıp, bükülürdü. Saçı az olanlar arkaya takma saç ilave ederdi.

Yemeniler:

Bu dönemde yapılan yemenilerin sadece kenarları motifli olurdu. Yerli dokuması bu yemenilerin yanında, bilhassa İstanbul'dan gelen ve adına "Dirhem dülbenti" denen yemeni daha makbuldu. Yemeni işlenirken önce rengine uygun iplikle kenarları işlenir, sonra aşağıda adlarını vereceğimiz süslemeler yapılırdı.

Kıbn's'taki yemenileri;

a) Bonecuklu, b) Pullu, c) Oyalı, olmak üzere üçe ayırabiliriz.

Boncuklu Yemeni:

Bu tür yemeniler İstanbul'dan gelme "Dirhem Dülbenti" denen beyaz, çok ince dokunmuş tülbentten yapılmaktaydı. Yemenilerin kenarları işlendikten sonra al, kırmızı, yeşil, mavi ve beyaz renkteki boncuklarla süslenirdi. Boncuk örnekleri arasında;

- 1- Örtümcek örneği
- 2- Ful örneği
- 3- Yelpeze örneği
- 4- Üzüm örneği en önemlilerindendir.

Pullu Yemeniler:

Bu yemeniler de İstanbul'dan gelme beyaz "Dirhem Dülbenti" adı verilen tülbentten yapılırdı. Kenarları pullarla süslediğinden halk bunlara pullu yemeni adını vermişti.

Oyalı Yemeniler:

On dokuzuncu yüzyıldaki, basit yemenilerin yerini, yirminci yüzyılda değişik adlar altında oyalı yemeniler almaya başlar. Bunların tülbenti her zaman renkli ve motifli olmaktadır.

Oyalı yemenileri "Küçük Oyalılar" ve "Büyük Oyalılar" diye ikiye ayırabiliriz. Küçük oyalıların belli başlıları şunlardır.

8 Halkbilimi

- 1- Yelpeze oyalılar
  - 2- Halkalı oyalılar
  - 3- Yaprak oyalılar
  - 4- Pire çiçeği oyalılar
  - 5- Püsküllü oyalılar
  - 6- Topacıklı oyalılar
  - 7- Yıldız çiçekli oyalı veya iğde çiçekli oyalılar
  - 8- Zangalak oyalılar
  - 9- İskoç oyalılar
  - 10- Yasemin oyalılar
  - 11- Nergis oyalılar
  - 12- Mülver oyalılar
  - 13- Mekik oyalılar
- Büyük oyalı yemeniler:
- 1- Yıldız oyalılar
  - 2- Menekşe oyalılar
  - 3- Kıvrırcık yasemin veya düz yasemin oyalılar
  - 4- Çekil hanım, pek sıkıldı canım oyalılar
  - 5- Zülfüperişan oyalılar
  - 6- Haşhaş oyalılar
  - 7- Erik çiçeği oyalılar
  - 8- Güliziba oyalılar
  - 9- Karanfil oyalılar
  - 10 Hanım camdan bakar oyalılar
  - 11- Gül oyalılar
  - 12- Nergis oyalılar
  - 13- Sümbül oyalılar
  - 14- Lale oyalılar
  - 15- Cezar oyalı yemeniler bunlar arasındadır.

Erkek Kıyafetleri:

Köylü zümre, koyu mavi renkte şalvar giyer, kavuşturma yelek kullanırdı. Şık köylüler, camadan yelek de giyerlerdi.

Şalvar rengi genellikle mavi olurdu. Kenarları da kaytan işlemeli idi. Üzerinden tarabulus kuşak takarlardı. Bu kuşak ipekten yapılırdı. Özelliği altın yüzükten geçecek kadar ince olmasıydı. (Bu kuşağın adı Trablus'tan gelirdi.)

Türkler bellerine beyaz, kırmızı veya kırmızı-beyaz dokuma kuşak bağlardı.

İhtiyarlar genellikle aşıklara kadar uzun çakşır giyerdi.

Köylüler şalvar giyerdi. Şalvarın altında motifli çorap vardı.

Çoban kıyafeti...

Ayakkabılar: (Yemeni ayakkabı: İşlenmiş ince deriden yapılırdı ve altı kundura idi. Frenk çizmesi: (Sağlam deriden yapılır. Rengi genelde kahve rengi olurdu.) Kırsal yörelerde, özellikle Baf yöresinde çangar çizmesi kullanılırdı. Bu çizmenin özelliği sağı solu olmaması ve altının çivili olmasıdır.

Gömleklar: eski gömleklar en büyük özelliği uzun kolu oluşudur. Yaz ve kış şürekli uzun kollu giyilirdi. Gömlek üzerinden camadan yelek giyilirdi. Başa etrafı oyalı yemenilerle çevrili fesler giyilirdi.

Şehirli elit kesimin kıyafetleri:

Çok eski zamanlarda şehirlerde çakşır ve üzerine

camadan yelek giyerlerdi. Çok uzun cübbe kullanılıp, başa kavuk giyilerek, kavuğun üzerinde de mensup olunan sınıfa göre sarık sarılırdı. Belde ise lahor kuşağı olurdu.

Çok eskiden ayakkabı olarak mes ve üzerinden de genellikle arkası basık pabuç giyilmekteydi. Sonraları mes ve üzerine kundura ayakkabılar kullanıldı.

Bu türden giyinenler memleketin okumuş sınıfıydı. Hacısoy hocası böyle giyinirdi.

Eski kıyafetlerin günümüze kadar gelmemesinin iki sebebi olabilir.

Eski dönemlerde insanlar fazla elbise dikinmezdi. Fazla giysi yaptırarak maddi gücü yoktu. İnsanlarımız giyisilerini eriyinceye kadar giyerlerdi. Yeni bir giysiyi yaptırması için diğer parçalanması, artık giyilmez hale gelmesi gerekirdi. Diğer bir nedense, bizlerin bir geleneğine göre biri öldükten sonra kıyafetleri yıkanır, bir bohçaya doldurulur ve ölümünün üçüncü günü fakir fukaraya giymesi için dağıtılmasıydı. Bu nedenle geçmişle ilgili pek fazla elbiseye rastlamak mümkün olmamaktadır.

SONUÇ

Araştırmada elde edilen bulgulara dayalı varılan başlıca sonuçlar;

1- Kıbrıs Türkü'nün kıyafetleri, çalışma sırasında, düğünde, bayramda ve şehirde farklılık gösterir. Çalışma alanı dışında tüm kıyafetlerde işlemeler vardır. Erkek giyisileri kadınınkine göre daha süslüdür, bunun temel sebebi ise mistik öğelerdir.

2- Kıbrıs Türk işlemelerinde kuş, çiçek, dal, gül v.s doğa motiflerini kullanırken; Kıbrıs Rumu işlemelerinde belirgin olarak haç işaretini ve aslan başını motiflerinde kullanmışlar. Türklerin doğa motiflerini kullanmış olmasının nedeni, tarihin hiç bir döneminde azınlık olarak yaşamış ve sürekli olarak doğayla iç içe yaşamış bir millet oluşundan olabilir.

3- Adada yaşayan Türk ve Rumların kendilerine özgü kıyafetleri vardır. Ancak aynı toprak üzerinde yaşayan iki toplulum bir birinden etkilenmeyeceği düşünülmemelidir.

4- Bugün dizliklerin renginde bir kaos yaşanmaktadır. Bazı çevrelerin görüşüne göre siyah dizliğin sadece Rumlara ait olduğu savunulmaktadır. Fakat 1930'ların gerisini yaşamış olan kişilerden elde edilen bilgilere göre siyah dizliğin sadece Rumlara ait olmadığı, bunu

Türklerinde bazı model farklarıyla giydiği öğrenilmiştir.

"Bu motifte haç işareti var, bize ait olamaz (dört yapraklı çiçeklerin ortası haca benzer), "Mavi dizlik Osmanlı" nındır, Kıbrıs Türküne oradan gelmemiştir" gibi farklı yaklaşımlar günümüz tartışmalarındandır. Bizim olan ne, hangisi?

Kültürümüze ait olan değerlere sahip çıkmalıyız.

KAYNAK KİŞİLERİN ÖZGEÇMİŞLERİ

DAMDELEN, Aziz: 17 Şubat 1953 doğumlu, Gönyeli İlkokulu mezunu, 1976'dan beri çeşitli yerlerde araştırmalar yapmakta, 1990'da açtığı Kıbrıs Aşevi'nde koleksiyonunu sergilemektedir.

DESTUR, Sadiye: 1943 Lefkoşa doğumlu, ilkokul mezunu, 1970-74'de terziliğe başladı, ilk diktiği kıyafet Kültür Bakanlığı'na ait 6 kişilik bir ekip içindi. 1-2 yıl sonra Milli Eğitim Bakanlığı'na dikti, sonra okullarda halk oyunlarını başlatanlardan olan Esen Yalın (Aktoprak)'ın isteği üzerine okullara da dikmeye başladı. İlk olarak Namık Kemal Lisesi ve Mağusa Belediyesi'ne daha sonra da çeşitli okul, dernek ve belediyelere kıyafet dikti.

Kıyafet birincilikleri;

- 1986, Dijon'da Devlet Halk Dansları'nın katıldığı yarışma ile

- İspanya'da, Yeni İskele ekibi ile

- Dünya Liselerarası yarışma, Bekir Paşa Lisesi ile

Sadiye Destur, KKTC'deki ekiplerin folklor kıyafetlerini, Almanya, İtalya, ABD'de okuyan Kıbrıslı Türk öğrencilerin müsamerelerinde giydikleri özel folklor kıyafetlerini de dikmektedir.

GÜNGÖRMÜŞ, Fuat: 1940 Kalavaç doğumlu, Ankara Turizm yüksek okul mezunu, 20 yıl öğretmenlik yaptı, şun anda muhasebecilik yapar.

SAVALAŞ, İsmail: 1907 Gönendere doğumlu, sırasıyla ilkokul, idadi, sultani ve liseyi bitirdi, (liseyi birincilikle) 1925'de öğretmenliğe başladı. Baş öğretmenliğe kadar yükseldi, Lefke'deki İstiklal okuluna adını verdi, Gönendere orta okulunu açtı ve 1962'de emekliye ayrıldı.

ŞENER, Rifat: 1929 Görneç doğumlu, liseyi bitirdi, 8 yıl öğretmenlik yaptı, 18 yıl İngiltere'de çeşitli derneklere başkanlık yaptı, 4 yıl önce Kıbrıs'a geri döndü, şu anda Emekliler Cemiyeti ve Kardeş Ocağı'nın başkanlığını yapmaktadır.

4. MASAL VE ÇOCUK SEMPOZYUMU'NA BEŞ BİLDİRİ SUNULDU

IV. Çocuk ve Masal Sempozyumu'nda bildiri sunan konuşmacılar toplu halde...

Derneğimizin 10 yıldır geleneksel olarak düzenlediği "Çocuk ve Masal Şöleni" çerçevesinde organize edilen "IV. Çocuk ve Masal Sempozyumu"nda sunulan bildirimleri aşağıda veriyoruz. 11 Nisan 1997 tarihinde Atatürk Kültür Merkezi'nde düzenlenen ve Reha Caner'in yönettiği sempozyuma; Deniz Çakır, Mustafa Gürsel ve Filiz Naldöven katılarak bildiri sunmuşlardır. Sempozyuma ayrıca Çise Zekai ve Gözde Öztenekecioğlu misafir konuşmacı olarak katılmışlardır. Filiz Naldöven'in bildirisi elimize ulaşmadığı için bu sayımızda yayımlayamıyoruz.

Has - Der IV. Çocuk ve Masal Sempozyumu Bildirileri...

Kültür ve Sanatın Çocuk Üzerindeki Etkisi

Bu sempozyuma katılmam yaklaşık bir buçuk ay önce önerildi. Konuşmam, sağolsunlar, dergiye basılmak amacıyla yazılı olarak da istendi. Güzel ve doğru bir tutum. Eski bir söz "sözler uçar, yazılar kalır" der hemen şurdan "bize kalan yazılardan ne kadar faydalanıyoruz. Amerika'yı tekrar tekrar keşfetmektense, keşfedenleri araştırıp okumak ve yeni ufuklara yelken açabilmek", diyerek bir açılış yapabilirim konuşmama ama, son bir buçuk ay içinde "kültür ve sanatın çocuğa etkileri"ni düşünürken ne başlangıçlar yapıp nerelere açıldım bir bilerseniz? Ve söylemek istediklerimin hepsini özetleyebileceğimi sanmıyorum. Kaldı ki konuşmayı notlarla sürdürürken daha akıcı, ilgi çekici olabilirim ama, önumde bir yazı varken onu okumaktan vazgeçmiyorum. Her kelimesini düşünerek aklınızdakileri açık, kesin, şüpheye yer bırakmayacak, yanlış anlamaya yol açmayacak bir biçimde kağıda dökmeye çabalamışsınızdır; çünkü tekrar tekrar açıklama yapmak şansınız yoktur. Neyse, sonuçta bir buçuk ayda biriktirdiklerimi bu öğleden sonra yazıya sığdırmaya, özetlemeye çalıştım.

Ben bir sanatçıyım; ne bir bilim adamı ne de bir eğitimcim ama uzun yıllar çocuklarla ilgilenmek, çalışmak fırsatım oldu. Bu sürede yapabildiğim gözlemlerden ve birikimlerimden söz edebilirim ancak. Ve söyleyeceklerim, çoğunuzun bildiği, dile getirdiği ve hatta zaman zaman yakındığı şeyler olacak. Burda biz bize söylediklerimiz daha geniş ve ilgisiz topluluklara ulaşabilse ve ilgilendirebilseler çok daha aydınlık, güzel günlere sahip olacağımızı biliyoruz.

Konuya önce kültür üzerine durmak istiyorum. İnsanlar "düşünen hayvanlar" olarak tanımlanıyorsa; biyolojik gereksinimler -yeme içme v.b- açısından geliştirdikleri kültür dışından bir kültürden bahsetmek gerekir. Bu noktada "kültür, öğrendiklerimizi unuttuktan sonra bize kalandır" tanımı bana yetiyor. İşte bu kültür bütün düşünce ve davranışlarımızı yönlendirir. Bu bugün, ilkel insanla uygar insan, cahil ile aydın arasındaki farktır.

Deniz ÇAKIR

Günümüzde uygar insanlar içinde ilkellerle karşılaşılıyor, aydın cahiller tamamlamasıyla karşılaşılıyor, birbirimizle aynı dili konuşmuyor -elbette Türkçe'den bahsetmiyorum.- iletişim kuramıyor, ilişkilerimizde başarısız oluyor, verimsizlik, üretimsizlikten yakınıyorsak, kendimize sormalıyız; BİZ KİMİZ?

Şu trafiğe çıkan, karşısındakine yol vermeyen karşındaki yol vermediği için küfreden, çocuğunun yanında elindeki kağıdı arabasının penceresinden fırlatan, evini süpüren sokağını, kırını, ormanını kirleten, "hep bana hep bana, benden sonra tufan, sıra bana da gelir" diye düşünen, gereken şeylere kafa yormayan, güzel şeyler hayal etmeyi unutmuş, hayallarını gerçekleştirme için mücadeleden vazgeçmiş büyükler yani dünün çocukları! Şimdi 1972 doğumlu AYBIKE SARP'ın 10 yaşındayken yazdığı bir şiiri okumak istiyorum.

AYBIKE şimdi 24-25 yaşlarında olmalı. Bugünkü dünyamız onun istediği dünya değil, hatta o zaman yaşadığı dünya değil. Acaba hayalindeki dünya için uğraş veriyor mu? Yoksa o da yaşamın çarklarına mı kapıldı? Şimdi hep beraber karamsarlıktan kurtulabilmek için kendi hayal dünyalarımıza ufak bir yolculuk yapalım. Gözlerinizi kapatın, derin nefes alıp verin, rahatlayın, hayalinizdeki en güzel yere gidin, orayı ayrıntılarıyla görün, duyun, koklayın, dokunun, tadın, keyfine varın.... şimdi gözlerinizi açmadan yanınızdaki komşunuzun elini tutun.

Bu bir sanat, özelinde tiyatro çalışmasıydı. Hayal gücünü geliştirme üzerine ve tabii çok geliştiriliyor. Şimdi buradaki çalışmadan bir şeyler çıkarabilir miyiz bakalım? Konuşmak isteyen?

Benim gözlemlediğim: Tedirginlik.

Birbirimizi tanıyor ya da tanımayız. Tanımayızsak

güvenmiyoruz. Tanıdıklarımıza ne kadar güveniyoruz? Neden? Çünkü kendimize güvenmiyoruz sonucu çıkarabiliriz. Kendimizi ne kadar tanıyoruz? Sorular? Sorular? Kendimizi tanımak için sanata ihtiyacımız var. Son olarak ne zaman bir tabloya baktınız, gerçekten baktınız yani baktığınızı gördünüz mü? Ne zaman bir şiir okudunuz? Bunlar tek düze bir yaşam savaşında gereksiz şeyler değil mi? Ama bunlarla yaşamı katlanır bir hale getirmekten öte koşullarımızı değiştirmek için gereken gücü, cesareti

bulabileceğimizi bilmek de kültür seviyemizin bir göstergesidir. Sanat bize güzel - estetik - beğeni - görüşü kazandırırken doğruyu da seçtirir. Çünkü güzel içinde doğruyu da taşır. Güzeli beğenenin, doğruyu seçenin saygısız ve sevgisiz olabileceğini nasıl düşünebilirsiniz? O zaman, yalnız o zaman demokrasi ve özgürlük kavramları da yaşama gerçek anlamlarıyla geçirilebilecektir.

Unutmayın biz dünyanın çocuklarıysak, bugünün çocukları da yarının büyükleri.

SOSYAL ETKİNLİKLERİN KENDİLERİNE KAZANDIRDIKLARI

Çiçe Zekai

4. Çocuk ve Masal Sempozyumu'na misafir konuşmacı olarak katılan iki küçük kardeşimizin sunduğu bildiriler:

Gözde Öztenekecioğlu

Sevgili büyüklerim ve arkadaşlarım,

Ben Gözde Öztenekecioğlu. 12 yaşındayım. Şht. Hüseyin Ruso Ortaokulu'nda birinci sınıfa gidiyorum. İlkokula giden bir kardeşim var. Lefkoşa'da oturuyorum.

Sosyal faaliyet denince benim aklıma boş zamanlarda yapılan bir uğraş gelir. Ben sosyal faaliyet olarak şu anda halk oyunları ile uğraşıyorum. Bu faaliyetlere katılmam, ilkokul üçüncü sınıfta girdiğim masal yarışmasıyla olmuştur. Daha önce kalabalık önünde çok utanan bir insandım. Halk Sanatları Derneğinde katıldığım halkoyunları ve tiyatro çalışmaları sayesinde zamanla toplum önünde rahat olmayı kazandım. Bu faaliyetlerin diğer bir faydası da yeni arkadaş grupları edinmek ve çalışmalar sırasında bütün yorgunluğumu da atıyor olmandır.

Sosyal faaliyet zamanı iyi ayarlanarak yapılacak bir çalışmadır. Okul dışında yaşantılarla birlikte olduğum hem bir eğlence hem de bir eğitimidir benim için. İnsani faaliyetleri sırasında disiplinli olmayı grup çalışmasını öğreniyorum.

Bunların yanında derslerim de benim için çok önemli. İyi bir program yapınca hiç bir şeyim aksamıyor. Ders notlarım da çok iyi. Bizler gösteri zamanları ise ders dışında da bir şeyler başarabildiğimizi anlıyoruz.

Hepinize iyi akşamlar dilerim.

Sevgili konuklar, sempozyumumuza katıldığınızdan dolayı hepinize teşekkür eder, hoşgeldiniz derim.

Hepinizin bildiği gibi sempozyumumuz biz çocuklarla ilgili konular hakkındadır. Ben de size sosyal faaliyetlerin bizlere faydası hakkında çok kısa olarak düşüncelerimi aktaracağım.

Benim adım Çiçe Zekai. Yakın Doğu Koleji orta I. sınıfa gidiyorum.

Her çocuğun kendine özel yetenekleri vardır. Ama önemli olan bu yetenekleri bilen kişilerden, öğretimin yerlerinden, derneklerden v.b. yerlerden ders olarak geliştirmektir. Herkesin olduğu gibi benim de bazı yeteneklerim vardır.

Piyano çalabiliyorum ve bunu geliştirmek için de özel ders alıyorum. Bunun yanında halk oyunlarıyla uğraşıyorum ve bunun için Halk Sanatları Derneği'ndeki çalışmalara katılıyorum. Her iki faaliyet de bana birçok şey kazandırdı ve daha da kazandıracağına inanıyorum. Örneğin sosyal hayatım gelişti. Artık öğretmenlerimle veya tanımadığım kişilerle daha rahat konuşabiliyorum, daha rahat ilişkiler kuruyorum. Eskisi kadar utangağ değilim, birçok arkadaş edindim ve artık ailemden ayrı kalabiliyorum.

Piyanonun ise daha ileriki yaşamımda bana birçok şey kazandırabileceğine inanıyorum. ek iş olarak piyano öğretmenliği yapıp bu işten maddi kazanç bile sağlayabilme imkanım olabilecektir.

Sosyal faaliyetlerin bizlere gerek maddi ve gerekse manevi yönden faydası olan uğraşlar olduğuna inanıyorum.

Beni dinlediğinizden dolayı hepinize teşekkür eder, iyi akşamlar dilerim.

Çocuğun Yaptığı Sosyal Etkinliklere Ailenin Bakış Açısı

Mustafa Gürsel

Sempozyuma konunun uzmanı olarak değil, iki çocuğu da sosyal etkinliklere devam eden bir baba olarak katılıyorum. Sizlere çocuklarımı niye sosyal etkinliklere gönderdiğimi ve sosyal etkinliklerin çocuklarım üzerindeki etkilerini anlatacağım.

Mesleğim ve özel ilgim nedeniyle bu salonda bugüne kadar çok sayıda sempozyum izledim. Tecrübelerime dayanarak kısa ve öz bir bildiri hazırladım. Sizlerden soru gelmesi halinde konuyu açabiliriz.

Öncelikle şunu belirteyim; bildirim hazırlarken hiçbir kaynağa başvurmadım. Bunu gerekli görmedim. Sadece kendi düşünce ve duygularımın sesini dinledim. Söyleyeceğim her kelimenin samimi düşüncelerimi, duygularımı ve deneyimlerimi yansıtacağından emin olabilirsiniz.

Saniyorum bu şekilde ailelerin genel durumunu da yaklaşık olarak ortaya koyabileceğim. Çünkü her anne baba çocuklarını sever ve iyi yetiştirmeye çalışır. Çocukları söz konusu olduğunda her anne baba aşağı yukarı aynı şeyleri yapar.

Güzel ve mutlu bir yaşam için bilgi, makam ve para kadar kişinin sosyal kimliği de önemlidir. İnsan bilgili, makam ve para sahibi olabilir. Ama sosyal ilişkileri zayıfsa, bu sahip oldukları güzel ve mutlu bir yaşama yetmez.

Yüreği sevgiye kapalı, bencil, sosyal yönü zayıf bir insan mutlu değildir. Saygıyı, hoşgörüyü, arkadaşlığı, çalışarak birlikte üretmeyi; insanı ve çevreyi sevmeyi bilmeyen, bunları yaşamayan, tadına varmayan insanların yaşamı çekilmezdir.

14 Halkbilimi

Kişinin sosyal kimliğinin şekillenmesinde aile terbiyesinin ve çevrenin yanında sosyal faaliyetlerin de önemli etkisi vardır.

Ülkemizde sosyal faaliyetler büyük ölçüde dernekler ve yerel yönetimler tarafından yürütülmektedir. Okullarda sosyal faaliyetler yok denecek düzeydedir. Eğitim sisteminin bir parçası olarak hiçbir okulumuzda sosyal faaliyet yoktur. (Kendi şahsi gayretleriyle okullarda birşeyler yapmaya çalışan öğretmenleri söylediklerimin dışında tutuyorum. Ve bu öğretmenleri kutluyorum, kendilerine teşekkür ediyorum) Benim söylediğim, sosyal faaliyetlerin eğitim sisteminde yer almadığıdır. Zaten eğitimimizde sistem olduğu bile tartışma kaldırı. Sistemsizlik içinde sosyal faaliyetler de oluruna bırakılmıştır.

Okullarda çocuklarımıza sadece ders öğretilmekte, sosyal eğitim es geçilmektedir. Halbuki sosyal faaliyetler de en az dersler kadar gerekli, önemli ve öğreticidir. Ancak eğitimden sorumlu makamlar maalesef bunu göremiyor. Neyse ki görenler var.

Boşluğu büyük ölçüde dernekler ve yerel yönetimler doldurmaktadır. Söz konusu kuruluşların çalışmalarına binlerce çocuk ve genç devam etmektedir. Dernekler halk dansları, resim, müzik, kitap, satranç tiyatro gibi dallarda faaliyet gösterirken, belediyeler genelde halk danslarında takılıp kaldı. Belediyelerin başta çocuklara yönelik olmak üzere sosyal faaliyet alanlarını geliştirmeleri gerekiyor. Hem bu şekilde halka çok daha yakın olabileceklerdir.

Derneklerin ve belediyelerin yaptığı sosyal faaliyetler çocuklarımızın sosyal kimliklerinin gelişiminde olumludur. Bu faaliyetleri daha da geliştirmek mümkündür ve gereklidir.

Çocuklarımızın devam ettiği derneklere eleştiri getirmek istemiyorum. Çünkü bu derneklere özveriyle, tamamen gönüllü olarak görev yapanlara karşı haksızlık etmiş olurum. Ben, biz velilere eleştiri getiriyorum:

Çocuklarımızın derneklerine sahip çıkalım. Onları getirdiğimizde biz de arabadan inelim.

Gidip öğretmenleriyle, dernek yöneticileriyle tanışalım. Oturup bir kahve içelim. Düşüncelerimizi ortaya koyalım. Üye olup aidat ödeyelim. Etkinliklere katılalım. Bunları yaptıktan sonra eğer eleştireceksek -

ki bunu yapmalıyız- iyi niyetli, yapıcı ve güler yüzlü olalım.

Çocuklarımdan biri Has-Der'de halk dansları ve tiyatroya, diğeri de Gençlik Merkezi'nde halk dansları ve müziğe devam ediyor.

Onları sosyal faaliyetlere, kişiliklerini sevgi, saygı, kardeşlik, barış ve hoşgörü temelinde geliştirmeleri için yönlendirdim. Bunu yaparken zorlanmadım. Çocuklarım da istekli davrandı. Doğru düşündüğümünden ve sonuçtan emindim...

Bugün çocuklarımla sosyal kimlikleri insana ve çevreye saygı-sevgi temelinde şekillenmiştir ve bu temel üzerinde gelişmektedir.

Çocuklarım sosyal faaliyetlerde bilgi ve becerilerini artırdılar. Yeni arkadaşlar edindiler. İnsan ilişkilerinde karşılıklı sevgi, saygı ve hoşgörünün önemini gördüler. Birlikte çalışıp üretimin, paylaşmanın, alkışlanmanın tadına vardılar. Kendilerine olan güvenleri arttı. Disiplin ve sorumluluğun başarıda esas olduğunu kavradılar. Bireyselliğin labirentlerine düşmediler. Görev bilinçleri gelişti. Toplu çalışmayı ve üretmeyi öğrendiler. Kişilikleri modern çağın insan ilişkilerinin gerektirdiği yönde biçimlendi. Grup çalışmalarında görevler omuzladılar. Kendilerini tanıyanların güvenini kazandılar. Çevreleri genişledi. Medeni cesaretleri güçlendi.

Sosyal faaliyetler çocuklarımızın hayatına renk getirdi. Onlar şimdi çok daha mutlu, sosyal ilişkilerinde çok daha başarılı. Dersler dışında birşeyler öğrenmek, okul stresinden kurtulmak, sivil bir ortamda çocukluklarını yeni şeyler öğrenerek yaşamak onlara büyük keyif veriyor. Onlar şimdi kendilerine daha çok güveniyorlar. Sosyal faaliyetlerde öğrendikleri yaşamlarını güzelleştiriyor.

Çocuklarımızın sosyal faaliyetleri biz velilerin hayatına da renk getirmede mi? İş ve ev arasında sıkışmış yaştantımız yeni bir nefes kazanmadı mı?

Sosyal faaliyetler çocuklarımızın derslerini ve öğretmenleriyle ilişkilerini de olumlu yönde etkiledi. Geliştirdikleri disiplin ve sorumluluk bilinci sayesinde artık derslerine çok daha düzenli çalışıyorlar. Ders çalışmaktan kaçılmayacağını, bunu mutlaka yapmaları gerektiğini kabul ettiler. Öğretmenleriyle ilişkileri sevgi

ve saygıya dayalı. Korkma, çekinme yok. Daha iyiyi, daha güzeli rahatlıkla görebiliyorlar. Kolayı değil, doğru olanı yapmaya çalışıyorlar.

Çocuklarımız Has-Der ve Gençlik Merkezi'ne gidecekleri günü özlüyorlar. Bu kuruluşlara, yaptıkları çalışmalara, arkadaşlarına sevgiyle bağlandılar. Demek ki çocuklarımızın buna ihtiyacı vardı. Okul bu ihtiyaçlarını yeterince karşılamıyordu.

Eğitimde toplumsal uyuma ile bir sistem kazandırılması ve bu sistem içinde sosyal faaliyetlere de önem verilmesi gerekiyor. Tabii bu yapılan kadar şimdiki gibi boş durmak gerekmez. (Bu sözüm başta biz veliler içindir) Aslında karar verip uygulamayı başlatmak için çok geç kaldık. Ancak zararda ısrar etmek neye yarar ki?

Devlet, daha doğrusu toplum, yani bizler, sosyal faaliyetleri eğitim sisteminin bir parçası yapmak ve kültür-sanat derneklerini desteklemek durumundayız. İnanıyorum ki hepimiz, çocuklarımızın yeni yüzyılda modern toplumların çocuklarıyla rekabet edebilmelerini istiyoruz.

Sosyal faaliyetler eğitimin bir parçası olarak görülmelidir. Yalnızca matematik, biyoloji, tarih bilen; ancak bir sosyal faaliyete katılmamış, sosyal kimliğini geliştirmemiş çocuklarla toplum olarak ileriye gitmemiz mümkün değil. Karşıdaki insana veya düşünceye saygı göstermeyen, sevecek yüreği olmayan, çevreyi korumayan; kendisine, ailesine, toplumuna ve insanlığa karşı sorumluluk duymayan, hoşgörüyü bilmeyen fertlerle nereye gidebiliriz? Olsa olsa bir çemberin içinde dönüp dururuz

Sosyal faaliyetler, toplumsal kimliğe sahip çıkma ve onu geliştirme açısından da önemlidir. Kimliğine sahip çıkamamış, onu kültürel ve sanatsal faaliyetlerle, insani değerlerle, barış ve demokrasiyle yoğunlamamış toplumların durumu ortadadır. Bu bilinci çocuklarımıza okuldan başlayarak vermeyiz gerekmiyor mu?

Kızım 5. sınıf. Bu yıl kolej sınavına katılacak. Sık sık okulda sınavları da oluyor. Ancak onu sosyal faaliyetlerden çıkarmayı hiç düşünmedim. Eminim o da kabul etmezdi.

Ona sadece mahallemize yakın olduğu için Gençlik Merkezi'ne devam etmesini önerdim. Anında reddetti. "Hayır" derken öyle bir kararlıydı ki tekrar edemedim.

Çocuğum bu tavırla çok yüce bir sosyal değeri ne denli özümsemişolduğunu gösterdi. Bu değerlerin adı sevgidir. Ciddi, sahte olmayan, sorumluluk duyan sevgi. Ben bunu çocuğuma vermiştim; ama Has-Der, bir daha çıkmamacasına bu değeri çocuğumun sosyal kimliğine kazdı. Kızım bu tavırla beni oldukça etkiledi. Sonradan çok hoşuma gitti.

Sosyal faaliyetler çocuğun sosyal kimliğinin olumlu yönde gelişmesine tek başına yeterli değildir. Ailenin, okulun ve çevrenin de önemli etkisi vardır. Ama bu süreçte sosyal faaliyetlere de gereken önem verilmelidir. Aksi halde çocuğun gelişiminde bazı şeyler eksik kalacaktır.

Son olarak sosyal faaliyetlerin bir önemine daha değinmek istiyorum.

Kıbrıs sorunu nedeniyle dünyadan soyutlanmış durumda yaşıyoruz. Çocuklarımızın dünya çocuklarıyla biraraya gelip kaynaşma, birbirlerini tanıma, arkadaşlık kurma olanakları son derece sınırlı. Bu konuda tek olanak hemen hemen halk dansları etkinlikleridir. Bazı uluslararası halk dansları etkinliklerine ülkemizde de ekipler katılmaktadır. Bu şekilde çocuklarımız yabancı ülkelerdeki yaşlılarıyla kaynaşabilmektedir.

Halk danslarının dışında da örneğin, müzik, resim, tiyatro gibi sosyal faaliyetlerde de uluslararası katılım olanaklarının zorlanması gerekir.

Kıbrıslı Türk çocukların dünya çocuklarıyla kucaklaşmasına kimse siyasi gerekçelerle ambargo koymamalıdır. Kıbrıs'ta da aksine bunu teşvik etmelidir.

Dünya ile temas çocuklarımızın barışçı ve demokratik özelliklerinin gelişmesine önemlidir. Ve şimdilik bu konudaki tek şansımız sosyal faaliyetlerdir.

Buna göre sosyal faaliyetler en az dersler kadar önemlidir. Eğitim sisteminde mutlaka yer almalıdır. Ve her çocuk sosyal faaliyetlere katılması için teşvik edilmelidir.

Aslında sosyal faaliyetleri çocuk ve gençlerle sınırlı tutmamak gerekiyor. İnsanın her yaşta yapabileceği sosyal faaliyetler mutlaka vardır. Bunları bulup kurulumamız ve toplum yaşamının ayrılmaz bir parçası yapmamız gerekiyor. Tabii daha güzel ve mutlu bir yaşam istiyorsak.

İstiyoruz, değil mi?

ALINTI...ALINTI...ALINTI...ALINTI...ALINTI...ALINTI...ALINTI...

KÜP

"Gez Dünyayı Gör Konyayı".

Köy kadın kurslarında köylü kadınlarla kızların yapmış oldukları çeşitli işleri yıl sonunda açtıkları sergide toplu olarak görmek için Bağlarbaşına gittik.

Bağlarbaşı Kıbrıs'ın en önemli bağ köyü idi. Bağlar yapraklarını açıp üzümler kuruklaşmaya başladığından sağlı, sollu bütün tepeler yemyeşildi. Yol boyunca görünen dört renk vardı! Tepeler arasında yılan gibi kıvrılan kapkara asfalt yol, yemyeşil tepeler, milyonlarca taşın üstüste konularak bağ topraklarının akması için

PORTRE

KUTLU ADALI

Şair, yazar, gazeteci, 3 Ocak 1935'te Lefkoşa'da doğdu. 1938 yılında ailesiyle birlikte Antalya'ya göçtü. İlk orta ve lise öğrenimini Antalya'da yaptı. 1946-47 yıllarını Lefkoşa'da geçirdikten sonra Antalya'ya giderek 1954 yılına kadar Türkiye'de kaldı. 1955'ten sonra kesin dönüş yaparak Lefkoşa'ya yerleşti. Toplumsal direnişimize katkıda bulundu. 1958-1961 yılları arasında sanatçı ve yazar arkadaşlarıyla Gençlik, Beşparmak ve Uyarı dergilerini çıkardı.

Kamu görevlisi iken Kıbrıs'taki köyleri dolaşmış, köy raporlarını yazmıştır. (1961-1963) Köy yaşamının kültürel, geleneksel, folklorik coğrafi yaşamının etkisinde kalarak, bu zenginliği gerçekçi bakış çizgileriyle "Dağarcık" adlı kitapta toplamıştır. (1963) Söyleşi (1968) Çirkin Politikacı Puf (1969) Hayvanistan (1969) Sancılı Toplum (1969) Köprü (1969) Şego (1970) Nasrettin Hoca ve Kıbrıs (1971) yayımladığı kitaplardır. Kutlu Adalı 6.7.1996'da bir suikat sonucu öldürülmüştür.

Aşağıdaki yazı yazarın "Dağarcık" adlı eserinin 190-194 sayfasından kendi rızası ile alınmıştır.

yapılmış bağlamalarla hepsinin üstünde, tepelerle birleşen mavi gök!

Serginin açılış törenine epey kalabalık gelmişti. Köylünün bu ilgisiyle kurlara katılmış olan kadınların, kızların, sayısına baktık. Sergiye ilgi çoktu ama kursa katılanların sayısı çok azdı! Daha önce gittiğimiz köyler Bağlarbaşından küçük olduğu halde kurslara katılan kadın-kız sayısı bunun iki üç misli idi.

Yönetmen Gedikoğlu bunun nedenlerini anlattı:

"Köyde bir iki terzi kadın var. Bunlar işleri bozulacak kuşkusıyla bu kurslara cephe aldılar, ellerinden geldiğince gerek kursları, gerek öğretmenlerini dedikoku ile kötülemeye başladılar. Bunu epeyi de başardılar. Daha iki ay geçmeden öğrenci kadınların sayısını yarıdan aşağıya düşürdüler! Yönetmenlik gereğince öğrencisi az olan kursların kaldırılması gerekiyordu. Öğretmen arkadaşlarla oturduk, konuştuk. Kurslara eldeki öğrencilerle devam edilmesine, yıl sonunda açılacak sergi ile, yapılan çeşitli işler köylünün önüne serilmesine karar verdik."

"Şimdi bütün umut bu sergide. Sergi ne kadar başarılı olursa, gelecek yıl o kadar daha öğrencimiz olacak bu köyde. Gericileri menfaatçıları yenilgeye uğratacağız. Bu sergiyle bir köylü bir daha terzilere kulak vermez olacaktır."

"Peki terzilerin zoru ne?"

"Efendim bu kadıncağızlar öteden beri köyde terzilik yapıp para kazanıyorlar. Ayrıca terzilik alışmak için yanlarına gelen köy kızlarını hem çıkararak işletiyorlar, hem de kızlardan para alıyorlar! Biz köyde kadın kursları açınca bunlar menfaatlerini göz önünde tutarak feryadı bastılar. Köyün böyle kurlara ihtiyacı yokmuş. Öğretmenler hep böyle böyle böyleymiş. Bu kurslara katılanlar da hep şöyle olacak öğretmenlerden iş yerine başka şeyler öğrenecekler, sonra da annelerini, babalarını köyde yalnız bırakıp şehre kaçacaklar!"

Gedikoğlu sözlerini şöyle bitirdi:

"Ben memnunum. Şu terziler yenilgiye uğratılmışlardır. Gelecek yıl kurslara katılan kadınlar daha da artacaktır!"

Bir bayan öğretmen.

"Hem efendim bizim yaptığımız işler ile onların işleri bir değil ki!.. Onlar bir elbise biçip dikmesini öğretiyorlar. Biz bir ev kadınının bilmesi, yapması gereken her şeyi öğretmeye çalışıyoruz, mutlaka öğretiyoruz da. Üstelik parasız. Her şey metodlu, kitaplı yazılı, çizgili, ölçülü, biçili oluyor bizde. Köy kadınlarının belli başlı yemeklerden belli başlı elbiselerden el işlerinden kurtarmak istiyoruz. Bunun için türlü yemekler tatlılar pastalar öğretip sofra onartıyoruz. Çeşitli el işleri öğreterek, peçetelerine, mendillerine, yatak, yastık, topan, minder sofralar.. takımlarına Türk motiflerini işletiyoruz. Ki bu bizzet çok önemlidir. Çünkü Rumların, daha doğrusu ciralarnın el işleri yapan kızlarımızdan faydalanarak, onlara kendi motiflerini işletmekte olduklarına şahit olduk. Lefkara böyledir.

Bir başka bayan öğretmen:

"Binatlı'daki terzi kadınlarda, kursları kapatmak için akla gelmez kötülömelerde bulundular. İşin tuhafı köy muhtarı ile üyeleri de onlardan yana oluyor! Zaten kuvvet bulmaları bundan. Neymiş terzi hısımıymış, akrabasıymış. Onun menfaatlerini koruyacak diye köyün menfaatlarını silkip atmak istiyor. İlk kurslara göndermişken sonra çekip aldı. Muhtarı tutanlar da aynı şeyi yaptılar. Muhtarı tutmayanların kızları ile kadınları ile kurslara devam ettik."

Sergiden sonra bir öğrenci kız, bayan öğretmenlerden ikisini evine davet etmişti. Gelmeye geciktiklerinden iki bayan öğretmenle arkadaşlarına düştük. Bir saat sonra Yalova'da olmamız, oradaki sergide bulunmamız gerekiyordu.

Öğretmenleri bahçesinde insan boyu 4-5 küp bulunan bir evde taranın bulduk. Birlikte geldiğimiz iki öğretmen de soluğu hemen aynanın karşısında aldılar. Fakat bizim ilginizi küpler çekmişti. Bu insan boyundaki dev küplerin içinde çocuklar düşünce çıkamazlardı.!

İçlerine bir baktık boştu. Ne işe yaradıklarını biliyorduk. Bağ köyünde bu küplere su dolduramazlardı ya.. Hem köyün sudan yana bir sıkıntısı yoktu ki.

Usumuza gene Limasol köylerinden olan Çamlıca'da birkaç evin bahçesinde gördüğümüz küpler geldi. Çamlıca bir bağ köyü değil ama, gene de birçok evde bu dev küplerden birine rastlanıyordu. Merak etmiş sormuştuk köylüye:

"İçine su koymuyorsunuz, üzüm basmıyorsunuz, bağday saklamıyorsunuz öyleyse ne yapıyorsunuz?"

Yanıt vermişlerdi:

"Hamam olarak kullanıyoruz!"

"Ha?"

"Hamam olarak kullanıyoruz, hamamımızdır!."

Adam meraklanmamıza sorularımıza kızmış ya da okumuş görünmemize karşın bilgisizliğimize şaşmış onun için böyle sert yanıt veriyor sanmıştık. Sözüünün ardını getirmeyip bilgi verseydi gene de öyle sanacaktık.

Adam:

"Bu küpü çocukluğumdan beri bahçenin bu köşesinde görürüm. Babamın anlattığına göre dedem bir köyde görmül, küpün içine girip yıkanıyorlarmış, o da nerden aldı bilmem; bu küpü almış gelmiş, oracığa yerleşirmiş. Ama söylediklerine göre bu küpler Fini ile Korno'da yapılmış. Eskiden bir ev yapılıcağında önce çömlökciler gelir küpleri yapmaya başlarlarmış; eve sonra baharlarımı!"

Şaşırılmıştık.

"Nasıl yıkanıldılar küpün içinde?"

"Bayağı yıkanılır" dedi adam. "Gelin yakından görün içini"

Küpün bir kişiyi kolayca sığabilecek genişlikte ağız, yanı dik duracak yükseklikte derinliği vardı. İçinde bir oturma, bir çift nalın, tas, küpün altında suların akması için bir delik vardı. Küp dikleme, ağız yukarı doğru değil, karnı üzerine yatırıldığından yere değen kısmı küpün altı sayılıyordu. Delikle oturağın çevresinde sabunlu suların bıraktığı izler görünüyordu. Üst kısımın ise kapkara isliyd.

"Nasıl giriyorsunuz?"

"Nerede soyunup giyiniyorsunuz?"

"Suyu nereye koyuyorsunuz?"

"İçü neden isli?" gibi üst üste sorular sıralayınca; tüm olarak sorularımızı yanıtlamak için anlatmaya yükümlü kalmıştı.

"Önce küpün içinde oturak, nalın, tas, tenek, ne varsa alırız. Sonra çalı çırpı tutuşturur, içine atarız.

18 Halkbilimi

Küpün ısınması için bir çalı, ya da eski bir sepetçi yeter. O yanarken dumani da ağzından çıkar. İçinde durmaz, ondan sonra içi bir bezle ya da bir süpürge ile silinip işlerden, küllerden temizlenir. Zaten içinde kalan küller yıkanırken suyla birlikte delikten akar gider. Temizleme işi bittikten sonra içine tenekle ile sıcak su konur, tas tarak sabun konur, yıkanacak olan içine girer. Rahatça soyunur, elbiselerini dışarıda duran birine verir. Sonra dışardan biri küpün sıcaklığını korumak için ağzını bir bezle kapatır. Küpün içinde olan böylece bildiğimiz gibi suyu tenekeden alır, başına döker, sabunlanır, ovunur bir iyi. Terler, keselenir gene içinde giyinir çıkar dışarı!

"Çok sıcak olur mu?"

"Adam bayılmaya gelir. Bildiğiniz hamam olur beyim!"

"İnsan bayılmaz mı, üstü başı is olmaz mı?"

"Hiç olmaz, çünkü girmeden silersin. Silmesen bile pek kirlenmez. Zaten içi gayet rahat olduğu için bir yana sürünmezsin ki"

"Ya içinde yıkanırken kırılrsa?"

"Eee. Telihine küs. Ama öyle ufak tefek darbelerden kırılmaz. Dört parmak kaldığı var kaya gibidirler!"

"İnsan bayılmaz mı sıcak olunca?"

"Bayılır da ölür de!"

"Ne?"

"Önceleri her evde küplerde yıkanılırdı. Şimdi sayılı bir iki köyde birkaç evde kullanılıyor yalnız. Sebep de ölmek! Bir kişinin küpün içinde yıkanırken kendisini kan bulup ölmesi, çoğunu yıldırıyor bu olaylar!"

Ev sahibi küplere olan ilgimizi sezmişti. Gülüyordu.

"Bunların hangisi hamam teyze?" deyince güldü.

"Aha o yanında durduğunuz, hamam olandır!" dedi.

Küpün içinde eğilip baktık. Aydınlıktı. İçinde bir çift nalin, kabak, oturak vardı.

Öğretmen kızlar kadının bize verdiği yanıtı duyunca.

"Ne ne ne?.." dediler, "hamam mı?"

"Gelin göresiniz!" dedik. Koştular.

"A! Aaa! Aaa!" diye bağıştılar. "İlk defa görüyorsunuz!"

Sonra bizim Çamlıca köyünde adama sıraladığımız soruları bu kez onlar kadına sormaya başladılar.

"İçine nasıl girilir?"

"Nasıl yıkanılır?"

"Rahat mı?"

"Su nereye konur, nerede soyunulur?"

Kadınla birlikte küpte nasıl yıkanıldığını anlatmaya çalışırken, öğretmenler bir bir, sıra ile küpün içine girip çıkmaya başlamışlardı! Anlattıklarımızı pek dinlemiyorlardı. Daha çok küpün içine nasıl girilip çıkılıyordu onu merak etmişlerdi. İçlerinden biri:

"Şişman olanlar da girer mi teyze buna?" dedi.

Kadın "Tabii girer!" dedi, "şişmansa ne?"

"Ağzı sığar mı?"

Kadın ilk "Sığar ya" dedi. Sonra köyde şişko bir adamın başına geleni anlattı. Adam küpün içinde gücün girmiş. Fakat, yıkandıktan sonra çıkamamış, öyle yapmışlar, böyle yapmışlar, olmamış. En sonunda küpü kırmaya yükümlü kalmışlar. Küp kırılmış, şişko kurtulmuş!

Bu çok güldürdü öğretmenleri fakat, hepsi de beğenmiş, sevmişti: köylünün bu buluşunu. Biri:

"Acaba her köyde var mı?"

Kadın bu son soruyu yanıtladı:

"Her köyde yoktur hanımın" dedi. "Daha çok buralarda Türklere görülür. (Esentepe, Aydın, Yerovası gibi) Rumlar yıkanmaya pek önem vermedikleri için kullanmazlar.

"Nasıl akıl ettiniz hanım bunu?"

"Ya bilirim hanımınım?. Dedemin zamanından görürdük. Hep küpte yıkanılırdı!"

Kadının kızı söze karıştı:

"Bu küpler köylünün ihtiyaçlarıdır öğretmenim. Her evde 10-15 ya da 20-30 tane küp vardır. Köylümüz bağ köyü olduğu için bağ bozumu toplanan bütün üzümmler bu küplere basılır, şarap, zivaniya, sirke yapılır. Bunlara genel olarak şarap küpü de denir. Zeytinden çıkarılan yağlar da yağ küplerine doldurulur, iki küp arasında çok az fark vardır. Zeytin küplerinin ağzı daha büyük karınları da az daha genişdir. Tabii içlerine üzüm basılacağına ya da yağ doldurulacağına küplerin içi yıkanır, temizlenir. Bunun için de küplerin içine girmek lazımdır. Zamanla küplerin içine girip küpleri yıkayan köylü, kendisinin de yıkanabileceğini düşünmüş olsa gerek.

Öğretmenler bir bir küpün içinde fotoğraflarını çektiler. bir süre sonra Bağlarbaşını belki unutacaklardı. Ama bu küpü asla unutmayacaklardı.

Has - Der XIV. Halkbilimi Sempozyumu Bildirileri...

Girne bölgesinde anlatılan şehit mezarları ile ilgili dört söylence (2)

PORTRE

M. Kemal SAYIN

Sn. M. Kemal Sayın, 1949 yılında doğdu. İlk okulu, Girne Yirmi Üç Nisan İlkokulu'nda, ortaokulu Anafartalar Ortaokulu'nda okudu. 1963 olayları başlayınca öğrenimine Lefkoşa'da devam etmek zorunda kalıp, önce Bayraktar Ortaokulu'ndan mezun oldu ve lise birinci sınıfı Lefkoşa Türk Lisesi'nde tamamladı. Kabataş Lisesi, Ankara Aydınlar Lisesi ve yine Lefkoşa Türk Erkek Lisesi'dne okudu.

Yüksek öğrenimini Ankara, Fen Fakültesi, Kimya bölümünde yaparak 1967 yılında Kimya yüksek mühendisi olarak mezun oldu. 1977 yılından bu yana Devlet kadrolarında yer alarak görev yapmaktadır. Halen, Devlet Laboratuvarı'nda Besin Analizleri Şube Amiri'dir. Biri lisede, diğeri ortaokul'da okuyan iki oğlu vardır.

M. Kemal SAYIN

bir çığlık atmış;" Bu gün nice canlar telef olacak, nice ciyan delikanlılar öldürülecek, kim bilir kaç kız kaçırılacak, kaç kadının rızına geçilecek ? Allah'ım bize medet! diye duaya başlamış. Tam o sırada, arkasından gelen bir takım seslerle irkilip dönüp bakmış: Bu sesin sahipleri, demirden gibi sağlam, tir tir titreyen, gözlerden kızıl ateşler çıkan yedi ata binili, yüzleri türbanla tamamen sarılı, bol elbiseler içinde yedi savaşıcı atlıymış. Birden delirdiğini sanıp yere secdeye varmış. Onların en önde olanı, kılıcı ile dürtüp yerden kalkmasını söylemiş. Ve, "Neden bunca korkun?" diye sormuş. Deli Hasan da, "Aha bu denizdeki gurudirektir. Şimdi köyleri basacaklar, öleceklere, olacaklara ağlarım" demiş. Başlarındaki adam da, "Sen esef etme. Biz de onlar için geldik. Yetti artık kötülükleri. Şimdi onları suya gömüp boğacağız. Sen rahat ol!" demişler. bu sözü söyledikten sonra, atlarını denize doğru sürmüşler. Kayalara vardıklarında da durmamışlar. Nalları taşlara değdiğinde kıvılcımlar atılıyor ve izleri kayalarda, sanki çamura basmış gibi kala kalıyormuş. Kıyıya gelince de durmamışlar. deniz üzerinde, karada gider gibi seyirtmişler. Ta ki geminin olduğu yere kadar. Ancak seçilebiliyorlarmış. Atların ayakları geminin direğine değince gemi suya gömülmeye başlamış. Sanki de, atlar ayaklarıyla, gemiyi tepesinden suya itip de batırıyor. Ağzı açık bir süre seyretmiş, Deli Hasan. Süriyü başıboş bırakıp Çatalköy'e koymuş. Bakmış ki insanlar hazırlık yapıyorlar, "Koş, kaç a deli.. Korsanlar neredeyse gelirler." demişler. Kimisi kızını karısını dağa kaçırırken, bir kısım eli silah tutan da köyü savunmaya

Girne Bölgesinde Anlatılan Şehit Mezarları İle İlgili Dördüncü Söylence

O yıllar da korsanların birdenbire baskın yaparak kıyı köylerini talan ettikleri yıllar. Ana gemilerini açıkta bırakıp tek direkli, kayıktan az büyük bir tekneye yaklaşırlar, birden karaya çıkıp alacaklarını alırlar, kaçıracaklarını kaçırmışlar. Görünmemeleri için de geminin içerisinde yatırlarmış; göya sıradan bir gemidir, bir balıkçı teknesidir.

Deli Hasan hemen tekneyi tanımış. Yanında gattası da yok, yukarı köye haber versin. Bulunduğu yer de şimdiki Hazreti Ömer tekkesi'nin olduğu yer. "Vay!" diye

20 Halkbilimi

hazırlanmış. Bu arada da Kale'ye haber uçurulmuş, Hasan her ne kadar, "Korkmayın. Yedi savaşı onları hakladı" diye söylendi ise de inanmamışlar. Nihayet, ertesi gün, Deli Hasan'ın gösterdiği, kayalarda oyulmuş gibi duran nal izleri görünce inanmışlar. Çatalköyde kalan bazı Urumlar bile bu izleri görünce Müslüman olmuşlar, denirdi."

Bu nal izlerini annem görmemiş, nenem de keza hayal-meyal anımsarmış. Ne var ki Anneannem ve onun ablası He. Siddika Hanım bu izleri görmüşler. Zaman içinde, tuzun, denizin ve rüzgarın etkisiyle yok olup gitmişler. Bu izleri Ada'nın her yanında pek çok kişi gelip görmüş. Hatta bir papaz iman edip Müslüman olmuş.

O zamanın Nakşibendi şeyhleri şu yorumu yapmışlar: "Kur'an'dan ve Hadis-i Şerifler'den yapılan yorumu göre, İslam uğruna savaşırken kaybolan, şehid olan ve acı çekerek ölen Müslüman askerlerinden bazıları Allahü Teala tarafından, çok güç duruma düşen Müslümanlar'a yardım için görevlendirilmişlerdir. Bunlar zaman ve zaman halk içinde dolaştıkları ve halktan bilgi aldıkları halde tanınmazlar ve bilinmezler. Gerekliği zaman birden ortaya çıkıp görevlerini yapıp geldikleri gibi kaybolurlar. Bunların başı Halife Hazret-i Ömer'dir. Ömer istemeyince hareket edemezler. Deli Hasan denen yaşlı çoban'ın tarifinden, atlıların başındaki Halife Hazret-i Ömer Efendi'di. Gerisindeki yedi kişi de orada defnedilmiş yiğitler olabilir.

Bu olaydan sonra oradaki yatırlara "Ömer taifesi" denmiş, zamanla bu kısaltılıp "Hz. Ömer" bırakılmıştır. Tekke de bu olaydan sonra inşa edildi.

Dördüncü Söylence : Hala Sultan Tekkesinde yatan ümmü Harram ..

Hz. Muhammedin süt halası Şefia, Ümmü Harram Binti Milhan şehit olarak ölmek istemektedir. Bir gün bu isteğini Hz. Muhammede açar miraç olayı sonrası, Hz. Muhammed süt halasına şöyle der : "Miraç dönüşü kabrini Cezire-i Hadıra'da (Yeşil Ada) gördüm. Memnun oldun mu?" der. Halifeler devrinde Müslüman akıncıları ada'ya çıkıtlarında aralarında, çok yaşlanan Şefia Hatun da vardır. İri bir peşergin (erkek deve) üzerinde, savaşçıların ardı sonra gelmektedir. Yaşlı olduğundan ve adahavasından bunaldığından, kendisine dayanak olsun diye bir harup dah keser. Tuzla açıklarındaki bataklıklarda ilerlerken, devesi sendeler ve yaşlı kadın düşer Başı bir taş çarpar. Kalmak isteyip o asa görevi yapan harup dalına

asılır. Üç kez denersede kalkamaz. öleceğini anlar ve şahadet getirir. Biraz sonra ölüsünü orada bulan akıncılar, zaman darlığından, onu orada elbiseleri ile gömüp başına da bir taş korlar. Bir süre sonra sonra oradan çekilip giderler.

Şefia Sultan sağlığında, Mısır'da bir işi vardır ve bir süre İskenderiye'de kalmak zorundadır. Bir gün, Nil'in kıyısında, çamura yarı gömülü bir mermer levha görüp beğenir. Soruşturursa da sahibi çıkmaz. taşın yanbaşındaki Kıbtinin evine ait olduğu yargısına varıp, o taşı satın almak istediğini söyler. Kıpti ise, "bu taş dedemin dedesinden evvel de burada idi, Bize ait değil. Devlet mülkü de değil," der. Yine de Şefia Sultan o taşı bir altına satın alır ve Kıpti'den ona göz kulak olmasını ister.

Birkaç yıl sonra taşın oradan kaybolduğunu duyan Kıpti koşarak gelir. Olayın gerçek olduğunu görüp üzülür. Durumu da İskenderiye Valisi'ne bildirip, "O koça elameti kim nasıl ve ne için aldı, bilmem? ama o taşta ben mukayyet olmalıydım." der. Aradan bir süre geçtikten sonra, Kıbrıs'tan tuz getiren bir tüccardan garip bir efsane dinler: Tüccara göre, Kıbrıs'ta Tuzla yakınlarında, bataklıklar içinde bir yer vardır ki kimse oraya yaklaşamaz; insanların içine bir vesvese, bir korku çökmektedir. Yalnız, orada havada çok iri bir mermer levhanın asılı durduğu söylenmektedir. Kıpti tüccardan fazla bilgi alamasa bile merak da içini kemirmektedir. Borç harç para bulup Kıbrıs'a gider. Gerçekten, orada kuş bile merak da içini kemirmektedir. Borç harç para bulup Kıbrıs'a gider. Gerçekten, orada kuş bile yoktur. Türü bunalırlar girer. Bir sabah, maneviyatını sonuna kadar zorlayıp yaklaşır. Gerçekten havada asılı bir dev mermer taş vardır ve o taş, yıllar önce kendisine emanet eden taşta benzemektedir. Orayı çok ucuza alıp adamlar tutup etrafını çitler ile çevirir. Sonralar da, "hayvan-haşat girmesin diye yaparım. Belki ileride gelirim." demiş.

Geri dönüşünde başından geçenleri ve yaptıklarını İskenderiye Müftüsüne anlatır, Müslüman olmak istediğini söyler. Olay, müftülükçe Mekke'ye bildirilir. Oradan da kayıt defterlerine geçer. Çok yıllar sonra, Osmanlılar Ada'ya ayak basar basmaz bu bölgeyi araştırırlar. Bir çoban, "sizin aradığımız yeri ben bilirim. Oradaya hayvan bile giremez. Hep saz ve ottur. Bir de ulu harup ağacı vardır." der. Din adamlarından bir ekip kurulur muallakta duran taşı görünce bazılarının dili tutulur. Bazıları da az zamansonra ölmüşler. Taşın etrafına hemen bir duvar

çekilip altına bir sanduka konmuş. Ağaç da budanıp, her dalı aşılınmış. Daha sonraları taş üzerine bir kubbe ilave edilip mamur hale getirilmiş, Arabı olsun Türkü olsun, o zamandan bu yana ziyaret yeri olup çıkmış. Halk arasındaki adı da Hz. Muhammed'in babasının süt annesinin kızı olduğundan, Hala Sultan denmiş.

Hala Sultan dergahının, evkaf murahhaslarından Şekerzade diye bir adamın son haline getirdiği kayıtlarda olmalıdır: Bu kişi herşeyini satın savıp bu yatıra harcamıştır. Bu adam ile ilgili trajedik bir de anı anlatılır. Bunu annemin ağzından, bana aktardığı sırada aldığım notlara uyarak anlatacağım:

“Tekkeyi onarmak isteyen bu adam, Tekkenin çevresine de bir duvar ördürmek ister. Yapılan planı beğenir ve onaylar. Gel gelelim, duvar gelip o meşhur harınp ağacına dayanır. ya ağacı kesecekler ya da duvarı eğeceklerdir. Şekerzade, “Kesin, gitsin” der. Bunu duyan Tuzla eşrafı toplanıp Lefkoşa'ya gelirler ve ağacın kesilmemesi gerektiğini, o ağacın uğurlu olduğunu söyler. “Efendi hazretleri, inanışa göre, Hala Sultan devesinden düştükten sonra kalkmak için gayret etmiş; bu nedenle olanca gücüne, az önce keserek kendisine asa yaptığını bu harup dalına asılmış. Ama kalkamamış. Bu dalı da saplı olduğu yerde unutup bırakmışlar. Bu dal parçası kök verip de yeşermiş. Bu hakikat olmasa bile bir inanış. Kesmemek olmaz mı? diye.. Şekerzade kızıp bağırır, çağırır; “Siz bu hurafelere nasıl inanırsınız? Alt tarafı bir ağaç. Yeniden ekeriz, ne olur ? kesin !” der. O gün o ulu ağaç kesilir. Kesenler, her balta vuruşlarında, “iıhh !” diye iiltler duyar gibi olduklarını söylemişlermiş. O gece Şekerzade kabus görür. Rüyasında, ak türbanlarda boylu poslu, şişman bir kadın gelip buna bir tokat atar ve, “Sen asamı kestin ben de soyunu keseceğim.” der. adam bu olayı, yani düşünüyü birkaç dostuna anlatıp, “Keşke inatçılık etmeseydik” diye pişmanlık getirmiş. Nitekim, az zaman sonra tek evladını, seneye varmadan da doğum sırasında kızını kaybetmiş. “Rüya hakikat oldu, soyum kesildi. Bu yaştan sonra evlenmek de olmaz.” deyip herşeyini satın bu türbenin onarımına harcamış. Hala Sultan Tekkesi son biçimini bu adamın çabalarıyla almıştır.”

Benim, Girne Bölgesi'nden derlediğim dört evliya şehid söylencesi bunlar değildir, elbette. Bunlar yalnız en yaygın olanlarıdır. Kıbrıs'ın ilk Mutasarrıfı Cafer Paşa, gerek söylenceleri gerek vakfiyesi ile ayrı bir konudur. Keza Mağusa'nın alınışında kendisini Çarkıfelek'e teslim

eden ve başsız savaştan Canbolat Paşa ayrı bir söylencedir. Beni dinlediğiniz için teşekkür ederim..

Dip Not 1: Kavaklı Dede ile ilgili, ailemden duyduklarımı anlattım. Bir de, Girne'nin en yaşlılarından 'Lefkeli Mustafa Dayı'nın' anlattığı vardı ki bu düşünceleri bulandırır yöndedir. Her ne olursa olsun, onu da anlatmak zorundayım:

Girne Türk Bölgesi ortasında kalan, eskiden Ondokuz Mayıs gösterilerinin de yapıldığı beş dönümlük bir alan vardır. Bu alanın bildiğim son sahibi Fota'lı Hacı Ahmed Ağa'dır. Aslen Fotalı olduğu halde Girne'den pek çok mülk almıştır. Birtanesi de bu arazi idi. Onun oğlu Tahir Efendi ise Hc. Mustafa Efendi'nin torunu Hürmüş Hanım ile evlendirilmiş. Bu tarla, kuyusu ile ziraat yapılan bir arazi imiş. İngiliz'in açtığı zincir kuyularının birisi bu tarlanın Güneydoğu ucunda, yani Kavaklı Dede'nin yanbaşında bitiyordu imiş. Tarlanın Doğu yakasında, ehalinin mum yakıp adak adadığı Kavaklı Dede'nin o zamanki mezarı varmış. Kazafanalı Fehim Efendinin finansmanı ile Hacı Ahmed'in dönürü İbrahim Kaptan o mezarı oradan alıp, şimdiki yerine, köşe başına nakil etmişler, başucuna da bu gün hala durancam fidanını ekmişler. Lefkeli Mustafa'nın anlattıkları bu kadardı.

Sanırım burada bir atlama, daha doğrusu bir unutmaya; Kavaklı Dede'nin mezarının bu günkü yerinden başka bir yere kaldırıldığı sanırım yanlıştır. Benim duyduğum kadarı ile İstilli denen bir tüccar, havlusunda mum yakılıp adak adanan bir de şehidasi olan bir Türk evini satın alır ve o mezarı taşı havlusundan kaldırmak ister. Adak yeri, yukarda anlattığım tarlaya çok yakındır. Nakledilen kemikler bu ikinci şehidaya ait olmalıdır. Nakilden sonra oraya bir de çam fidanı ekilmiş olabilir. bu çamın yaşı ile annemin anlattığı tarihleme uygundur. Bu, ikinci bir yatırım kemiklerinin nakli olayını benim de anlatmıştı. bu durumda orada iki şehida yatmaktadır, denebilir.

Dip Not 2: Hz. Ömer'in rical-i Kayıp ile yılda bir kez Kıbrıs'a geldiği ve Ömeri'ye Camii'nde kaldığı inancı nakşibendler arasında yaygın bir görüş idi. Lapta'da bugün Huzurevi olarak kullanılan araziye yakın bir yerde de Hz. Ömer Mağarası vardır. daha 1950'lere kadar bu mağara bayram arifesi Laptahlarca ziyaret edilmekteymiş.

ÇEVİRİ...ÇEVİRİ...ÇEVİRİ...ÇEVİRİ...ÇEVİRİ...ÇEVİRİ...

18. ve 19. Yüzyıllarda Kıbrıs Kent Giysileri

Çeviren: Mehmet Birinci

Kıbrıs'ın Güneyinde, halkbilimi araştırmacılarını ilgilendirecek ilginç bir kitap yayımlandı. "18. ve 19. yüzyıllarda Kıbrıs Kent Giysileri" Kıbrıs Bankası Kültür Vakfı tarafından yayınlanan kitap Yunanca hazırlandı. Bayan Erosyni

Rizopoulou-Igoumenidou tarafından hazırlanan kitap bol resim ve çizimlerle zenginleştirilmiş 7-6-1996 tarihli "Cyprus Weekly" adlı haftalık İngilizce gazetede Alex Efthymoulos'un bu kitap hakkında yazdıklarını Halkbilimi okuyucuları için çevirdik.

"Yazar, Erosyni Rizopoulou-Igoumenidou konusunu adanın kültür mirasının bir parçası olarak ele alıyor.

Yazar, kıyafetlerin, mücevher ve diğer takıları ile birlikte incelenmesini, maddi zenginliklerin ve onların sosyal boyutlarının araştırılması yoluyla tarihi aydınlatma çabasının bir parçası olduğuna parmak basıyor.

Kıyafet tam da onu giyen kişi ile doğrudan ilgili, ve o şahsı diğer başka unsurlardan daha fazla sosyal bir varlık olarak ifade edebilen ve böylece geçmiş bir dönemin daha sağlıklı anlaşılmasına yardımcı olan bir eşyadır diye ekliyor.

Bayan veya erkek, bir kimsenin giydiği kıyafet/takım o kişinin dış dünyaya sunulan resmi gibi olduğuna, mali durumunu, sosyal durumunu, karakterini, eğitsel ve ruhani durumunu, profesyonel konumunu ve siyasi tutumunu ifade eder. (Kıbrıs'ta) Belli tipte kıyafetler ve renkler yalnızca Osmanlı yönetici sınıfının ayrıcalıkları olduğuna göre sosyal ve

siyasi konumun (kıyafetlerle) yansımaları anlaşılır hale gelir.

Özel fetvalar ;

Her Sultan tabiiyetindekilerin giyecekleri kıyafetlerin tarzına ilişkin özel fetvalar verirdi. Sultan III. Murat, 1574-1595, Hristiyanların her zaman siyah giymelerini emretmişti.

Daha sonra, bir başka sultan, 1703'te imparatorlukta tüm Hristiyanlar Yahudiler ve Ermeniler'in renkli kıyafetler ve sarı ayakkabılar giymelerini yasaklamıştır.

1806 yılında tebaral birbirlerinden kıyafetlerinin tarzı ile ayrılan 3 sınıfa bölünmüşlerdi.

Yeşil, doğrudan doğruya Muhammed Peygamberin soyundan gelenlere ayrılmıştı. Bu kişiler ayrıca sarıkları ile de ayırdediliyordu.

Bu, kıyafet farklılıklarının yine sosyal sınıf farklılıklarını belirttiği Bizans artığı bir uygulama idi.

Ancak Sultan'ın fetvalarına sadakat, İstanbul'da kattı bir şekilde uygulanmasına rağmen, nüfus çoğunluğunun Hristiyan olduğu, Kıbrıs da dahil, Yunan adalarında daha yumuşak bir tarzda uygulanıyordu. Hatta Kıbrıs'ta çok daha büyük ölçüde var olan bu hoşgörü üst sosyal sınıflara air dragomanlar (Vali'nin hizmetindeki Rum tercüman) gibi Hristiyanların yeşil sarık takmasına bile gözyumuyordu.

Daha Az Bilinenler

Hristiyan kilisesi de, pek başarılı olmasa da, Osmanlı fatihlerini icitici ve daha fakir sosyal sınıflara karşı nisbet yapıcı özelliği olduğunu düşündükleri güzel ve parlak renkli kıyafetlerin kullanılmasını

önlemeye çalışan katı kıyafet kuralları empoze etmeye gayret etti.

(Kıbrıs'ta) Osmanlı döneminin son iki yüzyıldaki kıyafet modasının incelenmesi, bu dönemde adada varolan maddi yaşam biçimlerine ilişkin bilgilerimizin daha eski dönemlere ilişkin olanlardan bile az olması nedeniyle, önem kazanır.

Bu döneme ait günlük yaşam, arkeolojik ilgi alanına giremeyecek kadar çok yakın ve bir baskı ve kölelik dönemi olarak kabul gördüğü için de ihmal edildiğinden, çok yakın bir geçmişe kadar bilimsel araştırmalara tabi olmadı.

Bu dönemin kültürel mirasına ışık tutan uzmanlık çalışmalarının yayınlaması bu durumu değiştirmeye başladı.

Rizopoulou-Igoumenidou'nun "18. ve 15. yüzyıllarda Kıbrıs Kent Giysileri" adlı (Yunanca) kitabı, daha önce varolan bu boşluğu dolduran böyle çalışmalardan birisidir. Çoğu renkli olan 275 ad parlak çizimle zenginleştirilmiş bu kitap, gerçekten de Kıbrıs tarihinin karanlık bir dönemini aydınlatmaktadır.

Bu kadar yakın geçmişte ama yine de bugünden böylesi farklı olan o dönemdeki yaşam tarzının anlaşılması için (kitap), Osmanlı döneminin son iki yüzyılına ilişkin 16 sayfalık tarih bilgisi ile desteklenmektedir.

Gerçek Son

Bu, diğer şeylerin yanında ada nüfusunun, Başpiskopos Kyprianos'a göre 1777 yılında yalnızca 84.000 kişi olduğuna-37.000 Hristiyan ve 47.000 Müslüman, parmak basıyor.

1881 yılında Britanya tarafından yapılan ilk nüfus sayımı ada nüfusunun 186.000 olarak gösterdi %73.9 Hristiyan Ortodoks ve %24.4 Müslüman.

Kitabın kapsadığı dönem, Rum ve Türk ezici vergilerle yoksullaştırılan ada halkının

24 Halkbilimi

sık sık gerçekleştirdiği ve acımasızca bastırılan ayaklanmalarıyla bilinir.

1821 Yunan devriminin etkisiyle, adadaki yönetici ruhban takımı ve Hıristiyan önderlerin toplu idamı ile durum daha da kötüleşmişti.

1821 olayları, adanın tüm iyi halli, modanın da öncüsü durumundaki ailelerinin gerçek sonucunu getirdi.

Yazara göre, başka yoksulluk ve baskılar nedeniyle 18. y.y'ın birinci yarısından arta kalan takı ve kıyafetler yoktur.

Kıyafetler yıprana yırtıla parça parça olana kadar kullanılırdı. Bu dönemden geriye sadece birkaç mücevher kaldı.

Elbiseler o kadar kıymetli idi ki babadan oğula, anadan kızıya devrediyorlardı. O zamanın vasiyetnamelerinde ayrıntılı olarak tarif edilip listelere dahil edilmiş olmaları, yazarın kendi araştırmalarının oluşturulmasına büyük ölçüde yardımcı olmuştur.

Gerçekten de, Kizopoulou-Igoumenidou'nun 'kahve masası' biçimindeki 316 sayfalık ciltli kitabı, aynı konu üzerinde, 19. y.y'ın ikinci yarısından geriye kalan az sayıda kıyafet örneğini temel alan daha önceki eserlerden farklıdır.

Yeni kitap yazılı kanıtlar, ölen kimselerin vasiyetlerindeki kıyafet, mücevher gibi eşyalar ve diğer aksesuarların listeleri ile müstakbel gelinin iç ve dış çamaşırları, diğer eşyaları, mücevherleri ve malları ile ilgili çehiz sözleşmelerini incelemiştir.

KANIT

Bu kanıtlar mevcut örneklerle veya resimlerle ilişkilendirilerek, Kıbrıs'ta kullanılmış muhtelif elbiseler, 18. y.y ve 19.y.y.Kıbrıs kıyafetlerinin tanımlanmasına yönelik endymatolojik kavramların bir analizine girilmiştir.

Vasiyetnamelerden elde edilen kanıtlar genellikle o dönemde, ekonomiyi hareketli kılan kasabalı halk, tüccar ve zanaatkarlar gibi dönemin orta sınıf vatandaşlarından alınmıştır.

Daha önceki yılların kilise büyüklerinin kilise duvarlarına resimlerini yapma geleneğinden de ilave kanıtlar elde edilmiştir. Söz konusu döneme ait böyle örnekler çok azdır. Ama yine de dış giyisilerin biçimleri ve kullanımları hakkında doğan üstü kanıtlar oluşturmaktadır.

O zamanın yabancı seyyah ve kaşiflerinin Kıbrıs'la ilgili kitaplarında bulunan ve çoğu zaman renkli olan çizimler de ayrıca kanıt oluşturmuşlardır.

Osmanlı döneminin geleneksel kıyafeti, İngiliz koloni idaresinin ilk yıllarına kadar, o zamanlarda artan Batı ve Yabancı akımlardan etkilene kadar, Kıbrıs'ta süregelmiştir.

Yazar çeşitli kıyafet tiplerinin çok değerli incelemelerini sunmakta ve her birini ayrıntılı olarak olabildiğince çizimlerle destekleyerek tarif etmekte ve kaynaklarını referanslarla belirtmektedir.

Yazarın listesinden herbirini kendi geleneksel adıyla tanımladığı 42 çeşit giysi ve 25 çeşit mücevher ve aksesuar vardır. Kitap 38 KL (Otuz sekiz Kıbrıs Lirasına) Kıbrıs Bankası (Bank of Cyprus) kültür Vakfı'ndan tedarik edilebilir.

Yalnızca 1500 kopyayla sınırlı bir baskısı yapılan bu kitabın değerli bir koleksiyon parçası olacağına kuşku yoktur.

NOT: Alex Efthyvoulos'tan yaptığımız bu çeviriden kitabın Kıbrıs Halkbilimi araştırmaları açısından, özellikle de Osmanlı döneminin son iki yüzyılı ele alması nedeniyle de Kıbrıs Türk kültürü ve folkloru açısından bilimsel önemi büyüktür. Efthyvoulos'un yaptığı kısa özette hemen göze çarpan nokta kitabın Kıbrıs Türk halkbilimi araştırmacılarının uzun yıllar yaptıkları 'siyah dizlik-mavi dizlik' tartışmalarına da kötü bir açıklık getireceğidir.

ARAŞTIRMA... ARAŞTIRMA... ARAŞTIRMA... ARAŞTIRMA...

KIBRIS HALKBİLİMİNDE ÇOCUKLARIN PİŞİKLERİNİ SAĞALTMA UYGULAMALARI

Pygmalion'un geçen sayısında bolluk ve bereketi simgeleyen Ana Tanrıça kültü üzerinde durmuştuk. Bu sayımızda ise çocuklarda oluşan pişikleri sağaltma uygulamaları üzerinde durulacaktır.

Yakın geçmişimizde kadınlar, tüm ev işlerinin yanı sıra, ovalarda da işlerdi. Kucaklarında veya hayvanların sırtında ovaya taşıdıkları çocuklarını kemikleri batmaması için sıkıca "belerler" ve onları bir ağaç veya bir demet gölgesinde güneşten korumaya çalışırdı. Ancak bu çocuklar ovalarda adeta kaderlerine terkedildiklerinden, yaz aylarının kavurucu sıcaklığında terlerler ve ıslattıkları altlarını uzun süre değiştirecek biri bulunmazdı. Bu nedenle vücutları kızarıp, sılık ile sivilcelerle dolar ve bacak ile koltuk altları kızarak pişik olurdu. Muşamba yerine altlarına konan balmumuna batırılmış tezgahta dokunmuş bezler, ayrıca altlarına pudra yerine konan mersin tozu, çocukların pişik olmasını önleyemedi. (1)

Çocukların apış araları ile koltuklarında oluşan kızarıklık ile pişikler genellikle "BIÇİLME" ve kırsal kesimlerde "PERNAR" adıyla bilinmektedir. Bu sözcük, KıbrıslıRumlar tarafından "Pernari" olarak bilinen meşe (palamut) ağacından dilimize geçmiştir. (2) Pişik olan çocuklar genellikle "pernarını keselim" denilerek bu ağaçtan kesilen odunlarla sağaltıldıklarından, zamanla hastalığın adı "Pernar" veya "Pernari" olarak anılır olmuştur.

Çok yakın tarihlere kadar çocukların pişiklerine ısıtılan asit borik ile vazelin karışımı melhemler sürülürdü. (K.K.265) Ancak çok eskiden bu amaçla

Tuncer Bağışkan

dinsel-büyüsel içerikli uygulamalar içine girilirdi. Bunlardan saptayabildiklerimiz şunlardır:

1. ÇOCUĞUN "PERNARINI KESME" UYGULAMALARI

Kıbrıs'ta çocukları meşe (palamut) ağacıyla sağaltma yöntemi "Pernarını kesme" (K.K. 43, 235, 273), "Çocuğun pernarını kırmızı ipliğe kestirme" (K.K. 251) ve "Otunu Sökme" ile "Pernarını çıkartma" (K.K. 241, 242) olarak anılmaktadır.

a) Çocuğun "pernarını kestirmek" (kesmek) için, bir okumuş tarafından çocuğun adına pernar çalısı sökülür ve üzerine dualar okunarak çocuğun boyunda kırmızı renkli bir iplik sarılırdı. Buna "çocuğun pernarını kırmızı ipliğe kestirme" denir ve bu amaçla okumuşlara para verilirdi. (K.K.251) Bazen okumuşa para gönderilirken üzerine çocuğun boyunda biri kırmızı, diğer ise sarı renkli iki boy iplik dolanırdı. Parayı alan okumuş ovaya gidip bir pernar çalısı söker ve üzerine kırmızı ile sarı renkli iplikleri sardıktan sonra çocuğun annesine gönderirdi. (K.K. 177) Çalı ocağın başucuna asılır ve kurutulduktan sonra bir sacın içinde yakılırdı. Külü çocuğun son yıkanma suyuna konurdu (K.K. 175, 215, 226, 228, 271)

Kıbrıslı Halkbilimi araştırmacılarından Dr. Demetrios Stylianou, Rum toplumunda saptayabildiği konuya ilişkin uygulamaları şu şekilde anlatmıştır.

26 Halkbilimi

"Eğer çocuğun vücudunda kızarıklık çıkarsa, bir okumuşa, meşe (palamut) dalı ile çocuğun boyunda kırmızı bir iplik götürülür. Okumuş ipliği meşe dalına sarar ve şu sözleri söyler:

Çınar ağacı kestim
(filancanın) adına meşe ağacı kestim ve güneş ile yıldızların

süratle kaybolduğu (battığı) gibi, Ürdün Nehri'nin süratle aktığı gibi

hastalık süratle çocuktan uzaklaşsın (çıksın)

Bu sözler söylenince okumuş kişi, keskin bir baltayla dal ile ipliği küçük parçalara ayırır. Bunları çocuğun ailesine verir. Büyük parçaların bir kısmı ocağın başucuna konur ve diğerleri yakılır. Külü elekten geçirilip yaranın üzerine konur" (3)

b) Mağusa ile Lefkoşa'da (Tahtagala Mahallesi) pişik olan çocukların "Pernarını kesmek" için arabacılara gidilirdi. Mağusa'da bu işi yapan bir Rum'du. (K.K. 43) Bu kişi, evinde bulundurduğu pernar odununa dua okuyarak üzerinden çocuğun adına bir parça keser ve bunu çocuğun annesine verirdi. Bu parçalar evde yakılır ve elde edilen kül çocuğun pişiklerine ekelenirdi. Pernar odunu çocuğun pişiklerini simgelediğinden okumuş tarafından kesildiği gibi, pişiklerin de kesilmiş olacağı varsayılırdı. (K.K. 43, 235, 273)

c) Bir okumuşa çocuğun adına pernar çalısından (ağacıdan) bir parça kök sökmesi için para verilirdi. Bu kök ocağın başucunda kurulduktan sonra yakılarak (veya yakılmadan) havanda dövülüp toz haline getirilirdi. Elde edilen toz yaranın üzerine ekelenir, veya çocuğun son yıkanma suyuna karıştırılırdı. İşlem üç gün tekrarlanırdı (K.K. 73, 172, 184, 218, 221, 223, 235)

d) Pişik olan çocuğun annesi bir hocaya başvurması üzerine, bu hoca yardımcısıyla birlikte güneş doğmadan ve hiç kimse görmeden ovaya gider; çocuğun adına bir pernar çalısı sökerdi. Buna "otunu sökme" veya "pernarını çıkartma" denirdi. Hoca ile yardımcısı çalıyı söktükten sonra hiç kimse görmeden ve ovaya gidiş yolunu dışındaki başka bir yoldan evlerine dönerlerdi. Hoca sökülen çalının üzerine: "Bu pernar nasıl söküldü ise, bu hastalık da (hasta olan kişinin adını söyler)

üzerinden öyle sökülsün" diyerek çalıyı sokağa atardı. (K.K.242) Çalının söküldüğü ve evin dışına atıldığı gibi, hastalığın da çocuktan uzaklaşacağına (evin dışına çıkacağına) inanılırdı.

Sökülen çalı bazen çocuğun annesine verilirdi. (K.K. 241) Çalı ocağın başucuna asılarak kurutulur, yakılır, havanda dövülerek toz haline getirilir ve pişiklerin üzerine ekelenirdi.

2. PİŞİKLERİ SÖĞÜT AĞACI YARDIMIYLA KESME

Polemitya ile çevre köylerinde pişik olan çocuklar önce Polemitya'nın üstbaşında bulunan Karmi Kilisesi'nin yanındaki içinde su akan mağaraya götürülürdü. Orada çocukların elbiseleri çıkarılıp vücutlarına çamur sürülür, çocuklar yıkanır, çocuklara yeni elbiseler giydirilir, kilisenin çıkış kapısının yanındaki çok büyük olan Şinya ağacına çocukların elbiselerinden kesilen kumaş parçaları veya gömlekleri bağlanır ve oradaki taştan yapılmış kutuya para atılırdı. (K.K. 9, 44, 246, 273) (4) Kiliseden çıkarılan, Limasol'da papaz yardımcılığı yapan ("Gandilohaftı") arabacı Gosti'nin evine giderlerdi. Bu adam gelenlerin dertlerini dinledikten sonra dualar okur ve eline aldığı söğüt odunundan bıçakla yonga şeklinde parçalar keserken: "Bu ağacı nasıl kesersem, üstündeki bütün hastalıklar da öyle kesilsin" anlamına gelen Rumca sözler söylerdi. Yongaları balın içine karıştırarak hastanın ailesine ücretsiz verirdi. Pişiklere sürülen bu ilacın üç gün içinde etkisini gösterdiği iddia edilmektedir. (K.K. 9)

3. PİŞİK OLAN ÇOCUKLARI "PERNAR TAŞI" KONAN SULARLA YIKAMA

"Pernar" olan çocuklar, içine şeffaf (parlak) ve "garavolli" şeklinde olan Pernar Taşı konan sularla yıkanır. Yıkanma, ayın başında, ortasında ve sonunda olmak üzere üç kez tekrarlanırdı. "Pernar" ender bulunur bir taş olduğundan, bu taşı başkasından ödünç alıp kullanmak isteyenler, taşın sahibine rehin olarak bakır bir para, genellikle bakır bir tencere (K.K. 222) vermeleri gerekirdi. Verilmemesi halinde bu taşın pişiklere yararlı olmayacağına inanılırdı. Taş, kullanılıp sahibine iade edilince, rehin bırakılan bakır tencere geri alınır. (K.K. 213, 222, 223)

**4. PİŞİKLERİ "TRİGUNGULU OTU"
SÖKEREK SAĞALTMA (KESME)**

Pişik olan çocukların adına, ovalarda yetişen ve insana benzeyen kökü bulunan TRİGUNGULU OTU (Dana Burnu-Whitlow Cockchafer grubu) sökülürdü. Kökün topraktan tamamen çıkmasına ayrı bir önem verilirdi. Hastalığın tamamen geçmesi için otun kökünün hiç koparılmadan sökülmesi gerekirdi. Sökülen ot ocağının başucuna asılıp kurutulurdu. Otun söküldüğü ya da kurutulduğu gibi hastalığın da kuruyup sökülmüş olacağına inanılırdı. (K.K.232) (5)

**5. PİŞİKLERİ DUA OKUYARAK SAĞLATMA
(KESME)**

Pişik olan çocuklar Gudi köyünde oturan bir Rum okumuşa götürülürdü. Bu okumuşun dua okuyup çocuğun yüzüne üflemesiyle pişiklerin "kesildiği" iddia edilmektedir. (K.K.207)

**6. PİŞİK OLAN ÇOCUKLARI ÖZEL
TABAKLARLA YIKAMA**

Eskiden pişik olan çocukları, Hacc'e giden kadınların beraberinde getirdikleri üzerinde eski Türkçe dua yazılı cam tabaklarla yıkarlardı. Her hastalığın ayrı bir duası olduğundan, pişiklere yararlı olan duanın yazılı olduğu tabaklar kullanılırdı. (K.K.181) (6)

(1) Eskiden çocukların altına pudra yerine mersin tozu konurdu. (Mersinlemek) Taze mersin dalları kurutulup havanda ezilir ve elekten geçirildikten sonra kullanılırdı. (K.K.183)

(2) Esther F. Champan, Cyprus Treas and Shrubs, Nicosia, 1976, s.33 (İngilizce adı: Quercus Coccifera'dır)

(3) Dr. Demetrios Stylianou, "A Collection Of The Traditions, Customs, Beliefs and Wisdom of The Peasantry of Cyprus" Romantic Cyprus, 14th edition, Nicosia-Cyprus, 1972, s.227

(4) Rivayete göre, şinya ağacından odun kesen iki oduncunun rüyalarına Aziz Karmi girerek odunları geri istemiş. Ertesi sabah buluşan oduncular, aynı rüyayı

gördüklerini öğrenince korkmuşlar, odunları götrürüp kestikleri yere bırakmışlar. (K.K.246) Yine başka bir rivayete göre, kilisenin yanından geçen bir adamın pahlı çağırması üzerine, esmeye başlayan rüzgarla birlikte beyaz giyinnmiş bir atlı belirmiş ve adamı kovalamaya başlamış. Adam köye ulaşana kadar az daha çatlasınmış. O günden sonra korkusundan bir daha Karmi Kilisesi'ne gitmemiş. (K.K.246)

(5) Tuncer Bağışkan, "Dünyada bir Kıbrıs Halkbiliminde sihirli bir ot Mandragora", Halkbilimi, Sayı: 24, Halk Sanatları Derneği yayını, Lefkoşa-Kıbrıs, 1991, Tuncer Bağışkan, "Karşılaştırma yöntemiyle Kıbrıslı Türk ve Rumlarda ortak inanç ve uygulamalar"s14, Sayı: 12, Halkbilimi, s.6,8; Tuncer Bağışkan, "Kıbrıs Folklorunda Sarılık Hastalığı" Halkbilimi, Sayı: 15 s.13.

(6)Tuncer Bağışkan, "Ana Tanrıça Kültü'nün Kıbrıs folklorundaki izler üzerine bir deneme", Pygmalion, Sayı: 1, Lefkoşa, Kış 1992, s.24 (Bazen bu amaçla üzerine dua yazılı bakır taslar da kullanılırdı.)

KAYNAKÇA

Bağışkan, Tuncer, "Dünyada ve Kıbrıs Halkbiliminde Sihirli bir ot Mandragora.

Sayı: 24, Halkbilimi, Halk Sanatları Derneği Yayını, Lefkoşa-Kıbrıs, 1991

Bağışkan, Tuncer, "Karşılaştırma yöntemiyle Kıbrıs Türk ve Rumlarda Ortak İnanç ve Uygulamalar", Sayı:12 (88/4), Halkbilimi, Halk Sanatları Derneği Yayını, Lefkoşa-Kıbrıs, Aralık 1988.

Bağışkan, Tuncer, "Kıbrıs Folklorunda Sarılık Hastalığı" Sayı:15 (89/3), Halkbilimi, Halk Sanatları Derneği Yayını, Lefkoşa-Kıbrıs, Eylül 1989.

Bağışkan, Tuncer, "Ana Tanrıça Kültürü'nün Kıbrıs Folklorundaki izleri üzerine deneme", Sayı: Pygmalion

Pygmalion Yayıncılık, Lefkoşa, Kış 1993

Champan, E.F. Cyprus Treas and Shrubs, Nicosia, 1967.

Stylianou, Dr. Demetrios, "A Collection of the Traditions, Customs, Beliefs and Wisdom of the peasantry of Cyprus", Romantic Cyprus, 14'th edition, Published by Kevork K. Keshishian, Nicosia - Cyprus, 1972.

XV. HALKBİLİMİ SEMPOZYUMU'NA DÖRT BİLDİRİ SUNULDU

XV. Halkbilimi Sempozyumu'nda bildiri sunan konuşmacılar toplu halde...

Derneğimizin 15 yıldır geleneksel olarak düzenlediği "XV. Halkbilimi Sempozyumu"nda sunulan bildirileri aşağıda veriyoruz. 25 Kasım 1997 tarihinde Atatürk Kültür Merkezi'nde düzenlenen ve Şerif Baykurt'un yönettiği sempozyuma; Ahmet Çakır, Mustafa Gökçeoğlu, Mevlüt Özhan ve Tuncer Bağışkan katılarak bildiri sunmuşlardır.

Has - Der XV. Halkbilimi Sempozyumu ...

XV. HALKBİLİMİ SEMPOZYUMUNDA “HALKBİLİMİ HİZMET ÖDÜLÜ” ALANLARIN ÖZGEÇMİŞLERİ

SEVKİ METECİ

1946 yılında Limasol'un Bağlarbaşı köyünde dünyaya geldi. İlkokulu doğduğu köyde orta ve liseyi Limasol Ondokuzmayıs Lisesi'nde

okuyup 1963 yılında mezun oldu.

Mezuniyeti takiben 1967 yılı ortalarına kadar mücahitlik yaptı. Aynı yılın Mayıs ayında yüksek tahsil için Türkiye'ye gitti. Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi'nde beş yıllık bir eğitimen sonra 1972

yılında Yüksek Ziraat Mühendisi ünvanını kazanarak Kıbrıs'a döndü.

1973 yılında Vakıflar İdaresi'nin Yalova'daki tarım işletmesinde mesleğiyle ilgili iş hayatına başladı.

1974 yılındaki Barış Harekati'ndan sonra Kuzeye geçip

Halkbilimi Hizmet Ödülü alanlar toplu halde...

30 Halkbilimi

Güzelyurt Bölgesinde yerleşti. 1976 yılında Tarım Bakanlığı Güzelyurt Tarım Dairesinde memuriyet hayatınabaşladı. Halen bu dairenin sorumlusu olarak devam etmektedir. Evli ve dört çocuk babasıdır.

Müzikle olan yaşantısı 1960'lı yıllarda halk müziği ile başlamıştır. Amatörce yapılan bu faaliyetler arasında bağlama çalma, halk müziği koroları kurup çalıştırma, bağlama kursu açma, konserler verme, halk müziğini benimsetme ve yaygınlaştırma, bağlama imal etme ve tamiri yer almaktadır. Ardından 1964 - 1967 yılları arasında hafif müzik çalışmaları, Limasol bölgesinde bir döneme damgasını vuran "Spiders" müzik grubunda solo gitarist ve grup çalıştırıcılığı ile devam etmiş ancak halk müziği ile olan beraberliği kopmamıştır.

1967 yılında Türkiye'ye gidisiyle birlikte o dönemlerde faaliyetlerini sürdüren Halkevleri'nin Ankara'daki "Halkevleri Genel Merkezi Halk Müziği Örnek Korosu"na sınavla girdi. 1970 yılına kadar Türkiye'de halk müziği ve halk dansları çalışmalarının bilimsel olarak yapılabildiği müstesna bir yer olan bu kurumdaki çalışmaların onun için çok yararlı oldu. Bu dönemde derleme ve beste çalışmalarına da başlamış ve bunları kendi programlarımızda yayınlama fırsatı bulmuş oldu.

Bu çalışmalarımız boyunca her dönemde gerek yurt içi gerekse yurt dışında gösteri ve konserlere katıldı, radyo programları hazırladı. 1970 yılında bu çerçevede Kıbrıs'a gelerek başta Lefkoşa olmak üzere, Mağusa'dan Baf'a, Limasol'dan Lefke ve Poli'ye, Serdarlı'ya kadar

tüm Türk yerleşim yerlerinde gerçekleştirilen konser ve gösterilerde solo bağlama olarak yer aldı.

Aynı dönemde Türkiye'de ilk kez gerçekleştirilen ve Dr.Recai Özdil'in yöneticiliğini yaptığı, batı müziği ile halk müziği enstrümanlarının birlikte kullanılarak icra edilen çok sesli modern Türk Halk Müziği topluluğunda iki bağlama elemanından birisi olarak yer aldı. Kervan diye isimlendirilen topluluğun diğer elemanları devlet operası sanatçıları, konservatuvar öğretim görevlileri ve üstün yetenekli öğrencilerinden oluşmakta idi. Ne yazık ki bu güzel çalışmalar ancak bir yıl sürebildi ve ekip dağılmak zorunda kaldı.

1970 yılında Halkevleri'nden ayrılarak Ankara'da ilk özel dernek olan HANMOY'un kurucuları arasında yer aldı.

1972 yılında Üniversite'den mezun olup Kıbrıs'a döndükten sonra da bugüne kadar bulunduğu yerlerde halk müziği ekiplerinin kurulması ve çalıştırılmasında faal rol aldı.

Güzelyurt'ta geleneksel olarak düzenlenen "Portakal Festivali" etkinlikleri çerçevesinde 1991 - 1994 yılları arasında arka arkaya 4 yıl, K.K.T.C. çapında Türk Halk Müziği ve Türk Sanat Müziği dallarında "Amatör Ses Yarışması" düzenlenerek bu sahada çalışma yapanları teşvik amacıyla çeşitli ödüller verilmesini ve bunun geleneksel bir hal almasını sağladı. TRT yetkilileri ile yapılan temaslara sonucunda yarışmalarımızda dereceye giren yarışmacıların Türkiye'de düzenlenen Amatör Ses

Yarışmaları'nda Final Yarışmaları'na katılma olanağı sağlandı. Ancak bu imkan bir süre sonra BRT Kurumu'nun yanlış girişimleri sonucunda kaybedildi.

Halen mesleği ile ilgili yoğun işleri nedeniyle müzik çalışmalarına bir süre ara vermiş bulunmaktadır.

RAİF DENKTAŞ

1951 Lefkoşa doğumludur. Müziğe olan ilgisi çok küçük yaşlarda bir dinleyici olarak başladı. İlkokulu bitirmeye hazırlanırken klasik gitar dersleri almaya başladı.

Ailesi ile birlikte Ankara'da sürgün hayatı yaşadığı sıralarda Ankara Koleji Orkestrası'nda Bas Gitar çalmaya başladı. Kıbrıs'a döndüğünde Bayrak Kurtet'te çalışmaya başladı. 70'li yıllarda Bayrak Kuartet'in Sıla 4'e dönüşümüne büyük etkisi oldu. Sıla 4'ün 40'a yakın şarkısının önemli bir bölümünde, besteci olarak imzası vardır.

ERDİNÇ GÜNDÜZ

Müzik yaşamı anne ve babasının büyük desteğiyle, ilkokulda iken kemanla başladı. Klasik müziğe olan ilgisini, İngiliz okulunda öğrenim gördüğü sıralarda, okulun klasik müzik orkestra ve korosunda viyola çalarak pekiştirdi. Bu orkestrada, toplu ve disiplinli çalışma ile, bir bütünü yaratmanın hazzını tattığını söyleyebilir.

1963 Aralık ayına kadar olan süre içinde "Royal Academy of Music" sınavlarına katılma şansına sahip oldu. Aralık 1963'te beşinci

AYDIN KALFAOĞLU

sertifikaya kadar ulaşmışken sertifikalarını tamamlayabilmesi için uzunca bir süre ara vermek zorunda kaldı.

Gitar merağı 1963 yılında başladı. Kemandaki deneyimleri ile gitara uyum sağlamak pek güç olmadı. Aneak gitarda klasik müziğin yerini popüler müzik almıştı. 1964 yılı sonlarına doğru Bayrak Kuartet'e katıldı. Radyo programları, konferanslar derken yıllar hızla geçti.

1969 yılında, eleman değişikliklerine de uğrayan grup içinde ilk kez "Kıbrıs Şarkıları" fikri doğdu. Kamuran Aziz Hanım'ın "Kıbrıs'ım", "Dolama" adlı anonim türkü ve sevgili Şevki Meteci'nin "Kıbrıs Geline" adlı türküsü, ilk denemeleri oldu.

Dolama ve Kıbrıs'ım adlı şarkıların yer aldığı ilk plaklarını "Bayrak Kuartet" olarak 1970 yılında yaptılar. Her iki şarkının da, gerek Kıbrıs'ta gerekse Türkiye'de olağanüstü ilgi görmesinin ardından "Kıbrıs Geline" ve kendi yazdıkları, folklorik tarzdaki bir şarkıyı plâk yapmaya karar verdiler. Bu arada adlarını da Sıla 4 olarak değiştirdiler.

Sıla 4'ün Kıbrıs şarkıları ve türküleri yanında folklor özelliikli besteler üzerindeki yoğun çalışması Erdiç Güндüz, Aydın Kalfaoglu ve Raif Denktaş'ın yüksek öğrenim için Ankara'da bulunduğu yıllarda yoğunlaştı. Bu dönem içinde Sıla 4 olarak toplam 5 plâğa imza koydular.

1971 yazında, Baf'tan Karpaz'a, Kıbrıs'ın bütününe adım adım dolaşarak önemli bir araştırma yaptılar. Amaç, yaşlı dedelerimizin ve ninelerimizin ağzından, halk arasında dolaşan şarkı ve türküleri

kasetlere kaydetmek ve değerlendirmektir. Bu araştırmalar sırasında kasetleri yüzlerce mani ve önemli sayıda şarkı ve türkü ile doldu. Bir yandan derlenen şarkı ve türküler üzerinde çalışmalar yaparken bir yandan da manilere müzik yazma çalışmaları devam etti.

Sıla 4 1972 yılında çalışmalarına zorunlu olarak ara vermek zorunda kaldı. Aynı yıl içinde Bayrak Radyo'unda, müzik bölümünde görevle başladı. Bayrak Radyo'sunda sırayla Müzik Yayınları Şube Sorumluluğu, Program Amirliği ve BRTK Yayın Koordinatörlüğü mevkilerinde görev yaptı.

1993 yılında BRT Kurumu'ndan emekli oldu. Halen Kıbrıs FM'nin Müdürülüğü'nü yapmaktadır.

FERAHZAT GÜRSOY

1943 yılında Lefkoşa'da doğdu. Lefkoşa Türk Lisesi'ni 1963 yılında bitirdi ve Kıbrıs Amerikan Büyükelçiliği CARE Yardım Bölümünde Kıbrıs Türk İlkokullarına "Gıda Yardım" programı sorumlusu olarak çalıştı.

1960-1972 Mücahitlik görevini yaptı, daha sonra Bayrak Radyosu Müzik bölümünde görev yaptı. Müzik çalışmalarına önce "Kamuran Aziz ve Arkadaşları" topluluğunda, daha sonra Bayrak Kuartet ve Sıla 4'te devam etti.

Öğrencilik yıllarında Halk Bilimi ile ilgilendi. Bu arada Kıbrıs genelinde çalışmalar yapan birçok Halk Dansları ekibinde davul çaldı. Halen Londra Türk Radyosu'nda program yapım ve sunuculuğu yapmaktadır.

1950 yılında Lefkoşa'da doğdu. İlkokul - Ortaokul ve Liseyi Lefkoşa'da okudu. 1965-1969 yılları arasında Lefkoşa'da askerlik yaptı. 1969 Eylül'ünde terhis olduktan sonra Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi'ne kaydoldu. Mezuniyetini müteakip 1975 yılında fiili Avukatlık mesleğine başladı ve halen Lefkoşa'da mesleğini sürdürmektedir. Evli ve 3 kız babasıdır.

KÂMURAN AZİZ

1922 yılında doğdu. İlköğrenimini Ayasofya (Selimiye) İlkokulu'nda, orta öğrenimini Amerikan Akademisi'nde tamamladı. Kıbrıs Eczacılık Öğrenimi gördü. Devlet Eczanesi'nde 1 yıl çalıştıktan sonra 1947'de Lefkoşa'da AZİZ ECZANESİ'ni açtı. 1997'de kapattığı eczanesi müze haline getirildi. 1959'da kurulan K.T.Eczacılar Birliği'nin kurucularındandır. Müzik öğrenimine sekiz dokuz yaşlarında Kıbrıs Müzik Okulu'nda piyano dersleri alarak başladı. London School of Music sıvanlarına girdi. American School of Music'ten "Akardion" sertifikası aldı. Özel hocalardan "Şan ve Teori" eğitimi gördü. Kıbrıs'ta düzenlenen birçok hafif batı müziği konserlerine katıldı. American Akademileri mezunları derneğinin Vokal Kuartet'inde ve Gilbert ve Sullivan'ın "Mikado ve Lolante" adlı komik operalarında rol aldı.

Kıbrıs'ta ilk Türk hafif batı

müziği topluluğu kurucularındandır. Kâmuran Aziz, Jale Derviş, Fikret Özgün, Zeki Taner, Vecihi Turğay ve Ahmet Anlar tarafından kurulan ve zaman içinde yeni müzisyenlerin de katılması ile genişleyen topluluk "Kâmuran Aziz ve Arkadaşları" adı altında 1950 - 1963 yılları arasında Kıbrıs Radyo ve Televizyonu'nda yapılan yayınlarda konserler verdi.

Tango, vals, ağıt, marş ve folk müziği türünde besteleri var. Bunlar arasında 1955'te bestelediği Kıbrıs'ın (Sıla 4'lüsü tarafından plâk yapıldı), Al Yemeni Mor Yemeni, Seni Orakta Gördüm, Gelin Geliyor Gelin, Haydi De Süsleyin Geline, Ne Güzel Bir Dünya Olurdu İnsanlar Hep Dost Olsaydı en çok tanınan eserleridir.

1986'da Lefkoşa Belediye Tiyatrosu'nun Fikret Demirağ'ın şüirlerinden oluşan "Umut İnsanda" oyununun bazı bölümlerinin müziğini besteledi. 1993'te yayınladığı albümde seçme eserleri yer aldı.

Aldığı ödüller:

1973'te TC 50. Kuruluş Yıldönümü'nde düzenlenen "Folk Müziği Yarışması'nda" "Kırmı'ya Gittim Pınar Başında" ve "Boğaz Zeybeği" isimli besteleri 1.cilik ve 2.cilik aldı.

1984'te 20 Temmuz Barış Harekâtı'nın 10. Yılı Marş Yarışması'nda "20 Temmuz 20 Temmuz" isimli bestesi 1.cilik aldı.

1986 Lefkoşa Belediyesi Kültür Sanat Etkinlikleri çerçevesinde düzenlenen Çocuk Şarkıları Yarışması'nda "Ne Güzel Bir Dünya Olurdu İnsanlar Hep Dost Olsaydı" 1.cilik ve "Çocuklar Hep Gülmeli"

bestesi 2.cilik ödülü aldı. 1991'de Atatürk'ün 100.cü Doğum Yılı Beste Yarışması'nda "En Yüce Türk Atatürk" 1.cilik aldı. 1994'te Türk Bankası "Kültür Sanat Ödülü'nü" aldı.

EKREM YEŞİLADA

1931 yılında Kıbrıs'ın Gönyeli köyünde doğdu. İlk ve orta öğrenimini tamamladıktan sonra İstanbul Yüksek İktisat ve Ticaret Okulu'nun Dış Ticaret - Konsolosluk bölümünden mezun oldu.

Kamu Görevine 1959 yılında Lefkoşa'da kurulan Ticaret Lisesi'nde öğretmen olarak başladı. 1961 Mayıs ayında Ankara'da açılan Kıbrıs Cumhuriyeti Büyükelçiliği'ne ilk Konsolos olarak atandı. Ocak 1966'dan Haziran 1970'e kadar Kıbrıs Türk Cemaati Ankara Bürosu Müdürü olarak görev yaptı.

1974 Barış Harekâtı'nı müteakip kurulan Turizm Bakanlığı'nda 10 yıl Müsteşar olarak görev yaptıktan sonra, 1984'de kendi isteği ile emekliye ayrıldı. O tarihten beri, bir seyahat acentesi işletmecisi olarak sektörde hizmete devam etmektedir.

Gerek Kamu görevinde bulunduğu dönemde, gerekse ayrıldıktan sonra Turizm ile ilgili birçok Uluslararası toplantı ve Kongre'ye katılarak ülkesini temsil etti. Bilgi ve deneyimini artırdı.

Yeşilada'nın mesleki ve idari konularda Türkiye ve Kıbrıs başınında yayınlanmış birçok makalesi ve inceleme yazıları bulunmaktadır. 1989'dan 1994'e kadar Doğu Akdeniz Üniversitesi'nde part time olarak

Turizm dersleri vermiş olan Yeşilada, bilgi ve tecrübe birikimini "Kıbrıs'ta Turizm" adını verdiği 420 sayfalık bir kitapta toplamıştır. Çok küçük yaştan beri müziğe büyük ilgi duyan Yeşilada, Türk Halk ve Türk Sanat Müziği dallarında besteler yapmıştır. Yeşilada'nın söz ve müziği kendisine ait olan 4 Kıbrıs Türküsü 1953'ten beri Türkiye ve Kıbrıs radyolarında çalınıp söylenmektedir. Bu alandaki çalışmaları ile şiir denemelerini de ayrı bir kitap halinde yayımlamak için hazırlıklarını sürdürmektedir.

Yeşilada ayrıca, 1983 yılında, başta Kültür Dairesi yetkilileri olmak üzere, ilgili tüm kurum ve kuruluşların temsilcilerinin iştiraki ile BRT'de "Turistler için uzun çalar ve kaset" hazırlanması amacı ile başlattığı çalışmalara öncülük etmiş, bu arada yerel bestecilerin eserlerinin tanıtılıp, değerlendirilmesi için büyük çaba harcamıştır. Bu amaçla TRT ve BRT'de Radyo ve TV programlarına katılmıştır.

Diğer toplum sorunlarına karşı da çok duyarlı olan Yeşilada, boş zamanlarını, başta mesleki kuruluşlar olmak üzere, sivil toplum örgütlerinde görev almak suretiyle değerlendirmeye çalışmaktadır.

Yeşilada, evli ve 2 çocuk babasıdır. İngilizce ve Rumca bilmektedir.

Eserleri:

Beşparmak Dağı Sıra
Yazın Çiçeği Güldür
Bahçelerde Gülümsün
Bir Mendil Aldım Şekerden

KKTC HALKOYUNLARI ÜZERİNE BAZI DÜŞÜNCELER

Ahmet ÇAKIR

PORTRE

AHMET ÇAKIR

1944 yılında Ankara'nın Çubuk İlçesi Gökçedere Köyünde doğdu. İlkokulu Ankara'da, Ortaokulu Muğla'nın Milas ilçesinde, Liseyi Ankara Kurtuluş Lisesi'nde okudu. 1975 yılında Ankara Üniversitesi, Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Tarih Bölümü Yeniçağ Kürsüsünden mezun oldu. Türk Halk oyunlarına karşı olan büyük tutkusu daha ortaokul yıllarında başladı, lise çağında gelişti. Kurtuluş Lisesi'nden birkaç arkadaşıyla birlikte 1963 yılında Halkevleri Genel Merkezi Halk Dansları Örnek Grubuna girdi. Öğrendiklerine yenilerini kattı. En az 15 bölgenin (Bitlis, Elazığ, Van, Gaziantep, Sivas, Kars, Kırım, Bingöl, Siliçke, Bursa, Kiliç-Kalkan, Artvin, Bayburt, Muş, Erzurum, Trabzon) oyununu oynar ve öğretir duruma geldi. Daha sonra Halk Dansları Örnek Grubuna Teknik Yönetmen oldu. Bu görevi 1976 yılına kadar sürdürdü. Ankara'da çeşitli İlk ve Orta dereceli okullarda halk oyunları öğreticiliği yaptı. 1977 yılında Kültür Bakanlığı Halk Kültürlerini Araştırma ve Geliştirme Genel Müdürlüğüne (Eski ismi Milli Folklor Araştırma Dairesi Başkanlığı) Halk Müziği ve Oyunları Şubesine halk oyunları Araştırmacısı olarak girdi. 1979 yılında Halk Müziği ve Oyunları Şube Müdür Yardımcısı, 1981 yılında da Halk Müziği ve Oyunları Şube Müdürü oldu. Halen bu görevini sürdürmektedir. Genel Müdürlüğümüzde periyodik olarak sürdürülen alan araştırmalarına katılmaktayım. Ayrıca Türk Halk Oyunlarının Video ile tespiti çalışmalarını yürütmektedir. Halkevleri döneminde (1963-1976 yıllarında) Türk Halk Oyunlarını amatörce yurtiçi ve yurtdışında yapılan çeşitli festival ve şenliklerde oyuncu ve idareci olarak temsil etti. 1977 yılından bugüne kadar, yurtiçi ve yurtdışında düzenlenen kurs, konferans, sempozyum ve panellere konuşmacı olarak katıldı. Öğretim üyesi olarak, Kültür Bakanlığına Folklor Konulu Dernekler için düzenlenen halk oyunlarının öğretimi ve eğitimi sempozyumlarına öğretim üyesi olarak katıldı. Kültür Bakanlığı, TRT Genel Müdürlüğünde "Halk Oyunları Denetleme Kurulu" üyeliği yapıtı.

Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nde halk oyunları hemen hemen her yerde belli bir sıraya göre oynanmaktadır. Özellikle oyunlara karşılamalarla başlanır. Karşılamaların ardından Sirtolar (mendil) başlar. Daha sonra sırasıyla Zeybek oyunlarına geçilerek, Kasap, Çiftetelli ve Arabiye denen oyunlar ile sona erer. Bu oyunlar sırasında veya aralarda, seyirlik oyun dediğimiz dramatik oyunlar da oynanmaktadır.

Karşılama ve Sirta (esasinda Mendil oyunu yoktur. Ancak oyuncular birbirlerini mendille tuttuklarından dolayı Mendil oyunu denmektedir. İki kişi (bir çift) oynarken bir ikinci çiftin veya üçüncü çiftin oyuna girmesi yani oynaması ayıplanır. Hatta küsmelere bile neden olur. Bu nedenle birinci çiftin oyunu bittikten sonra, oyun oynamak isteyen ikinci çifti oyuna kalkerlar. Böylece sırayla oyuncular çiftler çiftler oyun oynarlar.

Oyunlara nasıl ki karşılamalarla başlanırsa, oyun oynayacak olan kişiler de delikanlılardır. Yani oyunlara ilk önce genç delikanlılar çıkar, iyi usta oyuncular kendilerini sona saklarlar. Özel olarak düğünlere davet edilen bu usta oyuncular, halkın büyük ısrarlarından sonra oyuna kalkerlar. Bu olay yani kendini naza çekme konusu halk tarafından yadırganmaz. Hatta saygıyla karşılanır.

Oyuna çift olarak kalkacak kişiler; uyum içinde olan, birbirleriyle anlaşılan, birbirine hürmet eden, saygı gösteren kişilerdir. Yani çok iyi arkadaş olanlardır. Balıkesir köyünde 73 yaşındaki kaynak kişimiz (16 - 30 Mart 1988'de K. K. T. C.'de yaptığımız araştırmada HAGEM arşivi B.88.0021-0027) bir panayırdaki yarışmaya Rum'la birlikte çift olarak katıldıklarını ve katıldıkları bu yarışmada birinciler olduklarını söyledi.

Oyuna kalkanlar, oyun yerine genellikle ağır ağır gelirler. Bu arada müzisyenler bir giriş taksimi yaparlar. Bu bölümde oyuncular ellerini tükrükleyerek bir yere, bir de ayak uçlarına elleriyle sürterler. (bu gelecek Türkiye'de de vardır) ve eksenini etrafında dönerler. Bu hareketler oyuncunun veya oyuncuların

oyuna konsantre olmasını oyuna hazırlanmasını, trans olmasını sağlar. Gezinti bölümünden sonra müzik başlar. Oyuncular müziğin ritimi yakaladıktan sonra kollarını omuz hizasına kadar kaldırır ve oyuna başlar. Her oyun bitiminden sonra yeni bir oyuna başlanacağı zaman bu hareketler tekrarlanır.

K.K.T.C. halk oyunlarının hemen hemen hepsinde eli ayak topuğuna vurma figürü vardır. Buna silkme denir. Bu figür Anadolu halk oyunlarında yoktur. Bu figürden sonra dönme figürü yapılır. Eller omuz hizasında açık vaziyette kaldırıldığı gibi, bir el arkada, diğeri aşağıda, bir el yukarıda diğeri aşağıda olacak biçimde değişik şekiller yapılır. Dönme figürleri soldan sağa olduğu gibi sağdan sola da yapılabilir. Avuçlar açık olup, parmaklar zaman zaman belirli yerlerde sıklatılır. Hemen hemen bütün oyunlarda çökme figürü vardır. El çırpma, önden ve arkadan silkme (eli ayağa-topuğa vurma) figürleri K.K.T.C. halk oyunlarında görülen temel figürlerdir. Bir de ayağın çapraz atılması figürü vardır.

Oyuncular trans durumunda oldukları zaman, yani aşka geldiklerinde coşku anlarında "Hoh" veya "Yef" diye nara atarlar. Bu daha ziyade silkme figürünü yaptıkları zaman olur.

Oyuncular Sırto ve Susta oyunları haricinde birbirlerine tutunmazlar. Serbest olarak karşılıklı iki düz sıra veya daire formunda oynarlar. Karşılama ve sırtolar da tek kişi tarafından oynanır. Arabacı, Kartal gibi oyunlar da tek kişi tarafından oynanır. Kartal oyunu da tek kişi tarafından oynandığı söylenmekte, ancak yaptığımız araştırmada bu oyunun tek kişi değil birçok kişi tarafından oynandığı tesbit edilmiştir.

K.K.T.C. halk oyunlarında kadın ve erkek bir arada oynamaz. Kadınlar ayrı yerde, erkekler ayrı yerlerde oynarlar. Kadınlarda eller erkeklerinki gibi fazla kalkmaz. Kollar kırık olarak durur. Ellerde mendil bulunmaktadır ve iki ucundan tutarlar. Kadın karşılama erkek karşılama göre daha ağır tempoda oynanır. Kadın oyunlarında eli ayağa vurma figürü yani silkme yoktur.

Sırto, Orak, Değnek, Kartal, Testi - Fistikya oyunlarında, mendil, orak, değnek, sopa, testi gibi araçlar bulunur. Figürler daha ziyade el ve ayaklarda toplanmıştır. Erkeklerde omuz sallama pek fazla görülmez. Kadın-kız oyunlarında aşırı olmamak kaydıyla omuz sallama görülür.

Kıbrıs Türk halk oyunlarının oynanış nedeni, oynama yeri, oyun formları, figürleri ve oyunların konularına baktığımızda, Anadolu oyunlarıyla birçok benzerlikleri olduğu görülür. Bu oyunların içinde en ilgi çekici olanları Orak, Kartal ve Zeybek oyunlarıdır.

KARTAL OYUNU, tek kişi tarafından oynanmaktadır. Oyuncu evvela bir avcıyı taklit etmekte bu taklidi tüfek yerine geçen sopayla yapmaktadır. Tüfegin tetiğini, horozunu kontrol

ederek bakımını yapar ve barutu koyar. Böylece silahını ava hazır eder ve avcı avını vurur. Daha sonra oyuncu bir kartal olur. Kartal yerde yatan leşe hücum eder ve avı yeme taklidi yapar. Bütün bu hareketler bir müzik eşliğinde ve ritme uyarak kartalın taklidini yapar. Balıkesir köyünde 73 yaşında Ahmet Mehmet EMİN'den video çekimi yapılmıştır.

Video filmde de görüldüğü gibi oyun, bir avcı tarafından vurulan bir avın, bir kartal tarafından yenmesini anlatmaktadır. Bu oyun, Anadolu'da birçok yörede oynanmaktadır.

Bu oyun, Anadolu'da birçok yörede oynanmaktadır. Bingöl, Tokat, Diyarbakır. Ancak Bingöl ilimizde oynanan kartal oyunu ile benzerlikleri bulunmaktadır.

ORAK OYUNU, adından da anlaşıldığı gibi orakla oynanmaktadır. Oyunu Mağusa'nın Akdoğan köyünde 82 yaşında olan Hasan DEBRELI, bu oyunun ata yadigarı olduğunu, Türklerin adaya ilk yerleştiklerinde kurdukları çiftliklerde ekin biçerken bu oyunu oynadıklarını şöyle anlattı: Bu oyunu Falyalı Hasip Dayı'dan öğrenmiş, gençlik çağlarında Mehmet Bey namında bir ağanın ekinini biçmeye gittiklerinde bu oyunu oynadıklarını anlattı. "Davul zurna eşliğinde 20-40 kişi oraklarıyla birlikte düz sıra geççerler, en önde orak biçmede usta ve maharetlili olan ve orak oyununu çok iyi bilen biri olurdu. Bu kişiye ilerici denirdi. İlericinin yanındakiler de kahya adı verildi.

Usta orakçılardan yanında acemiler duramaz. Çünkü, ekin biçerken orağı başımızın üzerinden döndürüp, her iki koltuğumuzun altından geçiririz. Acemi orakçılar bir taraflarının kesileceğinden korkarak yanımıza yaklaşamazlar. Ayrıca, biçilen ekin demetini orağın arkasıyla geriye attığımızdan dolayı da yaklaşamazlardı. O zamanlar ekin biçerdik. Şimdi bu adet kalktı.

Davul-zurna eşliğinde oynanan orak oyunu türküsüzdür diyen Hasan Debreli, orak oyununun kısaca hikayesini anlatmış oldu. Bu oyun Adıyaman ilimizde oynanan Galuç oyununa benzemektedir. Galuç oyunu da orakla oynanmaktadır ve ekin biçme figürü bulunmaktadır. Oyun aracında ve bazı figürlerdeki ayrılık, bu iki oyun arasındaki benzerliği ortaya koymaktadır.

Dünyada bu içerikte bir başka oyunun olduğunu zannetmiyorum. Daha sonra Türkiye'de yaptığım araştırmalarda Samsun, ekin biçerken Giresun ve Trabzon illerinde mısır ekimi zamanında kemeççe eşliğinde (imecelerde) mısır ektiklerini tesbit ettim. Burada amaç, ırgatın sıklımadan zevkle çalışmasını, işten kaytarmamasını ve zaman tasarruf sağlamaktır.

Bu da bize göstermektedir ki Kıbrıs Türkü Anadolu'dan uzun yıllar önce göç etmiş olmasına rağmen kendi kültürünü yaşatabilmiş, muhafaza edebilmiş ve iç içe yaşadığı Rum kültüründen pek fazla etkilenmemiştir.

GELENEKSEL TİYATRONUN ÖNEMİ

PORTRE

MEVLÜT ÖZHAN

02.03.1953 tarihinde Kırşehir ili merkezine bağlı Kızılcaköy'de doğdu. İlkokulu köyünde, ortaokulu Kırşehir'de tamaladıktan sonra Kırşehir Öğretmen Okuluna girdi. 1971 yılında Mardin ili Savur ilçesi Çınarönü Köyü İlkokulu öğretmenliğine atandı. Öğretmenliği sırasında lise fark derslerini vererek 1973 yılında Üniversite sınavına girdi ve Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Tiyatro Bölümünü kazandı. Bölümü bitirdikten sonra 1988 yılından itibaren Kültür Bakanlığı İzmir Kültür Müdürlüğünde memur olarak göreve başladı. 1982 yılında Folklor Araştırmacısı kadrosuna geçti. 1984 yılında Ankara'da bulunan Millî Folklor Araştırma Dairesi Başkanlığı'na Folklor Araştırmacısı, 1985 yılında da aynı dairenin Halk Edebiyatı ve Tiyatrosu Şubesi Müdürlüğüne atandı. 1993 yılında yeni kurulan Devlet Geleneksel Türk Tiyatrosu Topluluğu Müdürlüğüne atandı ve halen aynı görevi yürütmektedir. Geleneksel Tiyatro konusunda yurtiçi ve yurtdışında araştırma ve derleme çalışmaları yaptı. Birçok seyirlik oyunla birlikte günümüzde yaşayan karagöz ve kukla sanatçılarının repertuvarlarındaki oyunların video çekimini yaparak folklor arşivine kazandırdı. Belarusya, Fransa, İtalya, Kazakistan, Macaristan, Makedonya, Özbekistan, Tataristan ve

MEVLÜT ÖZHAN

Geleneksel tiyatro denilince aklımıza halkın geleneksel kültür değerlerinden kaynaklanarak yarattığı tiyatro gelir. Geleneksel tiyatroyu iki ana başlık altında toplayabiliriz. Birincisi insanoğlunun varoluşuyla başlayan ve günümüze kadar uzanan, kökeni inanç öğeleri ile yaşam koşullarından kaynaklanan dramatik seyirlik oyunlar ve ritüeller. İkincisi de, halkın geleneklerinden yararlanarak yarattığı ve sanat değeri kazandırdığı gölge oyunu, kukla, orta oyunu, meddahlık, hokkabazlık gibi halk tiyatrosu geleneği. Her iki türde halk kültürü öğelerini (dans, müzik, giyim-kuşam, gelenek-görenek, inanç vb) bünyesinde taşıması, halkın yaşam biçimini, espri anlayışını sosyal konumunu yansıtmaya açısından önem taşımaktadır. Bu özellikleri taşıması nedeniyle de asırlarca yaşamış, günümüzde de yaşamaktadır. Burada sorun geleneksel tiyatroyu olduğu gibi yaşatmak mı, yoksa çağdaş tiyatronun bir kaynağı olarak değerlendirip geliştirerek yaşatmak mı? Bu sorunun yanıtını verebilmemiz için geleneksel tiyatronun doğuşuna ve gelişimine bakmakta yarar var.

Öncelikle dramatik seyirlik oyunları ve ritüelleri ele alalım. Bu türün insanoğlunun yeryüzünde yaşama başlamasıyla ortaya çıktığını söylemiştik. Doğadaki değişimlerin nedenlerini kavrayamayan insanın, bu değişimlere yön vermek inancıyla yaptığı uygulamalar (gündüzün ardından gelen gecenin bir an önce sona ermesi, yağmurla birlikte gelen gök gürlemesi ve şimşek

çakmasının durması vb.) ya da günlük yaşamındaki olayları diğer kişilerle taklitleriyle anlatması (avını yakalayan avcının avını nasıl yakaladığını hem avladığı hayvanın postunu giyerek anlatımına güç kazandırması) dramatik seyirlik oyunların ve ritüellerin kökenini oluşturmuştur. Bireysel veya küçük gruplar şeklinde yapılan bu uygulamalar zamanla toplumsal törenlere, daha sonra da şenliklere dönüşmüştür. Törenlerde kişi kendinden başkasını canlandırabilmek için değişik giysiler ve maskeler kullanmış, büyüsel bir niteliğe bürünmüştür. Zamanla süreklilik kazanan bu törenler tanrılar ve bilinmeyen güçler adına yapılmaya devam etmiştir. Sümer tanrısı Tammuz, eski Mısır tanrısı Osiris, Frikya tanrısı Attis, Grek tanrısı Dianisos adına yapılan şenlikler yeniden dirilme, bolluk ve bereket inançlarıyla birleştirildi. Genelde bu tanrılar hakkında anlatılan mitolojiler birbirlerine benzemektedir. Bu anlatılara göre de bu tanrıların yeryüzünden gitmesiyle doğadaki canlılık kayboluyor, üreme duruyor, yeryüzüne dönmeleriyle doğa yeniden canlanıyor, üreme, bolluk, bereket geliyor. Bu inançla yapılan törenler baharın geldiği tarihlere denk düşüyordu. Örneğin Dianisos adına yapılan şenliklerden biri Şubat ayının onbirine, diğeri Ocak ayının 12, 13, 14. Günlerine (Bu tarih aynı zamanda bazı Hristiyan topluluklarında İsa'nın doğuşu olarak kabul edilir) daha büyük olarak yapılan üçüncü şenlik ise 9-13 Mart tarihlerinde düzenleniyordu. Bu şenliklerde yapılan uygulamalar zamanla bugünkü tiyatronun başlangıcı olmuştur. Çünkü şenliklerde tiyatronun üç temel öğesi taklit, eylem ve topluca katılma söz konusudur.

Modern tiyatronun gelişimi Orta Çağ'a kadar epeyce yol katetmiş, büyük tiyatro yapıları yapılmış, metinli oyunlar yazılmış halkın yoğun olarak katıldığı kültür etkinliğine dönüşmüştür. Orta Çağ döneminde özellikle din adamları ve tutucu kesimin yasaklarıyla karşılaşan tiyatro grupları oyunlarını gizli den gizlice kent kent, köy köy gezerek sergilemişlerdir. Bunu engelleyemeyen kilise çareyi kilise içerisinde dinsel oyunlar sergilemekte bulmuştur. İsa'nın doğumu ve ölümü arasında geçen olayları. İncil'in bölümlerini küçük episotlarla kilisede halka göstererek dini öğretmek için bir araç olarak kullanmışlar, zamanla bu gösteriler kilise dışına taşınarak meydanlarda, pazar yerlerinde oynanmaya başlamıştır.

Halkın yoğun olarak katılımını sağlamak içinde dinsel öğreti amacıyla yaptıkları oyunları, daha önceden doğanın canlanması, üreme ve bollukla ilgili tarihlere denk getirmişlerdir. Ve böylece tiyatro yeniden aktivitesini kazanarak kendi gelişimin de sağlamıştır.

Bugün Anadolu da da üreme, bolluk ve bereketle ilgili uygulamalara sıkça rastlanmaktadır. Ekim ve Kasım aylarında koç katımı törenleri, hasat ekimiyle ilgili uygulamalar (Camal oyunu vb.), Ocak ayı içinde oynanan çoban oyunları, Şubat ayı içerisinde oynanan Saya Gezme oyunları, yılın belirli günlerinde oynanan ölüp dirilme, kız kaçırma motifini işleyen uygulamaların temeli ilkel törenlerden kaynaklanmaktadır. Bu oyunlardaki oyun örgüsü, oyunculuk anlayışı, oyuncuların kullandıkları maske ve diğer aksesuarlar, oyun yeri çağdaş tiyatro için önemli kaynaklardır. Oynayanlarla izleyicilerin oluşturduğu duyu alışverişi ve yakınlaşma çağdaş tiyatro için özlenen bir olgudur. Oyunculuk stili klasik oyunculuktan farklı, oyuncuyu özgür bırakan, yaratıcılığına önem veren özelliği ile modern tiyatro oyuncululuğuna örneklik eden bir stildir. Geleneksel Çin tiyatrosu ile uzakdoğudaki bazı ülkelerdeki oyunculuk stili yirminci yüzyılı etkileyen Epik Tiyatroya kaynaklık etmiştir. Seyircilerin taraftan izleyebileceği oyun yeri modern tiyatrodaki dönerli sahnelerle kaynaklık etmiştir.

Geleneksel tiyatronun ikinci türü olan gölge oyunu, kukla, meddahlık ve ortaoyunu; oyun, oyunculuk, sahne tekniği ve daha pek çok özellikleriyle tiyatro açısından önemlidir. Türkiye ve Dünya'da Karagöz olarak tanınan Türk Gölge Oyunu XVIII. Yüzyıldan itibaren özellikle İstanbul'da halkın en çok ilgi duyduğu tiyatro türlerinden biri olmuştur. Dönemin toplumsal yapısını çeşitli tiplerle perdeye getiren, siyasi ve müstehcen konuları perdede rahatlıkla işleyen Karagöz sanatçıları zaman zaman çeşitli baskı ve yasaklamalarla karşılaşmışlardır.

Konularını toplumsal olaylardan, halkın güncel yaşamından ve halk hikayelerinden alan Karagöz en ciddi konuları bile kendine özgü stiliyle komik biçimde işlemiştir. Bir trajedi niteliği taşıyan Ferhat ile Şirin, Tahir ile Zühre gibi halk hikayeleri Karagöz perdesinde komedi olarak seyirciye sunulmuş, sonu acıklı biten öykü

mutlulukla bitirilmiştir. Muhavere bölümünde Karagöz ile Hacivat arasındaki karşılıklı konuşmalar ve yanlış anlamalar modern tiyatrodaki komedi türü için güzel bir örnektir. Halkın temsilcisi olan Karagöz'le okumuş kesimin temsilcisi Hacivat arasındaki ters anlamalar toplumda iki kesim arasındaki uyumsuzlukları eleştirir ve sonunda doğruları bularak ortak noktada birleştirir. Karagöz oyunu gerçekçi olmasına karşın izleyenlerin hayal güçlerine geniş yer verir. Örneğin Karagöz ve Hacivat'ın buluşup konuştuğu alan, yeri gelir Kayıkçı oyununda olduğu gibi deniz olur, Yazıcı oyunundaki gibi bir masa ve sandalye göstermeliği konarak büro olur. Oyundaki müzik, dans değişik toplum kesimlerinden alınan tiplerin gysileri bu kişilerin temsil ettiği kesimlerin folklorik özelliklerini taşır.

Kukla oyunu da en eski tiyatro türlerindedir. Bugün Avrupa'da modern tiyatroyu zorlayan kukla Türkler'de Orta Asya'dan beri vardır. Korkolçak, Çadır Camal, Çadır Hayal gibi isimlerle anılan kukla oyunları döneminde dev kuklalar, araba kuklaları ile zenginlik kazanmıştır. Kukla oyunlarında da toplumun değişik kesimleri perdeye getirilmiştir. XIX. yüzyılda Thomas Holden vasıtasıyla Türkiye'ye giren ipli kukla diğer kukla türlerinin yavaş yavaş kukla bırakılmasına neden olmuştur.

Özellikle kukla ve gölge tiyatrosu sanatçının yaratıcılığına açık bir tiyatro türüdür. Sanatçı bu türlerde teknik ve estetik yönden alabildiğine yararlanmaktadır. Tanınmış dram yazarlarının oyunları kukla ve gölge oyunu perdelinde seyircilerin hayal gücü hareket geçirilerek sahnelenebilmektedir.

Karagöz ve kuklanın sahnedeki canlı şekli olarak nitelendirilen ortaoyunu için de aynı şeyleri söylemek olasıdır. Ortaoyunundaki oyun yeri modern tiyatrodaki döner sahnelerin kaynağı olarak düşünülebilir. Seyirciler ortada oynanan oyunu dört bir yandan izleyebilmektedirler. Dekordaki basitlik seyircinin hayal gücünü zorlamaktadır. Dekordaki basitlik seyircinin hayal gücünü zorlamaktadır. Ortaoyununda dekor olarak kullanılan dükkan ya da yeni dünya adı verilen kafes veya paravana çok değişik amaçlar için kullanılır. Yeni dünya ev olarak, paravana dükkan, büro vb. Şeyler için kullanılır.

Seyirci paravananın içinde oyuncunun yaptığı hareketlere göre ne amaçla kullanıldığını çözer.

Söz söyleme, hikaya anlatma ve taklit sanatı olarak bilinen ve tek kişilik bir tiyatro olan Meddahlık seçtiği konulara göre benzetme, gerçekçi, yanılsamacı tiyatroyu zorlar. Meddah seyirciyle duygu alışverişine girer, onlarda çöşku, üzüntü, merak, acıma duyguları yaratır. Oyun aracı olarak kullandığı mendilini ve sopasını çok değişik aksesuarlar için kullanır.

Geçmişte toplumu böylesine etkileyen geleneksel tiyatronun iyi incelenip iyi kavranması gerekir. İyi yönlerinin alınarak işlenip ulusal tiyatronun oluşumunda kaynak olarak kullanılmalıdır.

Türkiye'de ne yazık ki geleneksel tiyatroya gereken önem verilmemiş, küçümsenmiş ve Batı tiyatrosu taklit edilmeye çalışılmıştır. Bugün yok olmak üzere olan geleneksel tiyatronun eğitimi veren bir okul açılmadığı gibi sanatı yaşatmak için direnen bir avuç usta da gerekli desteği görememektedir.

Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nde de yukarıda sözünü ettiğimiz geleneksel tiyatro türlerinin geçmişte var olduğunu hepimiz biliyoruz. Özellikle Karagöz ve Meddahlığın yakın yıllara kadar oynandığı başta Mehmet Ertuğ olmak üzere birçok araştırmacı ve uzman tarafından belgelenmiştir. Genç bir devlet olan Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti oluşturacağı ulusal tiyatrosunu bu kaynaklardan yararlanarak oluşturursa halkın beğeniyle izleyeceği, kendi kültürel özelliklerini taşıyan bir tiyatroyu yaratabilir. Bunun için öncelikle geleneksel tiyatro konusunda bugüne kadar yapılan araştırma ve derleme çalışmalarının bir araya getirilmesi, eksikliklerin belirlenerek ortak bir çalışmayla kısa sürede tamamlanması gerekir. Daha sonra teorik ve uygulamalı geleneksel tiyatro eğitimi veren bir akademi açılmalıdır. Bu akademiden yetişen genç sanatçılar hem geleneksel tiyatroyu özüne uygun, otantik olarak yaşatabilirler, hem de aldıkları eğitimden yararlanarak çağdaş yorumlarla seyirciye sunabilirler. Aynı zamanda biraz önce de belirttiğimiz gibi ulusal tiyatro için kaynak olarak yararlanabilirler.

Kültürel Değerlerin Akışkanlığı ve Yapışkanlığı

PORTRE

Mustafa GÖKÇEOĞLU

1942 yılında Gönyeli'de doğdu. Türkiye ve Kıbrıs'ta uzun yıllar öğretmenlik yaptı. Çağdaş Yazarlar Birliği ile Sanatçılar ve Yazarlar Birliği kurucuları arasındadır. Öykü ve araştırmaları çeşitli dergilerde yayımlandı. Yunanca ve İtalyanca'ya çevrildi. Derlediği halkbilim öğelerini Tezler ve Sözler I, II, III, Kıbrıs Türk Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü Kıbrıs Halk Fıkraları, Aynalının okuduğu şiirler isimli kitapları vardır.

Giriş: Kültür sınır tanımadan yayılmaktadır. Bilim adamları kültürün tanımını şöyle yapmaktadır.

Tarihsel süreç içerisinde toplumların ürettikleri tüm özdeksel (maddî) ve tinsel (manevi) değerler toplamıdır. Kuşkusuz üretilen değerlerden yararlanma ve gelecek kuşaklara aktarılması da bir kültür olayıdır. Tarihi bir fenomen olan kültür bazı kuramcılara göre insanın simgeleştirme yeteneğinin bir ürünüdür.

Bilindiği gibi kültür toplumların duyuş, düşünüş birliğini sağlayan değerlerin bütünüdür. Kültür (culture) yabancı kökenli bir sözcüktür. Tam olarak örtüşme de dilimizdeki "ekin" sözcüğüyle özdeşleştirilmiştir.

Tanımlardan da anlaşılacağı gibi kültür, toplumların, dil, gelenek, görenek, işaret sistemleri, kurumlar, aletler, teknikler, sanat yapıtları gibi her türlü ürünü kapsamaktadır. Kısacası kültürün alanı çok geniştir. Dolayısıyla kültürün bütün alanlarını araştırıp incelemek bu bildirinin konusu dışındadır. Ben ancak sözel kültür değerlerinin belli bir bölümünü mercek altına koyup incelemeye çalışacağım. Başka bir deyişle yalnızca sözel değerlerin aktarılıp gönderilmesi üzerinde duracağım.

Sözel kültür değerlerinin üretimi, yayılımı, başka toplumlardan ödünçlenmeleri insanların dünya görüşlerine,

Mustafa Gökçeoğlu

yaşama biçimlerine, geleneklerine, göreneklerine, ihtiyaçlarına ve gereksinimlerine bağlıdır.

Her ülkenin ve toplumun kültür ırmakları farklı farklı sular taşımaktadır. Dolayısıyla taşıdıkları sular da nitelik ve nicelik yönünden değişiklikler göstermektedir. Kültür ırmaklarının büyük bir bölümü sözel kültür değerlerine dayanmaktadır. Doğal olarak da toplumların değerler kümelerinin elemanları da değişiklikler göstermektedir. Bunlar içerisinde özlü, özgün, özgül ve özel olanlar da bulunmaktadır.

Böylesi değerler toplamının içerdiği yargılarla kavramların bazıları başka toplumların inançlarına, beğenilerine, gereksinimlerine denk düşmektedir. Farklı iki toplumun birleşim kümesi de diyebileceğimiz bu değerler toplamı toplumların geçmişlerini aydınlatmada önemli doneler olarak karşımıza çıkmaktadır.

Kültürün oluşmasında başlıca etken toplumsal yaşamsal, dil ve yerleşim birimleridir. Yani topraktır. Dil çalışması kültür çalışması olduğu gibi kültür çalışmasının bu boyutu da dil çalışmasıdır.

Kültürün toplumdan topluma yayılmasının belli başlı yolları vardır. Bu yolları şu başlıklar altına toplayabiliriz:

- 1- Ödünç almalar (Cultural borrowing)
- 2- Kültürel yayılma (Cultural diffusion)
- 3- Baskıcı yollarla

İlk iki yol doğal olanlardır. Ama toplumlar çoğu zaman baskıcı odakların etkisi altındadır. Egemen güçlerin yaptırımları, kültürel aktarımda etkili olmaktadır. Şunu da vurgulamak gerekir. Sular her zaman aynı yönde akmamaktadır. Üst kültürlerden alt kültürlere doğru akışlar her durum ve zaman için geçerli değildir.

Baskı altına alınan ve iç dinamikleri köreltilen toplumlarda egemenlik dış dinamiklere geçmektedir. Böylesi durumlarda dıştan gelen alt ya da üst kültürler toplumların yüzyıllar boyu oluşturdukları öz kültürlerini silip süpürmektedir. Dahası toplumlarda da eritip yok etmektedirler.

Toplumlar da bireyler gibidir. Bireyler yaşamın gereği olanları elde etmek için didinip uğraşırlar. Bunların çoğunu

da elde ederler. Bu elde edilmişlerin çoğu kullanılmakla tükenmeyen değerlerden oluşmaktadır. İşte bu da kültürün yığılmalık özelliğidir. Biriken kültürel değerlerin çağa ayak uydurmayanları işlevsiz kalırlar. Zamanla unutulup giderler.

Toplumlar bir yanda kültür üretirken bir yandan da tüketirler. Çağa yenik düşenlerin yerini yenileri alır. Toplumlar kimi zaman da hazır konarlar. Başka toplumlardan alırlar.

Kültür güçleri de diyebileceğimiz kültürel yayılma aynı dili konuşan insanlar arasında olabildiği gibi farklı dilleri konuşanlar arasında da olmaktadır. Günümüzde sağlıklı da olsa kültür bütün şiddetiyle yayılmaktadır.

Halk bilgilerinin kafalarında çakan şimşekler ya da gönüllerinde açan güller çevreye saçılmaktadır. Yayılan kültürel değerler çoğu zaman ufak tefek değişikliklere uğramaktadır. Bilindiği gibi kültür, değişe biçimlene tarihsel yolculuğunu sürdürmektedir. Hatta kültürel değer göçü sırasında bulunduğu insanları beğenmesine, yaşama felsefelerine, inançlarına ve gereksinimlerine göre yeniden biçimlendiği de olmaktadır. Kimi zaman da olduğu gibi alınmaktadır. Bu iki toplumun duyarlılıklarının çakışması anlamına gelmektedir. Böylesi durumlar, kültürel değiş-tokuşunun en güzel örnekleridir.

Üretilen değerler duygularla düşüncelerin örtüşmesi sonucu dur durak bilmeden, uzun yolları aşarak başka toplumların soluklarıyla bütünleşmektedir. Örneğin Kıbrıs ve Azerbaycan'da dillendirilen ortak değerler vardır. Azerbaycan nere, Kıbrıs nere demeyin. Yüreklерinden akıp dudaklarında bütünleşen Halkbilim öğeleri epeyce çoktur dersem sakın ola şaşırma. İşte örnekler:

Hacı Hasanov'un hazırladığı ve 1989 yılında Bakü'de "Azerbaycan

Dövlət Neşriyyatı" olarak çıkan "Azerbaycan Kitabının İnkişaf Merhaleleri" adlı kitaptaki mani şöyledir:

Bunu yazdım gış idi
Gelemim gamış idi
Okuyan me'zur tutsun
Elim üşümüş idi.

Geçmişte, bütün dünyada olduğu gibi Azerbaycan'da da kitaplar elle yazılarak çoğaltılırdı. Kitaptaki deyişle "yazı hattına malik olanlar" yazıları aktarırlarken hata da yaparlardı. Hattatlar yazıları göçürülürken yaptıkları için "ağırık ve çetinliğini" ortaya koymak için kitabın sonuna yukarıdaki dörtlüğü yazarlardı. Böylece yapılan hatalar için okuyucudan özür dilerlerdi.

Gençlik yıllarımda anı defterlerine çeşitli maniler yazılırdı. O manilerden biri de şudur:

Dağlara çok kar düştü
Kalemim kamaşdır
Daha çok yazacadm
Amma ellerim üşüdü.

Dikkat edilirse her iki dörtlükte de ikinci ve son dizeler aynıdır. Bu benzerlikler bir rastlantı mı? Kim bilir? Belki de Azerbaycan'da göçürülürmüş olan elyazmaları Ada'mıza gelmiştir.

1991 yılında Lefkoşa'da yayımlanan "Tezler ve Sözlər 1" adlı Halkbilimi kitabının 38. sayfasındaki tekerlemeyi sanırım Kıbrıslı'lara çoğu bilir:

Üşüdüm anam üşüdüm
Daldan alma düşürdüm
Almacığım aldılar
Beni yola saldılar.

Ehlilan Ahundov'un hazırladığı ve Semih Tezcan'ın Türk çeviri yazısına aktardığı "Azerbaycan Halk Yazını Örnekleri" adlı kitabın 21. sayfasındaki tekerlemenin bazı bölümleri ilginç benzerlikler göstermektedir. Sanki aynı ağzıdan çıkmış izlenimini vermektedir.

Üşüdüm

Üşüdüm ha üşüdüm
Daldan alma daşdım
Almacığım aldılar
Meni cürme saldılar.

Aynı tekerlemenin Türkiye'de de söylendiği Prof. Dr. Ahmet Caferoğlu'nun "Anadolu Diyalektolojisi üzerine Malzeme" adlı kitabının 11. cildinin 31. sayfasında görüyoruz.

Üşüdüm üşüdüm
Dağdan armud düşürdüm
Armudumu yemişler
Çöpünü bana koymuşlar.

Örnekler saydıklarımla sınırlı değildir. İşte başka bir örnek:

1988 yılında Lefkoşa'da Gençlik Merkezi Yayınları arasında çıkan "Tezler ve Sözlər 1" adlı kitabının 145. sayfasında "Üç Sersemler" adlı bir masal tekerlemesi vardır.

TEKERLEME

Üç sersemler bir gün yola çıkmışlar. Gide gide yolda turasız bir para bulmuşlar
Demişler "yahu bu turasız parayı ne yapayım?"

Onu alalım, bunu alalım.
Falan edelim, filan edelim derken,
bir tanesi:

Dur demiş. Tüfek alalım.
Avalanalım. Karmınma duyurmuş.
Gittmiş bir kişiye
Demişler "yahu bir turasız paramız vardır."

Tüfek almak isteriz.
Tüfek satmak isteyen var mıdır?
Üç tüfek göstermişler:
İkisi kırık mınk.
Birinin da dipçığı yok (kopuk)
Dipçiksiz tüfeği turasız parayla almışlar.

Ava çıkmışlar
Gide gide yolda cansız bir ceylan

40 Halkbilimi

bulmuşlar

Dipçiksiz tüfekte cansız ceylanı vurmuşlar.

Yüklenmişler sırtlarına cansız ceylanı

Gitmişler başka bir köye

Demişler "yahu bize kazan verin pişirip yiyelim"

Üç kazan göstermişler

İkisi kırık kırık, birinin altı yok

Cansız ceylanı altsız kazana koymuşlar.

Demişler "yahu su."

Ceylanı suyla pişirmek lazım.

Çeşme göstermişler.

İkisi kırık kırık, birinin suyu yok.

Susuz çeşmeden altsız kazanı doldurmuşlar.

Cansız ceylanı içine atmışlar.

Altına bir mum yakmışlar.

Üç gün üç gece pişirmişler

Yemişler içmişler

Aç yatmışlar.

Sonra tekrar yola çıkmışlar.

Gide gide karşlarına çıkmış bir koca

karı

Demişler "ey kocakarı adın ne?"

Demiş "Emine"

Eyilmişler bakmışlar

Bir de ne görsünler!

Bir tarafı dağlık dumanlık

Bir tarafı sazlık samanlık

Bir taraftan da Hzretü Ali-Omer

askeri cenk eder.

Öbür tarafı da uzayıp gider yar eller.

Aynı tekerlemenin bir varyantı da

"Azerbaycan Halk Yazını Örnekleri"

adlı kitabın 378. sayfasında "Hadı,

Hudu, Kor Oğlu Kosa, Bir De Men"

başlığıyla verilmiştir. İşin ilginç yanı, her

iki halk ürünü de az buçuk değişiklik

gösterse de daha ilk bakışta aynı ağızdan

çıkışmış olduğu anlaşılmaktadır. Kültürel

değerler suya atılmış bir taşın çıkardığı

dalgalara örneği çevreye yayılmaktadır.

Ürün bulunduğu toplumun duyarlılığıyla,

coğrafyasıyla, tarihiyle yeniden

biçimlenmekte, hatta özneler bile

değiştirilmektedir. Sanırım fazla söze

gerek yoktur. İşte Azerbaycan örneği:

HADI, HUDU KOR OĞLU KOSA,

BİR DE MEN

Hadiydi, Huduydu, Kor oğlu kosa

idi, bir de men. Ova çıkmışdıg.

Gabağımızdan bir dovşan kaçırdı.

Hadiya dedim:

- Tüfengin var?

Huduya dedim:

- Tüfengin var?

Kor oğlu kosaya dedim:

- Tüfengin var?

Heç kimin tüfengin olmadı. Özüm

çağmağı yoh tüfengi çiyimnden aşırdım.

Hadiya dedim:

- Ata bilirsən?

Huduya dedim:

- Ata bilirsən?

Kor oğlu kosaya dedim:

- Ata bilirsən?

Heç biri ata bilmedi. Özüm çağmağı

yoh tüfengle dovşanı yere sêrdim.

Hadiya dedim:

- Dovşanı soy!

Huduya dedim:

- Dovşanı soy!

Kor oğlu kosaya dedim:

- Dovşanı soy!

Heç biri soymadı. Soymag üçün

biçağ gerek idi.

Hadiya dedim:

- Biçağın var?

Huduya dedim:

- Biçağın var?

Kor oğlu kosaya dedim:

- Biçağın var?

Heç birinde biçağ olmadı. Özüm

tiyesi yoh biçağın sapını cibimden

çıartdım, dovşanı soydum, Hadiya

dedim:

- Gazanın var?

Huduya dedim:

- Gazanın var?

Kor oğlu kosaya dedim:

- Gazanın var?

Heç birinde gazan olmadı. Özüm altı

yoh bir gazan tapdım. Hadiya dedim:

- Bişire bilirsən?

Huduya dedim:

- Bişire bilirsən?

Kor oğlu kosaya dedim:

- Bişire bilirsən?

Heç biri bişire bilmedi. Özüm: altı yoh gazanda dovşanın etini govurdum. Hammız yedik, doydug, hele artug da galdı. Artuğmı da bağladık gurşağımıza, bir horoz emele geldi. Bu horozu mündik, yola düzeldik, gabağımıza bir çay çıhdı. Çaydan tapdıg bir palan. Palanı söktük. İçinden bir kitab çıhdı. Ohudug, gördük hamısı yalan.

Çocuk oyunlarındaki kültürel göçse çok daha geniş boyutlardadır. "Tezler ve Sözlər II" adlı Halkbilim kitanımın 33. sayfasında aşağıdaki tekerleme vardır:

Baş parmak

Başara parmak

Orta direk

Cimcim aynası

Bakla kavurması

Kıvrım kıvrım kıvrımcık

Ortasında tavşancık

Bu tuttu

Bu bazladı

Bu pişirdi

Bu yedi

Bu okuldan geldi

Hani bana dedi.

Al tüfeği çık dağa

Al tüfeği çık dağa

Gıdı gıdı.

Azerbaycan Halk Yazını Örnekleri kitabının 135. sayfasındaki "Barmaglar" tekerlemesiye aşağıdadır:

Barmaglar

Baş barmag,

Başala barmag,

Uzun hazı,

Gıl turacı,

Hırdaca bacı.

Bu vurdu,

Bu tutdu,

Bu pişirdi,

Bu yedi,

Vay, bebeye galdıdı.

Örnek olarak seçtiğim bu tekerlemenin bir varyasyonun da Mısır'da söylendiğini 1988 yılında TRT'de izlediğim Mısır kaynaklı bir filmde gördüm. Mısır tekerlemesinin akışı ayındır. Yalnız "ortasında taşancık" yerine baş parmak gösterilerek "buraya bir kuş kondu" denmektedir.

Özellikle çocuk oyunlarının büyük bir bölümünün Anadolu'da ve Doğu Akdeniz ülkelerinin çoğunda oynadığı bilinen bir gerçektir. Bir ayak ve beş taş oyunları sınır tanımamıştır. Ayrılar tutun da Anadolu'nun, Kıbrıs Türkleri'nin ve Kıbrıs Rumlarının çocuklarının baş eğlencesi olmuştur.

Ayrıca, uzun eşek, yüzük oyunu, aç kapıyı bezirganbaşı (Kıbrıs'ta aç kapıyı kapıcıbaşı) aşık oyunu, yüzük oyunu gibi çocuk eğlencelerinin Kıbrıs'ta olduğu gibi Anadolu'da da çok yaygın bir biçimde oynandığı Prof. Dr. Ahmet Caferoğlu'nun hazırladığı Anadolu Dialektolojisi üzerine Malzeme adlı kitabından öğrenmiş bulunuyoruz. Sözüünü ettiğim bu kitap 1994 yılında Ankara'da "Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Kurumu - Dil Kurumu Yayınları" arasında çıkmıştır.

Yine aynı kitapta yetişkinlerin geçmişte oynadıkları yüzük oyununun da Konya, Niğde, Kayseri gibi illerde oynadığı belirtilmektedir. Kıbrıs'ta oynanan yüzük oyununu Tezler ve Sözlere III adlı kitabımda manileriyle birlikte verdiğinden ayrıca üzerinde durulması gerekmez sanırım.

Anadolu'da öğretilen kimi değerleri, Atalarımız adaya gelirken taşımışlardır. Birlikte getirdikleri kültür öğelerinin kimlerini hiç değişikliğe uğratmadan kullanmışlar. Bazılarını da değiştirmişler ya da eklemeler yapmışlardır, yeniden biçimlendirmişler. Bu özellik atasözü ve deyimlerimizde çok yoğun olarak görülmektedir. Anadolu Türklerinin atasözlerine iki örnek vermek isterim.

Sakla samanı
Gelir zamanı

Damlaya damlaya göl olur.

Kıbrıs Türkleri bu atasözlerine eklemeler yapmışlardır ve anlamlarını somutlaştırmışlardır.

Sakla samanı
Gelir zamanı
Sattım samanı
Yaptım bu hanı

Damlaya damlaya göl olur
Düşman gözü kör olur.

Kimi deyim ve atasözünde de değişiklikler görülmektedir. Kıbrıs Türk Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü" adlı kitabımda da ortaya koyduğum gibi ada Türkleri başlangıçta getirmiş oldukları kültür değerlerini kendi duyarlılıklarıyla yıkamışlar ve yeniden biçimlendirmişlerdir. İşte başlangıçta aynı ağızdan çıkmış ve sonradan biçimlendirilmiş olanlara bir örnek:

Türkiye'de Döner taşım yok
Öter kuşum yok.

Kıbrıs'ta Akar suyum
Döner değirmenin
yok, denmektedir.

Kıbrıs Türk Halk Edebiyatı'nı yüzeysel bile olsa bir karıştırdığımızda kimi masallarımızın bir ayağının Anadolu'da olduğunu görürüz. Örneğin "Bit Kadınla Pire Kadın" adlı masalımızın bir varyasyonunun Nuri Taner'in hazırlanmış olduğu "Dere Tepe Düz Gitmiş" adlı kitabındaki "Bit Hatunun Başına Gelenler" masalı olduğu görülür.

Olay manilerde çok daha yoğun yaşanmıştır. Kuşkusuz bunun en temel nedeni ada Türklerinin yıllarca Ankara Radyosu'nu dinlemeleri ve Saatli Maarif Takvimi okumaları olsa gerek. Mani akışı çift yönlü olmuştur. Sami Akalın'ın hazırladığı "Türk Manileri"

adlı kitaba baktığımızda Kıbrıs'tan Anadolu'ya çok sayıda maninin göç etmiş olduğunu görür. İşte bunlardan ikisi:

Babusunın dalları
Lefkoşa'nın yolları
Dediler yarım gelir
Gümüşlerdim yolları.

Peşgir aldım silecek
Yarım nerden gelecek
Dar sokakta kıstırdım
Yemin etti verecek

Her iki manide geçen sözcüklere dikkat etmek gerekir. Peşgir ve silecek sözcükleri Kıbrıs'ta Anadolu'dan daha yaygın olarak kullanılmaktadır. Türkiye'de havlu sözü yeğlenmektedir. Babutsa sözcüğü ise Adamızın insanının söz dağarcığına aittir.

Kıbrıs'ta derlenen manilerin binlercesi Anadolu'da da bilinmektedir. Bu olay da göstermektedir ki akış çift yönlüdür.

Kuşkusuz kültürel göçün boyutları yalnızca Anadolu'yla sınırlı değildir. Manilerimizin them ve motiflerini incelediğim "Tezler ve Sözlere III" adlı kitabımda mani varyantlarımızın Ohri, Radoviç'ten tutun da Gagavuzlar'a kadar uzandığını örnekleriyle sergilemişim. Zaman darlığı nedeniyle yeniden örnek vermek gerekmez sanırım.

Geçmişte Anadolu'da olduğu gibi Kıbrıs'ta da Karagöz yaygın olarak oynatılırdı. Mehmet Ertuğ ve benim tarafından metinleri kitaplara dökülmüştür. Karagöz ada Rumları ve Yunanlılar tarafından da yıllarca oynatılmıştır.

"Aynalı'nın Okuduğu Şiirler" adlı destan kitabımda "Açgözlü" destanı vardır. Aynı kitapta bu destan için şu yargıyı koymuştum. "Açgözlü Destanı Türk mutfağının çeşitliliğini göstermesi yönünden çok ilginçtir. Türk mutfağı diyorum. Çünkü destanı yazan büyük bir olasılıkla Kıbrıslı değildir. Kayseri

pastırması nam verdi. cihane" dizesi sanırım kanıtlardan biridir. "Bu yargımın doğru olduğu yıllar sonra doğrulandı. Beyazıt Kütüphanesi'ndeki bir cönkte rastladım.

Tezler ve Sözler I kitabımda olan "Horozun Destanı" Türkiye'nin çeşitli bölgelerinde Horoz, Horoz Havası" adlarıyla varyasyonlar biçiminde söylendiğini "Anadolu Dialektolojisi Üzerine Malzeme" adlı kitaptan öğreniyoruz. İşin ilginç yanı Anadolu'dakiler de birbirlerinin varyasyonudur.

Mahmut İslamoğlu ve Yılmaz Taner'in birlikte hazırladıkları "Kıbrıs Türküleri ve Oyun Havaları" adlı kitabın 22. sayfasında "Dolama Dolamayı" adlı türkü bulunmaktadır. Cahit Öztelli'nin Halk Türküleri-Evlerinin Önü kitabına göre bu türkü Rumeli türküsüdür. Birkaç dize dışında her iki türkü de aynıdır, yani biri diğeri varyantıdır. Ama hangisi? Tezler ve Sözler III kitabımda "üzerinde durulması gereken bir gerçektir" demiştim.

Olup ortaya koymaya çalıştıklarımla sınırlı değildir. Tezler ve Sözler I kitabımda "Ger Ali Destanı" bulunmaktadır. Cahit Öztelli'nin Evlerinin Önü adlı kitabında da değişik bir varyasyonun varlığı bir gerçektir.

Kıbrıs'ın alınmasından sonra Anadolu'dan devşirme yoluyla getirilen atalarımız otunu yaprağını tanımadıkları bu topraklara yerleştiler. Dahası dinleri, kültürleri farklı insanlarla yan yana içiçe yaşamaya zorlanmışlardı. Kimi zaman tartıştıkları, çoğu zaman da elbirliği ettikleri bu insanlarla yüzyıllar boyu birlikte yaşadılar. Tarihsel süreç içerisinde bu olayın doğal sonucu olarak her iki toplum da birbirlerini etkilediler. Bir yandan öz benliklerini korurlarken bir yandan da kültürel değişim-tokuşlarını sürdürdüler. Örneğin dil konusunda birbirlerini ödünçlediler. Kostantinos Giagollis'in hazırladığı ve 1994 yılında Lefkoşa'da yayımladığı "Kıbrıs Ağzının

Açıklamalı Etnoloji Sözcüğü" (Leksigo Etimologiko Ke Ermnerdik Tis Kıbrakis Dialekton) sayfaları karıştırıldığında binden fazla Türkçe sözcüğün Kıbrıs Elenleri'nin dillerine girmiş olduğu görülür. Aynı biçim ve yolla Kıbrıs Türklerinin dillerinde de çok sayıda Rumca sözcüğün girdiği bilinen bir gerçektir. Olayın boyutları yalnızca sözcüklerle sınırlı değildir. Özellikle Baf bölgesinin bazı köylerinde Rumca tüme kalıpları kullanılmaktadır. Baflılar "Söylediğin nedir?" demezler. "Nedir ki söylen?" derler. Yine "Çok beğendim" demezler. "Çok beğendi bana" derler.

Leylosunlulara "Ali gazete almış" tümcesi yerine "Ali'ymiş gazete aldı" kalıbını kullanmaktadırlar. Örneklerden de anlaşılacağı gibi Rumların grameri az da olsa dilimizde yer etmiştir. Savarımı şu örnekle pekiştirmek isterim:

Kıbrıs Rumlarının 1936'da kurmuş oldukları Kıbrıs Araştırma Merkezi'nin yıllığı olan Ebetiris karıştırıldığında Kıbrıs Rumlarının dillerine çok sayıda sözcüğün, isim ve sıfat tamlamasının girmiş olduğunu görürüz.

Her iki toplumun bireyleri gün olmuş birlikte olmuşlar. Gün olmuş aynı aleti kullanmışlar. Aynı çalgıcı grubu hem Türk düğünü yapmış hem de Rum İki toplumun da beğenilerini ortaya koymuşlar. Doğal olarak da Yasemin, Dillirga, Minnos gibi türkülerini her iki dilde de söylemişler. Bazen oyun havalarıyla eğlenmişler. Aradaki fark yalnızca giyim kuşamla inançlarda olmuştur.

Bir adada yaşamının gereği olarak kimi alanlarda kader birliği bile etmişlerdir. Lefke büyük grevinde el ele vermişler. Bir ağzından maniler, marşlar söylemişlerdir. İşte o saralı günlerin maden işçilerinden birinin şarkı defterinden mani örnekleri:

Ola da trağuthi as bume
To trağuthi dis Thulyas
Efhasen i meğali mera
Zido, zido i erğatya

Oli Yiromas Gidamen
Olada hronya balya
Stin thulyamas da hrostromen
Zido, zido i erğatya

Oli skevumen mbrotadis
Broskinumen da hina
Ge Thokzazun donamadis
Zido, zido i erğatya

Sklavo dis thulyas sikoste
Do gefalissas psila
İlthe imera na harumen
Zito, zito i erğatya

Hep türkü söyleyelim
İşimizin türküsünü
Yetiştirdi geldi büyük gün
Yaşa yaşa işçiler

Hep çevremize bakalım
Hep o eski yıllara
İşlerimize borçluyuz
Yaşa yaşa işçiler

Hepimiz himayeyi düşündük
Taptık budalaca
Ve adına inandık
Yaşa yaşa işçiler

İş tutsakları uyanın
Başımızı dik tutun
Gün sevinç günüdür
Yaşa yaşa işçiler

Toplumlar gereksinim duydukları kültürel ürünleri üretirken bir yandan da başka toplumların üretmiş oldukları ürünleri kendi durumlarına uyarlamışlardır. Grevleri birlik ve beraberliği güçlendirmek için marşlar yazmışlar. Bir yandan da Balkanlarda okunan işçi marşları üzerine sözler yazmışlar. Konum kültürün akışkanlığı ve yapışkanlığı gibi çok boyutlu olduğunda, yalnızca birinin üzerinde duracağız.

Balkanlarda Okunan Marş

Avanti popula
Alvaris kosya
Bagela rossa
Bangela rossa
Tion fera

Bangela rossa
La trion fera
Eviva sosyalizmo eliberta

Bu marşın ezgileri üzerine aşağıdaki sözler eklenmiştir.

Maden İşçileri
Maden işçileri dönmezler geri
Sert adımlarla koşarlar ileri
Yılmaz mücadeleden işçiler
Korkmaz toptan tüfekten işçiler
Kalpleri iman dolu beğçiler
Getir halka büyük zaferi

Türk Rum madenciler
Mert fakir erler
Bir hak yolunda birleştiler

Dağlar taşlar boyandı kızıla
Kan ile destanları yazıla
Dağlar taşlar boyandı kızıla
Hakkın yolunda can feda ola

Bilindiği gibi aynı ezgiyle dillendirilen "İleri İşçiler" marşı da Türkiye'de söylenmektedir. O da şudur:

İleri İşçiler
İleri işçiler yoldaşlar ileri
Kızıl bayrağımız sınırları aşiyor
İleri işçiler yoldaşlar ileri
Zafere koşuyor kızıl bayrak

Bayrağımız önde yürüyoruz
Bayrağımız önde yürüyoruz
Bayrağımız önde yürüyoruz
Hedef sosyalizm ve hürriyet

Sonuç: Kültürün akışkanlığını ve yapışkanlığını ortaya koymak için verdiğimiz örneklerin temelinde beğeni ve gereksinim yatmaktadır. Bilindiği gibi kültür akışı bireysel olduğu kadar toplumsaldır da. Bu gerçekliği sağlayan

toplumların iç dinamikleriyle dış dinamikler arasındaki uyum sonucu kültürün doğal akışını sağlamasıdır.

Oysa günümüzde kültür ırmakları ters yönde akıtılmaktadır. Beğeni, yararlılık ve gereksinim gibi etkenler saf dışı edilmişlerdir. Egemen güçlerin baskıcı kültürleri, toplumların binlerce yıldır biriktirdikleri kültürel değerlerin üzerine örtmektedir. Ne yazık ki dünyamız tek kültürlülüğe ve tek dilliliğe doğru hızla yol almaktadır. Oysa temel olan çok kültürlülüktür.

Yaptırıcı egemen güçlerin askerleri, sözlü yazılı ve görüntülü iletişim araçları çoğu kültürel değeri silip süpürmüştür. Yok etme işinde sermayenin de büyük etkisi olduğu yadsınamaz bir gerçektir. Bu da uyarılıkların çatışmasına neden olmaktadır.

Özellikle yerel kültürlerin yok oluşu günümüzde ivmelenerek artmaktadır. Neredeyse her gün bir dil ölmektedir. Ölen dillerle birlikte çağlar boyu oluşturulan sanat ürünlerinin tutun da günlük yaşamı kolaylaştıran, insan ilişkilerini sıkıştıran öğeler de yok olmaktadır.

Kültür kuşatması ve ilhaki altında kalan toplum ve uluslar ne yapacaklarını bilememektedirler. Bocalamaktadırlar. Kısacası bir kaos yaşamaktadırlar. Olumsuzluklardan egemen kültürlerin hakları da paylarına düşeni almaktadır. Konunun bilincine varan Amerika ve Avusturalya gibi ülkeler günümüzde Halkbilim ürünlerini derlemeye büyük hız vermişlerdir. Özellikle masal ve masala dayalı dil konusu inceleme alanlarının eksenini oluşturmaktadır. Bizler de kültürümüzü geliştirip korumalıyız. Bu en temel insan haklarındandır. Çünkü kültür toplum bireylerini bir arada tutan harçtır.

Ne yazık ki bizim toplumumuz da dış dinamiklere karşı açıktır. Yani korumasızdır. Toplumumuza kültür akışı tek yönlü olarak ve her gün hızlanarak artmaktadır. Gelen yeni değerler bizlerin

öz kültürümüzü yok etmektedir. Kendi kültürümüzü öğrenmek için yeterli gayreti gösterdiğimiz de söyleyemeyiz. Gerekli olan altyapı da oluşturulmamıştır. Oysa temel olan kişinin önce kendi kültürünü öğrenip bellemesidir. Olayın ikinci ayağı da yabancı kültürleri öğrenmektir. Bilindiği gibi tek ayakla yürünemez.

Sözün özü çağımız çok kültürlülüğe sahiptir. Bunun temel anahtarı da toplum bireylerinin önce kendi öz kültürlerini öğrenip özümlemesinden sonra, başka kültürleri de tanımada yatmaktadır. Temel ve gerçek olan kültür emperyalizmine karşı çıkmaktır.

Kaynak kişi (İşçi marşlarını aktaran) : 1960 yılında Gönyeli'de doğdu. Reklamcılar. Evli ve bir çocuk babasıdır.

Kaynak Kitaplar:
Ehliman Ahundov (Çev Semih Tezcan) Azerbaycan Halk Yazını Örnekleri Atatürk Kültür Dil ve Tarih Çev. Yüksek Kurumu 1994 Ankara

Prof. Dr. Ahmet Caferoğlu: Anadolu Dialektolojisi Üzerine Malzeme Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu 1994 Ankara
Bozkurt Güneç: İnsan ve Kültür Remzi Kitapevi 1994 İstanbul

Cahit Öztelli: Halk Türkçüleri - Evlerimin Önü Özgür Yayın - Dağıtım 1983 İstanbul
Sami Akalın: Türk Manileri Başkanlık Kültür Müsteşarlığı Kültür Yayınları 1972 İstanbul

Ana Britannica: Hürriyet Armağanı 1994 İstanbul

Orhan Hançerlioğlu: Toplumbilim Sözlüğü Remzi Kitapevi İstanbul

Mustafa Gökçeoğlu: Tezler ve Sözler I 1988 Lefkoşa

" " " " " " II 1991 Lefkoşa

" " " " " " III 1992 " " " " " " : Aynalı'nın Okuduğu

Şiirler 1993 Lefkoşa

" " " " " " : Kıbrıs Türk Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü 1991 İstanbul - 1997 İstanbul

" " " " " " : Bir Varmış İki Yokmuş 1997 Lefkoşa

Kostantinos Giagkollis Leksiko - Etimologiko ke Erminevdiko Tis Kibriakis Dialekton 1994 Lefkoşa

Ebetris Kentron Ebistimonakon Erevnon 1971 Lefkoşa

Kıbrıs Efsanelerinde Taş Kesilme Motifi

PORTRE

TUNCER BAĞIŞKAN

21 Ocak 1947 tarihinde Lefkoşa'da doğdu. 1972 yılında İ.Ü. Edebiyat Fakültesi Prehistorya ve Klasik Arkeoloji Bölümü'nden arkeolog olarak mezun oldu. İki yıl İngiltere'de ikamet ettikten sonra 1975 yılında Kıbrıs'a kesin dönüş yaparak Eski Eserler ve Müzeler Dairesi Müdürlüğünde arkeolog olarak Kamu Görevi'ne başladı. Kıbrıs'ın değişik bölgelerinde Eski Eserler ve Müzeler Dairesi adına Yüzye araştırmaları ve arkeolojik kazılar gerçekleştirdi. Halen aynı kuruluştaki Genel Müdür Muavini olarak görev yapmaktadır. Asli görevinin yanı sıra; "Kültür Bakanlığı Kültür Sanat Danışma Kurulu Üyesi", "Doğu Akdeniz Üniversitesi Kıbrıs Araştırmaları Merkezi Danışma Kurulu Üyesi", "Kuzey Kıbrıs Müze Dostları Derneği Üyesi", "Halkbilimi Dergisi Yayın Kurulu Üyesi" ve "Kültür Sanat Kurultayı Genel Sekreteri" olarak görev yapmaktadır. Uzun yıllar Taşınmaz Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulu üyeliği görevinde bulundu. Halkbilimi araştırmalarına 1987-1988 yıllarında üyesi bulunduğu Halk Sanatları Derneği (HAS-DER) çatısı altında başladı. Araştırmalarını manevi inanç konularında yoğunlaştırdı. Bunların büyük bir bölümü Kıbrıs Kültür Sanat Eki, Pygmalion Kültür Sanat Dergisi, Türk Bankası Kültür Sanat Dergisi ve Halkbilimi Dergisinde yayımlandı. "Kıbrıs Türk Halkbiliminde Ölüm" adlı ilk kitabı K.K.T.C Milli Eğitim ve Kültür Bakanlığı tarafından 1998 yılında yayımlandı. Evli ve iki çocuk babasıdır.

TUNCER BAĞIŞKAN

Bu sempozyumda sizlerle, bir çok ülkenin efsanesinde olduğu gibi, insanların veya diğer varlıkların taşlaşmalarını, diğer bir deyişle "Taş Kesilmeleri"ni konu alan derlediğim Kıbrıs Efsaneleri'ni⁽¹⁾ anlatmaya çalışacağım.

Kayalar ile taşları bereketli ve kutsal sayma inancı çok tanrılı dinler dönemine dayanmaktadır. Önceleri konik taşlar ile "BAİTİLOS" veya "DIAPET" olarak bilinen gökten düşen taşlar kutsal sayılır, bunların içinde doğaüstü güçlerin, tanrıların veya tanrıçaların bulunduğu inanılırdı. Daha sonraları bunlara çeşitli efsanelerle birlikte insan şeklinde kayalar eklenmiş, böylelikle çeşitli efsaneler, inançlar ve pratikler ortaya çıkmıştır.

Kısacası; insanların taşlaşmasına ilişkin efsanelerin, kayalarla heykellere sonradan yapılan yaklaşımlarla ortaya çıkıklarına⁽²⁾ ve zamanla özü aynı kalmak suretiyle bir değişim geçirerek günümüze kadar geldiklerine inanılmaktadır.

İnsanların taşlaşmasını (veya taş kesilmelerini) konu alan efsanelerde; tanrılara, ulu kişilere ve özellikle de tanrıların bir nimeti olarak görülen ekmeğe veya kutsal nesnelere saygısızlıkta bulunanlar, günah işleyenler, kötü huylu insanlar, tanrıların gazabına uğrayanlar, tanrılar tarafından taşla dönüştürülmek suretiyle cezalandırılmakta, ayrıca, düşükleri zor durumdan kurtulmak isteyenler, kirletilme tehlikesiyle karşı karşıya gelenler ve sevgilileri ile çocuklarını yitirenler de tanrıdan taş kesilme dileğinde bulunmak suretiyle taş kesilmektedirler.⁽³⁾

⁽¹⁾ Yunanca'da "Mitos-Mit", Türkçe'de Efsane, Söylence ve dini nitelikte olanlar ise "Menkibe-Mankabe" olarak bilinmektedir.

⁽²⁾ G. Hill, A History of Cyprus, Vol.1, s.80; P.Naili Baratav, 100 soruda Türk Folkloru, s.52

⁽³⁾ Saim Sakaçoğlu, 101 Anadolu Efsanesi, s.4, 6, 9, 10; S. Sakaçoğlu, Anadolu Türk Efsanelerinde Taş Kesilme Motifi ve bu Efsanelerin Tıp Kataloğu, s.45-53; Hikmet Tanıy, Türklerde Taşla İlgili İnançlar, s.178

Değişik ülkelerde anlatılan efsaneler birbirlerinden küçük farklılıklarla ayrılmaktadırlar. Bunların da nedeni dini, kültürel, sosyal ve coğrafi şartlar gibi sebeplere bağlanmaktadır. Bir ülkenin efsanesi başka bir ülkeye geçiştir, ana motif aynı kalmak suretiyle değişikliğe uğrayabilmekte, böylelikle de çok uzun yıllar yaşayarak günümüze gelebilmektedir.

Taş kesilme efsanelerindeki ortak özellikleri anahtarlarıyla ortaya koyduktan sonra, şimdi de Kıbrıs'ta saptayabildiğim bu konudaki dokuz ayrı efsaneyi anlatmaya sıra gelmiştir. Bu efsaneler şunlardır.

- (1) Amatuslu Genç Kadınların Efsanesi
- (2) Larnaka (İskele) Tuz Gölü Efsanesi
- (3) Ekmeğe Saygısızlıkta Bulunan Kadının Efsanesi
- (4) İnşınardaki Yedi Gencin Efsanesi
- (5) "Galusa" Mağaraları ile Kormacit'teki Galusa Mağarasının Efsanesi
- (6) Ermiş Kadın ile Yaşlı Kaynanasının Efsanesi
- (7) Hacı Mehmet Buba ile Lalasının Efsanesi
- (8) Baf'taki Gavrur Taşı'nın (Petres Tou Romiou) Efsanesi
- (9) Beşparmak Dağı'nın Oluşum Efsanesi

(1) Amatuslu Genç Kadınların Efsanesi

Arkaik dönemden Erken Hristiyanlık dönemine kadar sürekli iskan gören Limasol kazasına bağlı Amatus kentinde, dini fahişelik törenlerinin yapıldığı bir Afrodit tapınağı bulunmaktaydı. Bu tapınak, tanrıçanın Baf'taki tapınağından sonra gelen en önemli ibadet yerlerinden biriydi. Ahlak dışı kurallar içeren bu dinin; Fenikeli, Suriyeli ya da Babilli olarak gösterilen Kıbrıs'ın rahip kralı Kyniras tarafından Kıbrıs'a getirildiğine inanılmaktadır. Kyniras, Kıbrıs'taki Afrodit Kültünün ve dini fahişeliğin kurucusu olarak bilindiğinden, Afrodit'in sevip saydığı bir kraldı.

O dönemlerde Baf, Amatus, Korint, Sicilya, Eryx, Etrüks, Suriye ve Babil kentlerindeki Afrodit tapınaklarında dini fahişelik yapmak, tanrıça Afrodit'i memnun etmek anlamına gelmekteydi. (4)

M.Ö 490-425 yılları arasında yaşayan ve tarihin babası olarak bilinen Halikarnassoslu (Bodrumlu) Herodotos, Babilde yapılan ve Kıbrıs'ın bazı yerlerinde de görülen dini fahişelik hakkında detaylı bilgiler vermiştir. (5) Herodotos'a göre, Babil'de her genç kadının hayatında bir defa Afrodit Tapınağı'ndaki kutsal alana gidip oturması ve oraya giden bir yabancı erkekle sevişmesi zorunluluğu varmış. (6) Zengin kadınlar, diğer kadınların arasında tapınağa gitmeyi gururlarına yediremediklerinden peşlerinde bir sürü iyi eğitilmiş hizmetçi olduğu halde, üzeri kapalı bir arabayla Afrodit Tapınağı'nın yanına kadar giderlermiş. Bu kadınlar, başlarına bir kurdele

bağlayıp kutsal alandaki şartlarla işaretlenmiş yolların kenarına otururlar ve buradan geçen yabancı erkeklerin kendilerini seçmelerini beklerlermiş. Bu alana giren çıkanların haddi hesabı da yokmuş. Kutsal alana gidip oraya oturan bir kadın, kendini seçen erkekle sevişmeden evine dönemezmiş. Erkek, seçtiği kadının dizlerine (veya eteğine) gümüş bir para atarken "Senin şahsında tanrıça Mylitta'yı (Aphrodit'i) çağırıyorum" demek zorundaymış. (7) Erkeğin kaç para verdiği ise pek önemli değilmiş. Çünkü verilen para kutsal sayıldığından, kadının bunu red etmesi yasalara aykırıymış. Kadın kendine ilk parayı atanın peşinden kutsal alanın dışına çıkar ve onunla sevişirmiş. Erkeklerle sevişen kadınlar tannıçayı memnun etmiş olduklarından (ve dinin gereklerini yerine getirdiklerinden) evlerine dönmeye hak kazanarlarmış. Bu kadınlar bundan sonra kendilerine ne verilirse verilsin bir daha fahişelik yapmazlarmış. Güzel ve alımlı olan kızların kısa bir sürede evlerine dönmelerine karşın, yasaların gereklerini yerine getiremeyen çirkin kızların ise bu tapınakta 3-4 yıl gibi çok uzun bir süre beklemeleri gerekirmiş.

Dini fahişelik adetin bir zamanlar Kıbrıs'taki Amatus ile Baf'ta da gelenek haline geldiğine ilişkin bilgiler bulunmaktadırlar. Antik yazarlardan Herodotos (M.Ö 490-425) ile Ovidius'un (M.Ö 43 - M.S.17) anlattığı efsaneye göre, Amatus'un bazı genç kadınları, Afrodit'in tanrıçalığını reddetmeye kalkışınca, onun gazabına uğramışlar ve PROPEITIDES (cinsel sevişme delisi) olarak anılan Kıbrıs'ın ilk fahişeleri olmuşlar. Daha sonra bu kadınların utanma duyguları kaybolunca tanrıça Afrodit tarafından sert taştan birer heykelle dönüştürülmüşler. (8)

Yukarıdaki efsanenin, Kıbrıs'a Afrodit Kültünü getiren Kyniras'ın kızlarına ilişkin bir efsaneden ortaya çıktığı ve bazı grup halindeki heykellere de bu türden değişik efsaneler yakıştırıldığı tahmin edilmektedir. (9) Söyleneye göre; Kral Kyniras dini fahişeliğin ilk uygulamalarını kendi öz kızlarıyla başlatmıştır. (10) Orsedice, Leogore ve Braesia adlı bu kızlar daha sonra Afrodit'in gazabına uğrayarak birer fahişe olmuşlar ve Kıbrıs'a gelen giden yabancılar kendilerini vermeye başlamışlardı. Daha sonra bu kadınlar Mısır'a göçüp orada

⁴⁶ P. Dikaios, A Guide to the Cyprus Museum, Nicosia, 1961, s. 90

⁴⁷ G. Rawlinson (terüme eden), History of Herodotos, Book 1 (Çho) NO: 199; (Türke Herodot Tarihi için bak s.79-80)

⁴⁸ Antik yazarlardan Lucian ise Afrodit'in sevgilisi olan Adonis'in tapımında dini fahişelik yapmak istemeyen genç kızların, bunun yerine saçlarını kazıttıklarını yazmaktadır. (W.W How & J. Wells, A Commentary on Herodotus. With Introduction and Appendices, Vol. 1, Oxford, 1928, s.151)

⁴⁹ Mylitta, Afrodit'in Asurcasıdır.

⁵⁰ G. Hill, A History of Cyprus, Vol 1, s.80 (Başka bir deyişle resmi fahişelik tanrıça tarafından cezalandırılmaktadır); Orhan Hançerlioğlu, İnanç Sözlüğü, s. 59; Ovid Metamorphoses, Vol. II, X, s.81, 221, 238 ff

⁵¹ G. Hill, A History of Cyprus, Vol.1, s.80

⁵² L.G. Frazer, Adonis Attis Osiris, s.36

46 Halkbilimi

ölmüşlerdir. (11) Zaten bu kadınların utanç içinde yaşadıklarını gören Karpasia kentinin efsanesi kurucusu Pygmalion da bu nedenle kadınların nefret ederek hiç evlenmemeye karar vermiş ve daha sonra Galateia (Galatya) adını alacak olan fidişinden kadın heykelini yapmıştır. (12)

(2) Larnaka (İskele) Tuz Gölü Efsanesi

Larnaka'daki Tuz Gölü, Kıbrıslı Türk ve Rumlar tarafından kutsal sayılmakta ve oluşumuyla ilgili aynı efsaneyi paylaşmaktadırlar. Ancak Türkler, efsaneye konu olan kişinin ermiş bir devriş olduğunu, Kıbrıslı Rumlar ise Larnaka (İskele) şehrinin hamisi ve ilk piskoposu olarak gördükleri Aziz Lazarus olduğunu kabul etmekteydiler. (14)

Efsaneye göre "ALYKI" olarak bilinen şimdiki Tuz Gölü'nün bulunduğu yerde, çok eskiden kötü ve cimri bir kocakarıya (yaşlı bir kadına) ait verimli büyük bir bağlık varmış. Bir gün yaşlı bir derviş Larnaka'nın dışındaki Tuz İskelesi'ne yakın bir yerden Kıbrıs'a ayak basmış. Hala Sultan'a doğru giderken yolunun üzerindeki bu bağı görmüş. Bağı yanındaki kulübede çıkırlıkla iplik saran yaşlı bir kadın oturmaktaymış. Çok susayıp acıktığından yaşlı kadından bir salkım üzün istemiş. Ancak yaşlı kadın ona üzüm vermemek için: "Bu yıl bağım kurudu ve hiç üzüm vermedi" diyerek yalan söylemiş. Kadının bu hareketine kızan derviş, tekkeye taraf yürürken ona: "İnşallah duzunun bu olsun. Gelip geçen seni taşlısan da hayır yüzü züğü yemeyisin" diye beddua etmiş. Yaşlı kadın o anda yanındaki çıkırlıkla taş kesilmiş, bağ ise tuz gölüne dönüşmüş. Yakın geçmişimizde Hala Sultan Tekkesi'ni ziyaret edenlerin yoldan geçerken taş kesilen bu kocakarıyı taşlamaları adetlendi.

Bir söylentiye göre, yaşlı adam beddua edip Tekkeye doğru yürürken çok yorulduğundan soluklanmak için durup elindeki çatalı değneğe dayanmış ve orada ölmüş. Onu öldüğü yere gömmüşler, çatalı değneğini de mezarının başucuna dikmişler. Zamanla bu değnek çatalı bir harup ağacı olmuş. Bu ağacın yakın geçmişimize kadar orada durduğu söylentiler arasında yer almaktadır. (15)

Larnaka Tuz Gölü Efsanesi'nin antik dönemlerde Kıbrıs'ta değişik bir şekilde bilindiğine ve tek ile çok tanrılı dinler döneminde doğu ülkelerinden gelen bu efsanesinin bugünkü şekline dönüştürüldüğüne ilişkin ip uçları bulunmaktadır. Saptayabildiğimiz ipuçları daha ziyade Kıbrıs'a Afrodit kültünü Babil, Fenike veya Suriye'den getiren Kıbrıs Kralı Kyniras söylencelerinde ve dünyanın en tuzlu gölü olan Lut Gölü'ne adı verilen Yahudilerin Lut Peygamberi'ne ilişkin menkıbelerde yer almaktadır. Bu konuda elde edilen ipuçlarını ana hatlarıyla etüt etmekte yarar vardır.

Larnaka Tuz Gölü civarında yapılan arkeolojik kazılarla M.Ö 1900-1050 yılları arasında tarihlenen bir mezarlık alanı ile Anadolu'daki Artemis Kültüyle ilişkili olan ve içinde M.Ö IV. yüzyıla (veya daha önceye) tarihlenen Aphrodit yontuları bulunan Artemis Paralia Tapınağı açığa çıkarılmıştır. (16) Kıbrıs'ta bolluk ve bereket tanrıçası olarak bilinen Afrodit kültü, Fenikeli, Suriyeli ya da Babilli olarak gösterilen rahip kral Kyniras tarafından Kıbrıs'a getirilmiştir. (17) Kyniras Kıbrıs'taki ahlak dışı fahişeliği kendi öz kızlarıyla (başlatan ve öz kızı Myrrha ile cinsel ilişki kurup Adonis adlı çocuğu olan bir kişidir. Kıbrıs'taki bu tanrıçaya minnettarlık ifadesi olarak, ya da ürünün bekaretini korumak için tuz adağında bulunulması ve BaF'taki tapınağın Fallus (erkeklik uzvu modeli), para ve tuz topağı götürmesi adettendi. Yine bu yazının Amutus'lu Kadınlar Efsanesinde, Afrodit'in tanrıcalığını tanımayan bazı Amatus'lu kadınların tanrıça tarafından taş kesildikleri üzerinde durmştuk

Bu bilgileri verdikten sonra, Yahudilerin kutsal kitabı Tevrat'da ve Kuran-ı Kerim'de adı geçen Yahudilerin (İbranilerin) Lut Peygamberi'ni ve Ürdün ile İsrail arasındaki Lut Gölü Efsanesini inceleyelim. Lut Gölü (Tuz Denizi, Ölü Deniz, Kapalı Deniz) dünyanın en tuzlu gölü olup, adını M.Ö. XIX. yüzyılda yaşamış İbrani Peygamberi Lut'dan almaktadır. Lut Peygamber erkek erkeğe yapılan ahlakdışı ilişkileri red etmesine karşın, Kıbrıs'ın doğulu rahip kralı Kyniras gibi kızlarıyla (18) cinsel ilişkiye girmiş ve büyük kızından Moab (Moabların atası) ve küçük kızından ise Ben-ammi (Ammon oğullarının atası) adlarında iki oğlu olmuştur. Lut Peygamber kızlarıyla ilişkiye girmeden önce kızları ona üzümden yapılan şarap içirmişlerdir. (19) Ürdünde aşayan ve Lut Kavmi olarak

(11) Apollodoros, The Library, Vol. II, iii. 14.3; G. Hill, A History of Cyprus, Vol. I, s.17; L. G. Frazer, Adonis Attis Osiris, s.36; Azra Erhat, Mitoloji Sözlüğü, s.225

(12) Ovid, Metamorphoses, Vol. II, X, s.81; Tuncer Bağışkan, "Antik Karpasia Kentinde Arkeolojik Yüzyet Araştırma ve Kent Kalıntılarını Saptama Çalışmaları", s.23

(13) Tuncer Bağışkan "Larnaka Tuz Gölü ve Hala Sultan Tekkesi", Kıbrıs Kültür Sanat eki, 12. Haziran, 1990, s.7

(14) M. Parakevopolou, s.g.e., s.46; K. Keshishian, Romantic Cyprus, 1977, s.344

(15) Tuncer Bağışkan, "Larnaka Tuz Gölü...", Kıbrıs Gazetesi Kültür Sanat eki, 12.6.1990. Kaynak Kişiler: Havva Mehmet Reyhan (Yaş 70), Ahmet Refik Baydam (Yaş 77) ve Dudu Arapsoy (Yaş 54)

(16) P. Dikaios, A Guide to the Cyprus Museum, s. 131, 208; Tuncer Bağışkan, "Ana Tanrıça Kültünün Kıbrıs Folklorundaki izleri üzerine bir Deneme", Pygmalion, Sayı: 1, s.11-12; Tuncer Bağışkan, "Larnaka Tuz Gölü ve Hala Sultan Tekkesi", 12.6.1990, s.7

(17) Yunan mitolojisinde Afrodit'in denize atılan Uranus'un erkeklik uzvunu yarattığı köpüklerden doğup Kıbrıs'a çıktığı da öğrenilmektedir. (Hesiodos, Theogonia, s.160-206

(18) Büyük kızın adı RİS, Küçük kızınki de Rariye (Tabari, Zugar, Ravaya veya Al- Kistat) dir.

(19) Tevrat'ın (Eski Ahid) Tekvin Bölümü, BAP: 19

bilinen Sodom ile Gomorra halkının, Lut Peygamberi yalancılıkla suçladıkları, yabancılara saldırdıkları, misafirperverliği kaldırdıkları ve erkek erkeğe ilişkilerini devam ettirdikleri için tanrının gazabına uğurlar. Tevrat, Kuran-ı Kerim (Şuare Suresi No.160-167) ve diğer yazılı kaynaklara göre Lut kayminin cezalandırılması için Allahın meleklerrinden Cabrail, Mikail ve İsrail, Lut Peygamber'in evine konuk olarak giderler. Lut Peygamber'in karısı da, şehir halkına, evlerine çok güzel yabancı erkeklerin geldiğini, tuz almak bahanesiyle evinden çıkıp bildirir. Bunu öğrenen şehrin erkekleri, Lut Peygamberden onları isterler. Ancak Lut Peygamber bunu reddeder. Bunun üzerine Allah, gökten işaretlenmiş kızgın taşlar (Sicil) (ateş ve küllert) yağdırmak suretiyle Sodom ile Gomorra kentlerini yere batırır; burasını Tuz Denizi (Lut Gölü)'ne dönüştürür. (20) Bu sırada Lut Peygamber'in karısı Halska (ya da Va'ila) da, tuz almak bahanesiyle evinden çıkıp konuklarını ihbar ettiği ve afet sırasında arkasına baktığı için Allah tarafından başına işaretlenmiş bir taş yağdırılmak suretiyle TUZ DİREĞİ'ne dönüştürülür.(21)

Dini kitaplar geçen yukardaki konunun Kıbrıs'lı Türk ve Rumlar tarafından zamanla değiştirilerek şimdiki şekline getirilmiş olabileceği rahatlıkla söylenebilir görüşündeyim.

(3) Ekmeğe Saygısızlıkta Bulunan Kadının Efsanesi

Ekmeği kutsal sayma inancı çok tanrılı dinler dönemine dayanmaktadır. M.Ö.II. bin yılında Anadolu'da yaşayan ve bir süre Kıbrıs'a da hakim olan Hititler (ve Urartular), buğdayın ve NİDA olarak adlandırıldıkları buğdaydan yapılan ekmeğin tanrısal bir öze sahip olduğuna inanırlar, bu nedenle de ekmeği bir besin olarak sayarlardı, ona saygı gösterirler ve hatta bizde olduğu gibi ekmeğe üzerine yemin ederlerdi. Hititler'in inançlarına göre ekmeği yiyenlerin tanrıya saygılı olmaları gerekirdi. (22)

Anadolu'da olduğu gibi Kıbrıs'ın yakın geçmişinde yaşayan Türk ve Rumlar da (şimdi olduğu gibi) ekmeği tanrının gönderdiği kutsal bir nimet olarak görürler ve ona saygı gösterirlerdi. (23) Ekmeğe saygısızlıkta bulunmak, bereketsizliğin ve uğursuzluğun bir ön belirtisi sayılırdı. Bu nedenle ekmeğin kırıntıları dahi yere düşürölmez, yanlışlıkla yere düşse bile üzerine basılmazdı. Yere ekmeğin düştüğünde hemen yerden alınıp öpülür ve alın konulurdu. Ninelerimiz bu hareketi üç defa tekrarlar.

Yakın geçmişimizde Baf kazasına bağlı Mamonya ile Fasula köylerinin arasında kucakında çocuk tutan başı örtülü bir kadını andıran bir taş vardı. (K.K.263) Bu taş, "Kadın Taşı"

veya "Bedres dis Gali Yeneğa" (lyi kadın taşı) olarak bilinir ve yine yamındaki çitlenbik (Gali Yeneğa) ağacıyla birlikte adak ve hastalıkları sağaltma amacıyla ziyarete edilirli. Çocukların hasta olduğu zamanlarda yapılan ziyaretlerde taş da edip adakta bulunulur, çitlenbik (çitlemit) ağacına ise hasta çocukların elbiselerinden kesilen çaput parçaları bağlanırdı.

Buradaki kadın taşıyla ilgili efsaneye göre (24), Mamonya veya Fasula köyünde bir anne ile küçük çocuğu yaşamış. Bir gün bu kadın komşu köyde oturan akrabalarını ziyarete etmeye karar vermiş. Yanına bir ekmeğin almış ve başını yemeniyle öterek kucakına aldığı çocuğuyla yola koyulmuş. Bir süre sonra kucakında taşıdığı çocuğun altını kirlettiğini farketmiş. Çocuğun altını temizlemek için etrafta hiçbirşey bulamamış. Bunun üzerine tanrılar ona kırmızı renkli güzel bir mendil göndermişler. Mendil o kadar güzelmış ki, kadın bunu çok beğenmiş ve çocuğun altını silmekte kullanıyama kıyamamış. Mendili kendisi için saklamış, bunun yerine yanına taşıdığı ekmeğe çocuğunun altını silmiş. Ancak ekmeğe yaptığı bu saygısızlığa çok kızan tanrılar onu kucakında tuttuğu çocuğuyla birlikte hemen taşlaştırmak suretiyle cezalandırmışlar.

Efsanenin Varyantları ; Konya'nın Ermenek ilçesine bağlı Küçük Karapınar köyünde (25) Gümüşhane'nin Taht köyünde (26) ve Diyarbakır'ın Çelmeik ilçesinde (27), benzerleri ise Besni (Adıyaman), Korkuteli (Antalya), Sarıkamış (Kars), Tokat ve Olur (Konya) gibi yerlerde de tesbit edilmiştir. (28)

(20)Muazzez İlimye Çiğ, İbrahim Peygamber, s.28; O. Hancerioğlu, İnanç

Sözlüğü, s.364; Tevrat, BAP.19; İslam Ansiklopedisi, Cilt.7, s.90-93

(21)Muazzez İlimye Çiğ, İbrahim Peygamber, s.28-29; İslam Ansiklopedisi,

Cilt.7, s.90-93

(22)Zeki Eyuboğlu, Tanrı Yaratan Toprak Anadolu, Der Yayınları, İstanbul, 1990, s.158 ; İZeki Eyuboğlu, Anadolu İnançları ve Anadolu Mitolojyası, s.43,100

(23)Tuncer Bağışkan, "Karşılaştırma Yöntemi ile Kıbrıs'lı Türk ve Rumlarda Ortak İnanç ve Uygulamalar", Halkbilimi, sayı:11(88/3), s.18; Dr.D.Stilianou, "A collection of the Traditions, Customs, Beliefs and Wisdom of the Peasantry of Cyprus", Romantic Cyprus, s.233; Tuncer Bağışkan, Kıbrıs Türk Halkbiliminde Ölüm, s.340-341

(24)Tuncer Bağışkan, Halkbilimi, sayı:11 (88/3), s.18; Tuncer Bağışkan, Kıbrıs Türk Halkbiliminde Ölüm,s.340-341.

(25)Saim Sakaoglu, 101 Anadolu Efsanesi, s.24 (Karapınar köyünde "Kale" diye anılan kayalığın tepesinde bir ana ile çocuğunun andıran bir taştr. Kadın hamur yoğururken pisleyen çocuğunun altını deve süzmesi temizlediği için çocuğuyla birlikte taşla çevrildiği rivayet olunur)

(26)Saim Sakaoglu,a.g.e, s.29 (Bir Ermeni kadın buradaki akar bir suyun yanına çocuğuna kakasını yaptırmış ve çocuğun altını da buğday ekmeğiyle silerek akar suya atmış. Bunun üzerine akan su günden güne azalmış)

(27)Muh sine Hellimoğlu Yavuz, Diyarbakır Efsaneleri, s.182-183, Hikmet Tanyu, Türklere Taşlarla İlgili İnançlar, s.131 (Gelin alayı sırasında Gelmeik Dağı'ndan geçirilen altını kirleten çocuğun yufka ekmeğiyle temizlenmesi üzerine tüm gelin alayının taş kesildiği rivayet olmaktadır)

(28)Saim Sakaoglu, Anadolu-Türk Efsanelerinde Taş Kesilme Motifi ve Bu Efsanelerin Tıp Kataloğu, s.127, No:129-130 (Yolda girmekte olan anneler veya meskur yerlerdeki anneler, çocuklarını temizliğini ekmeğin cinsinden yiyeceklerle yaptıkları çocuklarıyla birlikte taş kesilirler)

(4) İnpınar'daki Yedi Gencin Efsanesi:

Girne Boğazı yanındaki Ağırdağ köyü ile antik Onişa yerleşim yerine bağlı İnpınar mevkiinde bulunan bir uçurumun dibindeki tortul kaya kütlelerinin özünde, insanlar ile hayvanlara ait fosil kalıntıları bulunmaktadır. Burası şimdi olduğu gibi yakın geçmişte adak yeri olarak ziyaret edilmekteydi. Buradaki tortul kayaya niş şeklinde oyulmuş bir oyuğu ziyaret eden Kıbrıs'lı Türkler ile Rumlar, çevredeki fosil içeren tortul taş parçalarını sevap olduğu inancıyla toplayıp oyuğa atarlar, dilekte bulunurlar ve adak yerine yağ yakarlardı. (29)

İnpınar adak yeri ile ilgili efsaneye göre (30), çok eskiden uçurumun dibi çok sulak bir yer olduğundan burada bir aile yaşamış. Bunlar kayalardaki mağaralarda küçük baş hayvanlarını barındırır, ektiklerini ise yerleşim yerindeki havuzu birken suyla sularlarmış. Birgün bu aileye bağlı kadını erkekki yedi genç atlarıyla St.Hilarion Kalesi'ne doğru gezintiye çıkmışlar. Ancak gezinti sırasında düşmanlarının saldırısına uğramışlar. Onlardan kurtulmak için atlarını yerleşim yerlerine doğru dört nala sürmüşler. Onlar kaçıyor düşmanlarına kovalıyormuş. Kovalama şimdiki adak yerinin üst başındaki uçurum kenarına kadar devam etmiş. Gidebilecekleri başka bir yer kalmadığı için orada kalakalmışlar. Kimisi düşmanın eline düşmemek için atlarıyla uçurumdan aşağıya atlayarak intihar etmiş, kimisi de düşmanla savaşmış öldürüldükten sonra aşağıya atılmışlar. Ancak düşmanları onlara karşı o kadar kinle doluymuş ki, aşağıya inip ölümlerle sağ kalanlara tecavüz etmeye karar vermişler. Söylenenleri uçurumun dibinde duyan yaralı kadınlardan biri: "Tanrım bizi kirlitemelerine izin verme. Kirlitemekense yer yarılın da içine girelim; bizi yerle yeksan et" diye dua etmiş. O anda uçurumun dibindeki toprak hareketlenip dönmeye (kaynamaya) başlamış. Atlarla insanların kemikleri önce parçalarla ayrılmış, sonra da toprağın içinde kaybolmuş. Aşağıya inen düşman askerleri kimseyi bulamamışlar, yalnızca toprağın hareketinden oluşan bir hendekle karşılaşmışlar. (31)

Yukardaki efsanenin ortaya çıkış tarihi kesin olarak bilinmemektedir. Ancak M.S.1232 yılında Kıbrıs'ta gerçekleşen tarihi olaylar incelendiğinde, bu efsanenin Kudüs ile Kıbrıs'a sahip olmak için Kıbrıs'ın Lüzinyan Krallığı'na bağlı Kral İbelin ile Alman İmparatorluğu'na bağlı paralı Longobart Ordusu arasında geçen kanlı iç savaşlar sırasında vuku bulan bir olaydan kaynaklanabileceği izlenimi edinilmektedir. (32) Bu dönemde Kıbrıs Lüzinyan Krallığı'na bağlıydı. Ancak Kıbrıs ile Kudüs'e sahip olmak isteyen Alman İmparatoru Frederik ile Lüzinyan Krallığı arasında bir

anlaşmazlık baş gösterir. Kral İbelin'in Kudüs'te bulunduğu bir sırada, Alman İmparatoru Frederik'e bağlı paralı Longobart askerleri Kıbrıs'ta bir terör başlatırlar. St.Hilarion ile Bufavento kaleleri dışta kalacak şekilde, Girne kalesi başta olmak üzere tüm kaleler ile Lefkoşa'yı ele geçirirler. Bu, krallık yanlısı olan halk için sıkıntılı günlerin başlangıcı olur. Longobart askerleri, Lefkoşa'da kutsal yerlere sığınan kadınlarla çocukları yerlerde sürükleyip bir yere toplarlar, kadınların ırzına geçerler ve esir aldıkları arabalarla eşeklerin sırtında Girne Kalesi'ne götürüp zindanlara atarlar. Zorluk çıkarınlara sivri uçlu değnekler sokarlar. Kısacası Lefkoşa ile Girne arasında insanların aşağılandığı ve çoğu ölümlerle sonuçlanan olaylar yaşanır. Krallık yanlısı olan Lefkoşa halkı ise bu zulümlerden kurtulabilmek için; kalelere, kiliselere, manastırlara, mağaralara sığınır, bunları yapamayanları ise dağlara kaçarlar. Ancak M.S.1232 yılında Kudüs'e bağlı Lüzinyan Krallık ordusunun İbelin komutasında Kıbrıs'a gelmesi üzerine Longobart ordusu St.Hilarion ile Bufavento kalelerini ele geçirmek ve krallık ordusunu Girne Boğazı'nda pusuya düşürmek için Ağırdağ'a çekilme stratejisi uygular; çekilmeden önce de tahlil deposu olan çiftlikleri yakıp yıkarlar. Nihayet 15.6.1232 tarihinde iki ordu arasında Ağırdağ'da çok kanlı bir savaş gerçekleşir. Longobart askerleri zırlı ve atlıydı. Bunların savaşta atları öldürülür, yere düşenler ise ya öldürülür ya da kralın yaya askerleri tarafından esir alınır. Savaşın İbelin ordusu galip çıkar. Esir alınan Longobart askerlerinin asılmak suretiyle cezalandırılmaları düşünüldürse de, krallık ordusunun yeterli askeri olmadığı için bunların sadece elleri ile ayaklarının kesilmesi ile yetinilir. Böylece Kıbrıs'taki iç savaşta da son bulmuş olur.

Tarihi kaynaklar, Longobart askerlerinin çiftlikleri yakma, kadınların ırzına geçme ve ölümlerle sonuçlanan bir dizi vahşet olayının sorumlusu olduğunu ortaya koymaktadır. Şu anda uçurumun dibindeki adak yerinin çevresinde bir su kuyusu, bazı yapı kalıntıları, bir havuz ve orta çağ (Lüzinyan dönemine) ait skrafitto tekniğinde yapılmış seramik parçaları bulunmaktadır. Maddi buluntalar ile tarihi kaynaklara dayanılarak burasının orta çağa ait bir iskan yeri olduğu, bu nedenle de bunların söylentileri güçlendirdiği düşünülebilir görülmüştür. Ancak yine de fosil kalıntılarının çok eski bir döneme ait olduğu düşünüldürse, burada daha önceden de bir

⁽²⁹⁾Kaynak kişiler: Ağırdağ köyü sakinlerinden Leman Karadeniz ile Ali Karadeniz. Yaş:60

⁽³⁰⁾Tuncer Bağışkan, "Kıbrıs'ta Fosil kalıntıları ve İnpınar Adak Yeri", Kıbrıs Gazetesi Kültür Sanat eki, 15 Mayıs 1990,s.7

⁽³¹⁾Tuncer Bağışkan, a.g.e.,s.7

⁽³²⁾Tuncer Bağışkan, a.g.e.,s.7; G.Hill, A History of Cyprus, Vol.III,s.114-122; R. Gunnis, Historic Cyprus, s.150,189,211,212,464; Prof.W.E.Strand, Voices of Stone: The History of Ancient Cyprus, s.28-29

adak yerinin olabileceği ve bu efsanenin de orta çağda veya daha sonraki bir dönemde bu yere yakıştırıldığı üzerinde durulabilir görülmektedir.

Kıbrıs'a ait yukarıdaki efsanenin benzeri ile varyantlarının Kilis'in Nizip ilçesindeki Topbaş Dağı'nda (33), Afyonkarahisar'da (34) ve Develi (Kayseri)'de de (35) söylendiği öğrenilmektedir.

(5) "Galusa" Mağaraları ile Kormacit'teki Galusa Mağarasının Efsanesi

Kıbrıs'ın değişik yerlerindeki "süt" ve "meme" anlamına gelen Galusa, Galaktini ve Galatusa adlarıyla bilinen mağaraların ortak bir efsanesi vardır. (36) Bu mağaralar sütü kesilen kadınların ziyaret yeri idi. (37)

Bu mağaralardan biri olan Galusa (süt) mağarası Kormacit köyünün Ay. Yorgi Gorno (Golya) mevkiindeki bir uçurumun kenarında yer almaktadır. Bu mağarada, üzerlerine süt gibi beyaz renkli su damlayan insana benzer üç taş bulunmaktadır. Yakın geçmişimizde sütü kesilen Türk, Rum ve Maronit kadınlar beyaz renkli bir elbise giyerek bu mağaraya giderlerdi. Oraya gidenler elbiselerini insana benzeyen taşlara gıdırirler, yerden aldıkları çamuru göğüslerine sürmelerinin yanısıra, göğüslerini de bu taşlara sürerler ve buradaki sudan içerlerdi. Böyle yapılmış sütü gelmeyen ve sütü kesilen kadınların sütlerini hemen geleceğine inanılırdı.

Galusa, Galaktini ve Galatusa adlı mağaraların ortak efsanesi şöyledir:

Kıbrıs'taki Venedik veya yaygın bir deyişle Osmanlı döneminde köyler devriye esasına göre askeri birlikler tarafından denetim altında tutulmuş. Devriye ekipleri köylerden geçerlerken askerlerden korkan kadınlar çocuklarıyla birlikte sakanırlar, köy erkekleri ise askeri birliği seyretmek için yolların kenarına dizilirlermiş. Bir gün Ay. İrini (Akdeniz) köyünden bir askeri birliğin geçeceği öğrenilince, köydeki bir Rum kadın çocuğunu alarak yaşlı annesiyle birlikte şimdiki Galusa mağarasına saklanmış. Mağaranın hemen alt başında ise askeri birliğin geçeceği yol varmış. Bir süre sonra askeri birlik görünmüş. Birliğe önde giden bir Rum kemaneci rehberlik yapıyormuş. (38) Rum kemaneci Galusa mağarasının önünden geçerken mağaradan gelen bir çocuk ağlaması duymuş. Gerideki askerlerin mağaradakilere zarar vermemeleri için onları kemayla uyarmayı düşünmüş. Ve hemen "Blikse mana do bethin ce na ligdosis dis zoin" (Anne, çocuğun boğ ki hayatını kurtarasan) sözlerini şarkılaştırarak kemanin eşliğinde yüksek sesle söylemeye başlamış. Şarkıyı duyan kadın yerde ağlayan çocuğunu boğmaya kıyamamış; olduğu yerde durup kalmış. Ancak çocuğun ninesi, hem kendinin hem

de kızının iffetini koruyabilmek için dizlerinin üzerine çökerek yerde ağlayan torununun boğazını sıkmaya başlamış. Tam o anda tanrının bir hikmeti ile üçü birden bulundukları durumda taş kesilmişler. Böylece askerler hiçbir şeyin farkına varmadan mağaranın önünden geçip gitmişler. Şu anda mağarada bulunan üç taşın, çocuğun ninesi tarafından boğulmaya çalıştığı anı yansıttığı söylenmektedir.

Çoğu detayları benzer olmasa bile Erzurum'da (İspir) düşmandan kaçıp mağaraya sığınan anne-kızın mağarada taş kesildiğine ilişkin bir efsane öğrenilmektedir. (39)

(6) Ermiş Kadın İle Yaşlı Kaynanasının Efsanesi

Bu efsanede sözü edilecek olan ölüme ilgili adet ve uygulamaların eskiden Kıbrıs'ta çok yaygın olduğunu öncelikle belirtmek isterim. (40)

Araştırmaların sırasında ermiş kadınlarla ilgili efsaneyi saptayabilmem olmasa karşın, bu kadının yaşlı kaynanasıyla ilgili olduğuna inandığım Rum araştırmacısı Maria

⁽³³⁾Hikmet Tanyu, Türklerde taşla ilgili inançlar, s.142 (Topbaş Dağı'nda mağaraya benzeyen bir yerde oturan üç kız kardeş, karıştan gelen yedi delikanlıdan korkup kaçamadıkları için "Hep birden namussuz gidecekmiş, taş kesilim de kurtulalım" diye dua etmişler. Böylece üçü de taş kesilmişler.)
⁽³⁴⁾Hikmet Tanyu, Türklerde Taşla ilgili inançlar, s.109 (Afyonkarahisar'da bir mağaranın önünde bulunan Sarı kız adlı kaya heykel şeklinde olup bir adak yeridir. Söylenceye göre kâfirler tarafından kovalanan Sarı Kız, tanrı tarafından taşlatılmak suretiyle iffetini korumuştur)

⁽³⁵⁾Saim Sakaoğlu, Anadolu-Türk Efsanelerinde Taş Kesilme motifi ve bu efsanelerin tip kataloğu, s.121 (kaçanlar, dağda kurtulma ümitlerini kaybederler ve taş kesilirler)

⁽³⁶⁾Altınova köyündeki Panaya Galaktini mağarası, Kormacit köyündeki Galusa mağarası, Esentepe köyü civarındaki Galahdini Mağarası ve Omodos ile Aynikola arasındaki Gaminurga mağarası (Tuncer Bağışkan, Halkbilimi, sayı:11 (88/3), s.23) (K.K.no.211 Nezihe Cavit Ziya, yaş:62, yer: Aynikola - Esentepe)

⁽³⁷⁾Sütü kesilen kadınlar bu mağaralardan ayrı olarak aynı adla anılan ve içlerinde göğüş şeklinde çukuntalar bulunan Maryem Ana (Banaya) kiliselerine de beyaz elbise giyerek giderlerdi. (Tuncer Bağışkan, Ana Tanrıca kültürünün Kıbrıs Folklorundaki izleri üzerine bir deneme, s.14-15; Tuncer Bağışkan, Halkbilimi, sayı: 11 (88/3), s.23; M. Paraskevopolou, Reserches into the traditions of the popular religious feasts of Cyprus, s.4.6.132,133; R.Gunnis, Historic Cyprus, s.237-238; Kutlu Adalı, Dağarcık, s.237-238)

⁽³⁸⁾Bu Rumun rehber olmayıp, askeri birliğe köyün girişinden çıkışına kadar keman çalarak eşlik eden bir köylü olduğunu söyleyebilir de vardır. (K.K.194. Cemel Başdüdüğü Yaş:82 Yer: Akdeniz köyü. Kaynak Kişi: 195 Emine Aşik Yaş:66 Yer: Akdeniz köyü)

⁽³⁹⁾Kaynak Kişiler, K.K.no: 194 Cemel Başdüdüğü, Yaş:82, Yer: Akdeniz, K.K.no.195 Emine Aşik, Yaş:66 Yer: Akdeniz; K.K.no.211 Nezihe Cavit Ziya, yaş: 62 Yer: Aynikola (Esentepe); (Saim Sakaoğlu, Taş Kesilme, s.108,121)

⁽⁴⁰⁾Tuncer Bağışkan, Kıbrıs Türk Halkbiliminde Ölüm, Ankara, 1997

50 Halkbilimi

Paraskevopoulou'nun saptadığı efsaneyi bulabilmiş değilim. (41)

Ermîş kadını ilgilî efsane şöyledir: (42) Bir zamanlar "Ermîş" bir kadını çok cimri ve huysuz yaşı bir kaynanası varmış. Birlikte oturduklarından eve huzursuzluk hiç ekisk olmaz, eşini çok seven ermîş kadın ise onun yaptıklarına hiç ses çıkartmazmış. Nihayet kaynanası birgün vefat etmiş. Eskiden kadını cenaze törenlerine katılmazlar ve cenaze gömülmeden de evlerini silip süpürmezlermiş. Sadece cenaze alayının mezarlığa gidişi ile dönüşünü evlerinden izlerlermiş. O dönemlerde, ölen kişinin gömülmeden önce evini son defa görübilmesi inancıyla, cenaze alayının ölenin evinden geçirilmesi adedtenmiş.

Cenaze alayının evin önünden geçmek üzere olduğunu duyan ermîş kadın, kaynanasına son görevini yapmak için, kaynanasının vefat ettiği odanın penceresine gitmiş. Cenaze alayı evin önünden geçerken yüzünde hafif bir tebessüm belirmiş. Tam o sırada odanın içi ile duvarlarında hayret ve korkuyla bakarak irkılmış. Hemen odayı ve evini baştan aşağıya yıkayıp süpürmeye başlamış; cenaze alayı dönene kadar da ortalığı tertiplemiş. Ancak evin önünden cenaze alayı geçerken tebessüm ettiğini ve cenaze gömülmeden evini silip süpürdüğünü görenler onu eşine şikayet etmişler. Adam eve gelince annesine saygısızlık bulunduğu gerekçesiyle eşinden hesap sormuş. Kadın ermîş biri olduğundan, gördüklerini söylemesi halinde sırrını ifşa etmiş sayılacağı için başına çok kötü şeylerin geleceğini biliyormuş. Ancak en sonunda çok sevdiği eşinin ısrarlarına dayanamamış ve herşeyi göze alarak gördüklerini eşine anlatmaya karar vermiş. Eşine: "Senin annen hayatta iken iyi bir kadın değildi. Annenin tabutuna pencereden bakarken, tabutun arkasından bir soğanın (veya bir soğan ile bir yumağın) yuvarlandığını gördüm. Annen o kadar cimri biriydi ki, hayatında başkalarına yardım olarak sadece bir soğan (bir soğan ile bir yumak) veriydi. Eğer daha fazla birşey vermiş olsaydı, onlar da arkasından yuvarlanıp gidecek, kendisine öte dünyada yardımcı olacaktı. (43) Senin annen ayrıca çok huysuz bir kadındı. Azrail canını kılıçla alırken bile huzursuzluk yaptığından odanın içi ve duvarlar kana bulanmıştı. (44) Bu nedenle evimize bir felaket gelmemesi için odayı ve evi silip süpürdüm. Sana gördüklerimi anlattığı için artık bana bu dünyada yer kalmamıştır" demiş. Bir söyleneceye göre hemen orada yere düşüp ölmüş, diğer bir söyleneceye göre hemen taş kesilmiş.

Yaşlılarımız arasında yaygın olarak kullanılan ve hayır (sevap) işlemeyi teşvik etmeyi amaçlayan "Ne verirsan elinle o gider seninle" atasözüne bu efsanenin örnek olarak anlatıldığı söylenmektedir.

(7) Hacı Mehmet Buba ile Lalasının Efsanesi

Bir keramet sahibi olan Hacı Mehmet Buba'nın Aşağı Baf'ta Mulla Mehmetler olarak da bilinen Hasan Ağa Tekkesi'ndeki türbede, Mehmet adlı keramet sahibi olan Ağa Talasıyla birlikte gömülü olduğuna inanılmaktadır. Hacı Mehmet Buba ile Mehmet adlı arap lalası hakkında hiç yayımlanmamış efsane ve menkıbeler bulunmaktadır. (45) Bu efsane ile menkıbelerin bir kısmı, yine Baf'ta mezarları bulunan Hafız Ali Fevzi Efendi ile Büyük Hoca Efendi olarak da bilinen Hafız İbrahim Sıtkı Efendi için söylenen efsanelerle içiçe geçmiştir bir durumdur. Bu nedenle ben burada sadece konumuzla ilgili efsaneyi anlatmakla yetineceğim. Efsaneye göre (veya menkıbeye göre) bir Alevi-Bektaşî olan Hacı Mehmet Buba çok zengin bir kişiydi. Arap lalasının ise keramet sahibi olduğunu hiç kimse bilmezmiş. Lalanın görevi efendisinin davalarına bakmak, evi çekip çevirmek ve efendisine rahat edecekmiş. Arap lala kendisine emanet edilen duvar süsüne gözü gibi iyi bakarmış. Bu nedenle her yıl süredeki hayvan sayısı bini bulur ("davarı binler"), Hacı Mehmet Buba da bunları her yıl ikiye bölerek yarısını kendine ayırır, diğer yarısını ise fakir fukaraya dağıtırmiş. Bir gün Hacı Mehmet Buba Hacc'e gitmeye karar verince evini arap lalasına emanet etmiş. O dönemlerde Hacc'e gidip geri dönme aylarca sürermiş. Arap lala, efendisinin Hacc'de olduğu sürelerde efendisinin evine, hayvanlarına ve eşine göz kulak olmuş.

(41) Maria Paraskevopoulou, kitabında annesinden sağladığı bilgileri dayanarak Anadolu'dan Kıbrıs'a gelen Hristiyan Azizi Panourios hakkında bilgi verirken, bu azizin annesinin çok cimri biri olduğundan ve hayatı boyunca yardım olarak sadece bir soğan verdiğinden söz etmiştir. Bu nedenle bu kadın ölüncü, bir kişi dışında hiçbir kimseye yardım etmediğinden doğrudan doğruya cehenneme gitmiş. Ancak azize inanılanları tanıyarak yalvarmalarıyla, tanı merhamete gelecek onu cehennemden çıkartmak için ona bir ip (sıcim) salkımış. Kadın ipi beline bağlamış, tanı ise çekmeye başlamış. Ancak cehennemdeki başka bir kadın bu durumu görünce dünyaya çıkmak için azizin annesini sıkıca kavramış. Ancak ağzolu davranan azizin annesi kendine yapılan kadına bir tekme atmış. Bunun üzerine ikisi de gerisin geriye cehenneme düşmüşler. (M.Paraskevopoulou, a.g.e.s.86; Tuncer Bağışkan, Kıbrıs Türk Halkbiliminde Ölüm, s.338-339)

(42) Kaynak Kişiler: Adı: Münever Ahmet, Doğum Tarihi:1919, Yeri: Lefkoşa (K.K.no.11); Adı: Mehmet Refik Talan (Kokucu), Yaşı:81, Yeri:Lefkoşa (K.K.no.31)

(43) Öte dünyada, cehennem ateşi ölenin üzerine vurduğunda, sağlığında başka birlerine yardım için verdiği şeylerin onun önüne geçip kalkan görevi göreceğine, onu ateşten koruyacağına inanılır.

(44) Azrail'in iyi olan yaşlıların canlarını çalıyla güle oynaya aldığına, gençler ile huysuz kimselerin canlarını ise kılıçla aldığına inanılır.

(45) Evliya veya keramet sahibi olan bu kişiler, diledikleri anda diledikleri yerde bulunma, amında ortadan kaybolma, hastaları sağaltma, yenen ile içilenlerin hiç tükenmemesini sağlama, bir namaz süresi içinde Hacc'e gidip gelme, aynı anda değişik yerlerde bulunma, deniz üzerinde yürüme, haliyle seyahat etme, ucma, değişik hayvanların şekline girme, asayla kayaya vurup su çıkartma ve benzeri özelliklere sahipmişler.

52 Halkbilimi

- Bağışkan ,Tuncer, "Kıbrıs'ta Fosil Kalıntıları ve İnpınar Adak Yeri", Kıbrıs Gazetesi Kültür Sanat Eki, Lefkoşa, 15 Mayıs 1990
- Bağışkan ,Tuncer, "Larnaka Tuz Gölü ve Hala Sultan Tekkesi", Kıbrıs Gazetesi Kültür Sanat Eki, Lefkoşa, 12,19 ve 26 Haziran 1990
- Bağışkan , Tuncer, "Ana Tanrıça Kültünün Kıbrıs Folklorundaki İzleri Üzerine bir Deneme", Pygmalion Kültür ve Sanat Dergisi, sayı:1, Lefkoşa, Kış.1993
- Bağışkan ,Tuncer, "Antik Karpasia Kentinde Arkeolojik Yüzey Araştırma ve Kent Kalıntılarını Saptama Çalışmaları", Kıbrıs Araştırma Dergisi, no:2 (1), Doğu Akdeniz Üniversitesi Araştırma Merkezi Yayını, Kıbrıs, 1996
- Bahşişoğlu, Aysegül, "Şanlıurfa ve yakın çevresi ziyaret yerleri ve bu yerler etrafında oluşan inançlar", I.Türk Halk Kültürü Araştırma Sonuçları Sempozyum Bildirileri, Kültür Bakanlığı Yayınları, No: 1799, Ankara, 1996
- Çığ, Muazzez İlmiye, İbrahim Peygamber, Kaynak Yayınları, İstanbul, 1997
- Dikaioş, P., A Guide to the Cyprus Museum, Nicosia, 1961
- Erhat, Azra, Mitoloji Sözlüğü, Remzi Kitabevi Yayınları, İstanbul, 1972
- Eyüboğlu, İ.Z., Anadolu İnançları ve Anadolu Mitologyası, Geçit Yayın evi, İstanbul,1987
- Eyüboğlu, İ.Z., Tanrı Yaratın Anadolu, Der Yayınları, İstanbul, 1990
- Frazer, L.G., Adonis Attis Osiris, Studies in the History of Oriental Religion, London, 1907
- Gunnis, Rupert, Historic Cyprus, Nicosia-Cyprus, 1973
- Hançerlioğlu ,Orhan, İnanç Sözlüğü, Remzi Kitabevi Yayınları, İstanbul, 1975
- Herodotos, Herodot Tarihi, Remzi Kitabevi, İstanbul, 1991
- Hesiodos, Theogonia
- Hill, George, A History of Cyprus, Vol.I, Cambridge, 1949
- Hill, G., A History of Cyprus, Vol.III, Cambridge, 1948
- How, W.W & Wells, J., A Commentary on Herodotus, With introduction and Appendixes, Vol.1, Oxford, 1928
- İslam Ansiklopedisi, cilt.7, Maarif Vekaleti Yayını, İstanbul, 1957
- Keshishian, K., Romantic Cyprus, K. Keshishian Publication, Nicosia , April. 1977
- Ovid, Metamorphoses, Vol.II, London, MCMXXVIII (Translation by Frank Justus Miller)
- Paraskevopoulou, Maria, Researches into the Traditions of the Popular Religious Feasts of Cyprus, Nicosia, 1982
- Sakaoğlu ,Saim, Anadolu Türk Efsanelerinde Taş Kesilme Motifi ve bu Efsanelerin Tıp Kataloğu, Kültür Bakanlığı Yayını, Ankara, 1980
- Sakaoğlu, Prof.Dr.Saim, 101 Anadolu Efsanes, Kültür Bakanlığı Yayınları No:1096, Ankara, 1989
- Stilyanou ,Dr.D., "A collection of the Traditions, customs, Beliefs and wisdom of the peasantry of Cyprus", Romantic Cyprus, 1972
- Strand, Prof.W.E., Voices of Stone. The History of Ancient Cyprus, Nicosia-Cyprus, 1974
- Tanyu ,Prof .Dr.Hikmet, Türklerde Taşla ilgili İnançlar, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, No: 731, Ankara, 1987
- Tevratı Şerif (Eski Ahit)
- Yavuz, Muhsine Hellimoğlu, Diyarbakır Efsaneleri, Doruk Yayınları, No: 31, Ankara, 1993

Masal...Masal...Masal...Masal...Masal...Masal...Masal...Masal...Masal...

HOROZCUK

Özkan YIKICI

Bir varmış bir yokmuş. Çok çok eski zamanlarda bir papaz ile bir babatya varmış. Babatyanın dostu varmış. Papazın taşıdığı unun iyi tarafını ayıklayarak dostuyla ekmek katmer yapıp yermiş. Papaza ise kalan un kepekleriyle esmer ekme yapıyormuş.

Bu durum sürüp gidiyormuş. Papaz şikayet edince babatya ben ne yapayım demiş. Bir gün papaz değirmene gidip kendi eliyle un övüdüp bembeyaz bir şekilde alıp torbayla eve getirmiş. Babatyaya hadi bakalım şimdide ekme esmer olsun demiş.

Babatya yine unu eleyip un kepengini papaza ayırınca tabi yine ekme beyaz değil esmer olmuş. Papaz sinirlenmiş bağırıp çağırmış. Babatya ise sakin bir sesle "Bak sana ne söyleyeceğim hiç kızmana neden yok. Ekmeğimiz seni kızkardeşin yurtdışından osurduğu için esmer oluyormuş." Papaz şaşırmış. Babatya ise "istersen inan istersen inanma gerçek buymuş" demiş.

Papaz önce bağırılmış. Sonra Babatyanın ısrarla direnmesi üzerine karar vermiş. Sabahleyin erkenden gemiye binip gurbette olan kız kardeşine gidip osurmasının hesabını soracaktı.

Ertesi gün papaz gemiye atlayıp kardeşine gitmiş. Bunu fırsat bilen babatya hemen dostunu çağırıp yemeye içmeye papazsız bir günün tadını çıkarmaya başlamışlar.

Papaz yorgun bir yolculuktan sonra yine karaya çıkmış. Kardeşinin yerine gitmiş. Kız kardeşi papazı karşısında bulunca "hoşgeldin" deyip sarılmak istemiş. Papaz sinirlenerek bağırıp onu geriye itmiş. Kardeşi şaşırmış. Onu hasretle kucaklamak isterken terslenmiş.

Papaz ona lanetler okuyarak defederken kardeşi de sebebini sormuş. Papaz hiddetini alamadan "Daha utanmadan soruyor" demiş. Kardeşi şaşkınlıklar içinde olan biteni yeniden sorar. Papaz daha da hiddetlenerek "Sen kim oluyorsun da burada osuracan da benim ekmeğim

esmerleşsin" diye söylenirmiş." Kardeşi daha da şaşırarak "Ben mi?" diye tekrarlar ve sonra bunu ona kimin söylediğini sormuş. Papaz da çekinmeden "Babatya" diyerek yanıt vermiş.

Kızkardeşi olayı anlar gibi olmuş. Sonra papazı yine kucaklayarak içeri girmesini sabaha konuşacaklarını söyleyerek onu yatıştırmış.

Sabah olunca papazın hiddeti geçmiş. Kardeşi ona galiba Babatya'nın dostu var onu anlayacağız demiş. Papaz ülkesine döneceğini söyleyince kümeden bir horozcul alıp ona vermiş. Papaz şaşkınlıkla bunu yemek için mi verdiğini sormuş. Kızkardeşi ona bu horozcuğun tılsımlı olduğunu evde olup biteni kendine söyleyeceğini söylemiş. Hem şaşırın hem de sevinen papaz teşekkür edip kardeşinden ayrılıp gemiye binmiş.

Papaz evine gelince Babatya ona neler gördüğünü sormuş. Papaz da hiçbir şey demiş. Babatya elindeki horozun yemek için mi olduğunu sormuş.

Papaz bunu yemek için değil çünkü horozun başka bir horoz olduğunu ve evde olup biteni söylediğini söylemiş. Babatya şaşırıp kızarmış. "Becerdik diye" mırıldanmış.

Kilise günü papaz geceden kalkıp dua için evden ayrılmış. Biraz sonra Babatya'nın dostu eve gelmiş. Babatya'ya yaklaşmış sarılmak istemiş. Babatya hem iterek hem de söylenererek ona geri durmasını söylemiş. Dostu şaşırmış. Nedenini sorarak öğrenmeye uğramış. Babatya ona dışta gezinen küçük horozcuğu göstererek onun çok tılsımlı bir hayvan olduğunu ve evde olup biteni söylediğini bir nedenle bir şeyler yapamayacaklarını anlatmış. Dostu biraz durakladıktan sonra hemen bir çözüm bulmuş. Babatya'ya onu hemen bazlamalarını söylemiş. Böylelikle hem horozu yemiş olacaklar hem de rahat kalacaklarını söylemiş. Bu fikir Babatya'nın da aklına yatmış.

Babatya ansızın papaza ne söyleyeceklerini sorunca papaza horozun öldüğünü söyleyecek deyen dostu hemen bir bıçak alarak Babatya ile birlikte ufak horozu yakalayıp orada boğazlamışlar. Ardından temizleyip tencereye koymuşlar. Artık rahat kaldıkları için istedikleri gibi günlerini geçireceklerini hayal edip horozun bişmesini beklemeye başlamışlar.

Daldıkları tatl rüyadan akıllarına horozun kaynayıp kaynamadığı gelmiş. Dostu Babatya'ya bir piron ile tabak alıp bir parça horoz çıkarıp getirmesi için tencereye

yollamış. Babatya tencereyi açıp tam pironu batıracağı zaman tencereye yapıştırmış. Kurtulmak için çabalayıp çırpınmış ama boşunaymış.

Dostu beklemiş ama gelen giden yokmuş üstelik artık ağır ağır insanların kiliseden çıkma saatleri geliyormuş. Merak edip bir bakmayı düşünmüş.

İçeri girince yapışık olan ve kurtulmak için çırpınan Babatya'yı görmüş bu haline hem gülmüş hem de çırpınmış nedeniyle Babatya'nın haline dayanamayıp hem sarılmak hem de kurtarmak için ona yaklaşmış. Fakat o da yapışmış. Bu sefer ikisinde çırpınmaya başlamışlar. Üstelik artık her an papaz gelebilirmiş. Bu onların çabalarını hızlandırıyormuş.

Oraya buraya çekilmeler bağırımlar ama boşunaymış. Bu arada üstleri de iyice dağılmış.

Gün yükselirken insanlar artık kiliseden çıkmaya başlamışlar. Herkes papaza dışardan ne yiyecek getirdiğini sormuşlar. Papaz hiçbir şey olamadığını sadece tılsımlı bir horozcuğ getirdiğini söylemiş. İnsanlar ona ne gibi özelliklerinin olduğunu sorunca papaz evde olup biteni söylediğini belirtmiş. Artık insanlar da hem merak hem de sonucu düşünmeye başlamışlar.

İnsanlar sormaya başlamışlar. Peki papaz efendi sen şimdi onu çağırırsan gelir mi? Papaz tabi demiş. Fısıltılar, dürtmeler başlamış. "Söyleyin gene çağırın." Herkes herkese fısıldayıp dürtüyormuş. En sonunda biri çıkıp papaz efendi bir çağırırsana demiş.

Papaz şöyle bir meydana gelmiş ve "horozcuğ" diye bağırması. Tencerede kaynayan horoz ansızın diirilerle derinden bir öterek "buyur efendim" demiş. Dostu ile babatya can havliyle çırpınmaya başlamışlar. Çektikçe daha bir yapışıyorlarmış.

Papaz ona gelmesini halkın onu görmek istediğini söylemiş. Horoz da papaza sormuş. "Askerimle mi yoksa yalnız mı?" İnsanlar dalgalanmaya başlamış. Gülüşmeler dürtmeler ve geleceğini bilme bilgiçliği ile birbirlerine "Söyleyin papaza askeriyeye gelsin desin" demişler. Yükselen sesler aynı çümleyi tekrarlamış. "Askerleriyle gelsin de görelim."

Papaz "askerimle gel horozcuğum seni öyle görmek isterler demiş."

Horoz gürlütlü bir şekilde tenceresiyle yapışkanlıklarıyla yola düşmüş. Ufak uçurumlardan yuvarlanarak çahılara takılarak Babatya ile dostunu perişan ediyormuş. Onlar ise çırpınarak hala kurtulmaya

uğraşıyorlarmış.

Yaşlı bir gocagan bunları görmüş. "Vay Allahım ne rezillik. Bunu bütün halk görecektir, bu utanmazlığı önlemek lazım" deyip onları kurtarmayı denemiş ama boşuna o da yapışmış.

Horoz yuvarlana yuvarlana askerleriyle giderken bu kez onları bir ihtiyar görmüş. "Bu ne rezillik üstelik onlar neyse ne ama bu gocagarının günahı ne? Hiç olmazsa onu kurtarayım" deyip onu çekmiş ama o da yapışmış.

Artık ağır ağır kilisenin meyadına yaklaşmış horoz ile askerleri. Herkes merakla bekliyormuş. Bu durumu gören bir bahçeci "Aman Allahım neredeyse meydana giriyor bu rezillliği önlemek gerekir" deyip o da onları kurtarma yolunu seçmiş. Ama o da yapışmış. Artık ordu büyüyor tencere yuvarlanıyormuş.

Adamın biri bağırması. "İste ordu göründü." Herkes oraya yönelmiş. Papaz da merakla oraya yürümüş gülüşmeler yükselmiş.

İnsanlar gülerken papaza orduya bakmasını söylüyorlarmış. Papaz önce gözlerini ovuşturmuş. Bazı insanlar cümbüş başlıyor diyorlarmış. Papaz gelen tencereyi ve arkasındakilerine bakmış, bakmış bir daha bakmış. Sonra bulduğu taşla deynekler hırsla onlara saldırmaya başlamış. Her tarafları lime lime olan parçalanmış yapışıklar önce kurtulmaya sonra koşarak kaçmaya uğraşmışlar. Papaz yoruldukları etrafındakilere onları tutun bana diye bağırıyormuş. Burada yakaladığı yaşlı kadın ile adama onların ne işi olduğunu sorunca onlar da bu rezaleti önlemek için yardımcı olmak istediklerini söylemişler.

Papaz hırsını alamıyormuş vurdukları vuruyormuş ama ötekiler de kaçmak için oraya buraya koşuyorlarmış. Seyredenler ise gülmekten kırılıyorlarmış. Babatya ile dostu zaten yolculuktan epeyce perişan oldukları için direnecek bir kuvvetleri yokmuş. Tek düşünceleri bu rezaleten kurtulmak için kaçmakmış.

Sonunda papaz bitkin düşmüş. İşte o zaman horozcuğ tencereden çıkararak "gördün mü papazım ekmeği kimlere yedirdiyormuş? Sen de ona inanıp kardeşini osurmakla suçlayıp onu üzdün. Ben görevimi artık yaptım gidiyorum deyip kanatlarını çırparak havalanmış.

Papaz horoza kalması için yalvarmış ama boşuna. Horoz çoktan kaybolmuş. O bölgede kimse ne Babatya'yı ne de dostunu bir daha gören olmamış. Papaz ise bir daha onun bunun sözüyle kimseyi suçlamamış.

Kaynak : Kaşif Yıkıcı

Doğum Yılı : 1931

Doğum Yeri : Bozdağ

Masal...Masal...Masal...Masal...Masal...Masal...Masal...Masal...Masal...

YAŞILAR YAŞAMALIDIR

Özkan YIKICI

Çok eski zamanlarda bir varmış bir yokmuş. Çok çok eski yerlerden birinde bir ülke onun da bir kralı varmış. Kral hem deli hem de akıllıymış. Halkı ise oldukça umursamazmış. Birçok olayı düşünmeden hemen cevap verirmiş.

Bir gün kral gençleri toplamış. Herkes şaşırmış. Niye yalnız gençler düşünmüşler taşınmışlar, hiçbir şey çıkaramamışlar. Yaşlılar merakla evlerinde beklemişler.

Gençler meydanda toplanmışlar. İleri geri konuşuyorlarmış. Önce asker ile vezirler sonra da kral görüşmüş. Herkes merakla beklemiş. Kral söze başlamış. Sevgili gençler düşündüm, taşındım sonuçta şu karara vardım. Şu yaşlılar bir işe yaramaz en iyisini onları öldürelim niye onları boşuna besleyelim değil mi ne dersiniz? Diye sormuş. Önce bir sessizlik sonra homurtu yükselmiş. Doğru, doğru.

Kral öyleyse onları bu akşam öldürelim ve yarın yine konuşalım demiş.

Herkes doğru eve gitmiş. Tüm yaşlıları öldürmüş, sadece bir genç yaşlı babasına acımış. Babasını alıp bir mağrada saklayıp ona gizlin gizlin yemek getirmeye başlamış.

Ertesi gün gençler yine meydanda toplanırlar. Kral yine meydana çıkmış. Öldürdünüz mü? Diye sormuş. Hepsini tamam değilince kral ikinci işi söylemiş. Kırk gün içinde kumdan bir zincir yapacaksınız. Yapamazsanız hepinizi asacağım ona göre demiş.

Aradan günler geçmiş ama değil zincir kalıntısı bile çıkmamış. Uğraş çabala ama olmuyormuş. Günlerse giderek otuz dokuza varınca herkes düşünmeye başlamış, çünkü kırkıncı gün asılacaklarmış.

Genç adam babasına yine kaçamak yemek getirirken düşünceliymiş. Babası bir iş olduğunu anlamış. Oğluna sormuş önce yok bir şey demiş ama sonuçta anlatmış ve

yarının son gün olduğunu söylemiş.

Yaşlı adam gülerек oğluna bakmış. Kraldan bir benzerini isteyin. O zaman size vereceği kum zincirlerine göre bir işi yaparsınız demiş.

Ertesi gün herkes meydana toplanmış. Kral cellatlarını askerlerini etrafa yaymış. Toplanan gençler birbirlerine korkuyla soruyorlarmış. Bu iş ne olacakmış. Derken kral çıkıp kızgın bir sesle kum zincirini istemiş. Yaşlı adamın oğlu çevresine bize bir örnek versin de yapalım demiş. Bu hortumu içinde yükselerek seslendirmiş. Bize bir örnek gösterin ki yapalım.

Kral öfkelenmiş. Hey tüm yaşlılar ölmedi ihtiyar biri yaşıyor. Kim söyledi bu sözleri demiş.

Korkan gençler çok geçmeden apar topar genci kralın yanına getirmişler. Kral gence bakarak sen benim buyruğuma niçin uymadın demiş. Genç kekeleyerek "kralım zaten benim bir babam varmış onu öldürmeye kıyamadım zaten ben ona bakıyorum kimseye zararı yokmuş" demiş.

Kral gülerек olmaz olurmu eğer sağ olmasaydı bu fikri size kim verecek demiş hem işi yapmazdınız hem de emre uymadın demiş.

Genç kralın örneği olmayan bir şey yapılamaz ki kumdan zincir olduğu nerde görülmüş. Babama gelince emirde olsa ben sonunu bile bile onu korudum demiş ve başını önüne eğmiş.

Kral bu cevaplara çok sevinmiş ve genci yanına vezir olarak almış. Yaşlı ihtiyarı da yanına alarak gençlerin başında işgösteren bir öğretmen yapmış. Böylelikle her şeye düşünmeden kapılan gençlere de büyük bir ders vermiş oldu.

Kaynak: Kaşif Yıkıcı
Doğum Yılı: 1931
Doğum Yeri: Bozdağ

HELVACI GÜZELİ

Özkan YIKICI

Çok eski zamanlarda daha krallar atla gezerken her taraf ormanlarla kaplıyken bir kral ve prens varmış. Prensın güzel mi güzel bir karısı ve iki çocuğu varmış. Prensın karısının ana ile babası çok uzak yerde yaşamış. O yüzden kadın ailesini hemen hemen hiç görmüyormuş.

Bir gün kadın prensine annesine gitmek istediğini söylemiş. Prens çok işi olduğunu söyleyerek karısını yardımcısıyla göndermeyi teklif etmiş. Kadın ailesini öylesine özledi sonunda prensiz gitmeyi kabul etmiş. Meğerlim prensın yardımcısının da gözü güzel mi güzel olan kadındaymış.

Hazırlıklar tamamlandıktan sonra araba yola çıkmış. Araba ormana girmiş. Atları süren adam atları yavaşlatarak kadına dönmüş. Eğer kabul etmese çocuklardan birini öldüreceğini söylemiş. Kadın önce şaşırmış ama kabul etmemiş. Bunun üzerine adam çocuklardan birni bıçaklayarak öldürmüş.

Ormanın içinde bir müddet daha gitmişler.

Adam yeniden kadına dönüp aynı teklifi sunmuş. Kadın kabul etmese ikinci çocuğunu da öldüreceğini söylemiş. Kadın yine kabul etmemiş. Adan yine bıçağını çekip ikinci çocuğu da öldürmüş.

Artık etraf kararıyormuş. Adam atları yine durdurarak kadın yine aynı teklifi söylemiş. Cevabı hayır olursa kadını da öldüreceğini söylemiş.

Kadın çaresizlik içinde bir müddet düşünmüş. Artık çaresiz kalmış. Bir çözüm aramış kendi ölse her şey gizlenecek ve şu karşısındaki adam cezalandırılmayacaktı. Kabul etse iki çocuğunu öldürülmesinin bir anlamı olmayacaktı.

Adamın keskin bakışları arasında bir çare bulmuş. Adama dönerek kabul, kabul ancak ilişkiden önce kendinin yıkanıp temizlenmesi gerektiğini söylemiş. Adam da kabul etmiş. Kadını ipe bağlayarak onu dereye göndermiş.

Kadın kararan havadan yavaş yavaş uzaklaşarak gözden kaybolmuş. Sonra ipi bir ağaca bağlayarak

hızla ormanın içlerine dalmış. Adam bir müddet beklemiş sonra ipi çekip ipin gerildiğini görünce hemen ipi takip ederek onun bağlı olduğu ağaca ulaşmış. Ama kadını bulamamış. Sağa sola kaçmış hiçbir iz bulamamış. Zaten karanlıkta bastığı için çaresiz geri dönmüş. Prense karısının kaçtığını söylemiş. Prens çaresiz acı içinde arkadaşına inanmış.

Kadın epey yol aldıktan sonra bir eve varmış. Evin kapısını çalmış. Kapıyı bir çoban açmış. Çoban kadının yara bere içinde olduğunu görünce eve almış. Yatacak yer göstermiş. Sabahleyin ise kadın çobandan erkek elbiseleri istemiş. Çoban bir şeyler anlamamış ama kadının ısrarlarına dayanamayarak ona bir kat elbise ve bir fes vermiş. Kadın ayrılırken çobana kendisini görmediğini eğer gördüğünü söylediğini takdirde başına çok kötü şeyler geleceğini söylemekten de geri kalmamış.

Birkaç gün sonra saraydan birkaç asker gelip bir kadın ve iki çocuk görüp görmediğini sorunca kendisi de korkarak bir kadın ölüsü bulduğunu söyleyi vermiş. Bu cevabına atlının biri sevinmesine ise hiç bir şey anlamamış.

Aradan biraz zaman geçince kadın erkek kılığında köyüne yeniden dönmüş. Gıydiği yüzünden kimse onu kadın zannetmemiş. Bir helvacının yanına gidip ondan karın tokluğuna iş istemiş. Helvacı önce işinin iyi olmadığını söylemiş. Fakat yapılan ısrar üzerine onu yanına çırak yapmış.

Kadın o kadar iyi helva yapmış ki helvacının günde sattığı beş altı sini yerine otuz kırk sini satmaya başlamış. Böylelikle helvacının ünü yayılmaya başlamış.

Birgün kadın ona bir tabela yaptırıp helvacı güzeli yazdırmasını söylemiş. Adam da bunu kabul edip iyi bir tabela yazdırıp kapıya asmış.

Helvacının ünü saraya kadar ulaşmış. Bir gün prens arkadaşlarına gidip o güzel helvadan yemesini söylemiş. Arkadaşı da bir şeyler düşünmeden

kabuletmiş.

Prens ile arkadaşı o gün helvacı dükkanına girip helva yediler. Akşam olmuştu. Prens gören kadın aklına bir şeytanlık gelmiş. Herkes konuşurken gecelerin uzunluğundan söz ederek onlara bir masal anlatmak istediğini söylemiş. Herkesin zaten can sıkılıyormuş. Kabul etmişler.

Erkek kılığında olan kadın hikayenin dağılmaması için öncelikle tuvalete işeme ihtiyacı olanların tuvalete gitmelerini hikaye başladıktan sonra ara vermeyeceğini söylemiş.

Herkes ihtiyacını giderip yerine oturduktan sonra kadın anlatmaya başlamış. Bir varmış bir yokmuş bir kral ile bir oğlu varmış diyerek kendi hikayesini bir masal gibi anlatmaya koyulmuş.

Ormana girmeye başlayınca arkadaşı sıkıştığını söylemiş. Ancak şart ona hatırlatılmış. Sonra kadına yaptığı teklifler çocukların öldürülmeleri anlatılmış. Adam tepinmeye, işendiğini başının ağrıdığını söylemiş. Prens kapıya dayanarak hikayenin devam etmesini söylemiş.

Kadın anlatmış prensin arkadaşı sıkışmış bağırarak prens kapıyı tutarak hikayenin devam etmesini söyleyerek sonunu da merak etmeye başlamış.

Kadın hikayenin sonuna gelip de inanmasının işte değip şapkayı çıkarıp saçlarını göstermiş. Herkes şaşkınlık içinde kendi öz arkadaşının kafasını koparı vermiş. Sonra karısını alıp saraya gitmiş.

Onlar mutluluklar içinde ömür boyu yaşamışlar. Yeni yeni çocukları olmuş. Ama hiçbir zaman başlarından geçen o acı olayı unutmadılar. Kasabalı da hem olayı hem de güzelim helvayı anlatırlar bitirmemişler.

Kaynak: Kaşif Yıkıcı
Doğum Yılı: 1931
Doğum Yeri: Bozdağ

HOROZUN HACILIĞI

Özkan YIKICI

Çok eski zamanlarda daha insanlar gibi hayvanlarda konuşup düşündüğü dönemde bir horoz varmış. Horoz çok meraklıymış. Bir gün çöplükleri karıştırırken bir kağıt bulmuş. Horoz kağıdı evirmiş çevirmiş bir güzel temizlemiş. Sonra da gördüğü yazıyı merakla okumaya başlamış. Yazıda hacı olacağını yazıyordu. Horoz bunu gidip hacı olacağını anlamış. Bunun üzerine kümesi bırakıp yola çıkıp hacı olmaya karar vermiş.

Tam yola çıkarken karşısına bir tavuk çıkar. Ona nereye gideceğini sormuş. Horoz da çöplüğü karıştırırken bir kağıt bulduğunu kağıtta da gidip olmasının yazıldığını söylemiş. Tavuk kendisinin de gelip gelmeyeceğini sormuş. Horoz bunu kabul etmiş. Böylelikle hArooz ile tavuk yola çıkmış.

İkisi de epeyce yol gitmişler artık ormana girmek üzereymişler. Derken bunları bir güvercin görmüş. Güvercin horozu nereye gittiklerini sormuş. Horoz yine aynı olayı anlatır. Çöplüğü karıştırırken bir kağıt bulduğunu kağıtta bir yazı varmış. Yazıda gidip hacı olacağını yazıyordu. Biz de yola çıktık demiş. Bunun üzerine güvercin kendisinin de gelmek istediğini söylemiş. Horoz onu da kabul etmiş.

Üç arkadaş yollarına birlikte devam etmişler. Artık ormana gitmişler. Onlar hacı olmak için karşılaşacakları tehlikelerden habersiz sevinç içinde gidiyorlarmış Derken karşlarına bir tilki çıkmış. Hayvanlar korkmaya başlamışlar. Tilki ağzının akan suyunu silerek tatlı bir dille onları burada ne aradıklarını sormuş. Onlar önce şaşırılmışlar sonra da olan biteni anlatarak hacı olmaya gittiklerini söylemişler. Tilki düşünmüş bunları biraz daha onman derinliğine çekip bir oyun yapıp hepsini yemeyi düşündükten sonra birlikte gelmeyi önermiş. Hayvancıklar şaşırmış ama yok diğememişler.

Yola biraz daha devam etmişler. Derken evinden kaçan bir eşeğe rastlamışlar. Eşek gayet keyiflenmiş onları görünce. Çünkü arkadaşsızlıktan canı sıkılıyormuş. Horozu hayretler

inde nereye gittiğini sormuş. Horoz ona da çöplüğü karıştırırken bir kağıt bulduğunu kağıtta hacı olmasının yazıldığını kendinin de hacı olmaya gittiğini anlamışım. Eşek zaten canı sıkıldığını düşünerek kendinin de hacı olmak istediğini söyleyerek onlara katılmayı önermiş. Tilki bu işe canı sıkılmış ama ses çıkarmamış. Diğer hayvanlar ise tilkiye karşı bir güvence olacağına da düşünerek kabul etmişler.

Ormanın içinde yollarına devam ederken tilki yakında bir mağra görmüş, aklına hemen bir şeytanlık gelmiş. İstedığı sidiği alarak diğer hayvanların üzerine atarak yağmur başladı diyerek onlara mağraya sığınmayı söylemiş. Zavallı hayvanlar olayın şaşkınlığı ile olanbiteni anlamadan tilkinin çabasıyla mağraya girmişler. Tilki de hemencecik kapının içine yerleşmiş.

Aradan biraz zaman geçer ve dışarda yağmur olmadığını anlarlar. Horoz tilkiye yağmurun durduğunu artık yollarına devam etmelerini söylemiş ama tilki artık o tatlı tebesümünü sözlerine bırakarak pis pis güldü. Yo ben sizi yakalamışken bırakmak varmıyım. Sonra biraz düşündükten sonra daha bir pis gülerken ekledi ama bir şartım var ben ağzımı açık gözümü yumduktan sonra hemen fırlatarak yummasını söylemiş.

Tilki ağzını açık gözlerini yumarken güvercin onun ağzına işeyip uçmuş. Tilki biraz kızarak içeridekilerine bırakmış. Horoz ile tavuk daha bir eşeğin yanına sokuldular. Eşek onlara korkmayın diye telinde bulunmuş. Tilkinin ise ağzı biraz önceki pislikten sonra suyu akmaya yalanmaya başlamış.

Eşek bir şeyler anımsamış gibi tilkiye dönerek bizim de bir şartımız var eğer onu başarısan sana yem oluruz anlaşıldı mı diye çıkmış. Tilki söyle bakalım. Eşek benim arka sol ayağında bir kağıt var o kağıtta bir şeyler yazarmış eğer onları okuyabilirsen bizi midene indirebilirsin.

Tilki düşünmüş tavuk ile horoz tamam ama yazıyı okur ama eşeği de yemek var birkaç günlük açlığım gider diye düşünmüş. Sonra kabul etmiş.

Eşek ayağını kaldırmış. Tilki yavaş yavaş kafasını sokarak kağıdı bakışlarıyla bulmaya çalışmış. Eşek biraz daha bak biraz daha bak diyerek tilkinin kafasını iyice ayağının altına getirin de onun kafasına öylesine sert bir çifte atmış ki tilki ana bile demeden ölmüş.

Böylelikle hayvanlar kurtulmuşlar ve hacı olmaya bir tarafta bırakarak kendi evlerine dönmüşler. Bir daha ne bulurlarsa onların yazdıklarına uyup kendi yuvalarından ayrılmışlar.

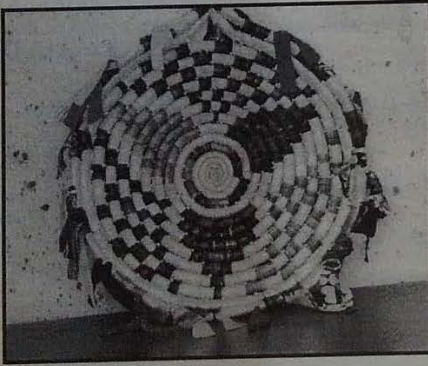
Bilmece...Bilmece...Bilmece...Bilmece...Bilmece...Bilmece...Bilmece...**Hasan BULUNÇ**

- 1- Allah yapar yapısını, kullar açar kapısını.
(KARPUZ)
- 2- Teptim tekerlendi, öptüm şekerlendi balıdan
badem bir güzel adem.
(KAVUN)
- 3- Sıra sıra develer.
(OLUKLU KİREMİT)
- 4- Başı tarak, kuyruğu orak.
(HOROZ)
- 5- Yer altında kazan kaynar.
(KARINCA)
- 6- Sekiz kişi koşturur birbirine yetişemez.
(KECEFE)
- 7- Küçük küçük odalar bir birini kovalar.
(TREN)
- 8- Bir kutuda iki türlü ot.
(YUMURTA)
- 9- Dört ayakları, bir küt garnı, eğri çengel, bir
dingil.
(DEVE)
- 10- Endim kuyunun yarısına, çıktım suyun
sarısına hangi kuş süt verir yavrusuna.
(YARASA)
- 11- Suya gider ağlar.
(ÇAGGARİ, ÇAN, ZİL)
- 12- Dört taka taka ayakları, dikilir kulakları,
selenduruna ağzı.
(EŞEK)
- 13- İnil inil iniler, eski bezi yeniler.
(ÇIKRIK)
- 14- Damdan attım korkmadı, yumruğma
dayanamadı.
(SOĞAN)
- 15- Yer altında çullu kuduz.
(KOLOKAS)
- 16- Yer altında sakallı dede.
(PIRASA)
- 17- Yer altında gelincik gider.
(ODUN SABANI-KARA SABAN)
- 18- Dağdan ener seke seke, kuru üzüm döke
döke.
(KEÇİ)
- 19- Bir direkli, bin mertekli.
(MANTAR)
- 20- Yaş girer, kuru çıkar.
(EKMEK)
- 21- Gece biner gündüz ener.
(PEKİ,KİLİT)
- 22- Alçacık boylu kadife donlu.
(PATLICAN)

Kaynak : Mulla Ahmet
İkametkah : Altınova
Yaş : 59

**HAS-DER OCAK - ARALIK 1997
HABERLERİ**

* Anadolu Folklor Vakfı (AFV) kareograflarından Tuğay Ertunç 3-9 Ocak 97 tarihleri arasında derneğimizin davetlisi olarak adımıza geldi. Yeni sahne tekniklerini uygulamalı olarak üyelerimize aktaran Ertunç bir de kareografik çalışma yaparak bilgilerin pratiğe dökülmesine yardımcı oldu. Altı günlük yoğun bir çalışma programından sonra ülkesine dönen Ertunç Mart ayı içerisinde tekrar adımıza gelecek derneğimizin halkdansları sorumluları ile teorik çalışmalarında bulundu.

"SESTALARIMIZ" Sergisi

Halk Sanatları Derneğinin 20. kuruluş yılı (1997) ve Halk bilimi dergisinin yayımlanmaya başlamasının 10. yılı (1996) münasebetiyle "Sestalarımız" isimli sergi 6 Ocak tarihinde açıldı. Haziran 96 tarihinden itibaren Serdarlı, Görmeç, Mallıdağ, Büyükkonuk, Yedi Konuk, Mehmetçik, Yeşilköy, Balalan ve Yayla köylerinde yapılan araştırmalar serginin kaynağını oluşturmaktadı. Yukarıda sayılan

Tarık G. Emiroğlu

köylerden toplanan 70 değişik desen ve renkte yörelere göre de sesta, sini, sele, paneri veya paner olarak isimlendirilen bu el ürünleri genelde buğday kaleminden yapılmaktadır. Lefkoşa'daki "Saçaklı ev" kültür sanat merkezinde gerçekleştirilen serginin açılışı M.E.K.G.S Bakanı Günay Caymaz tarafından gerçekleştirildi. Serginin açılışına yerli ve yabancı birçok konuk katılırken, Serdarlılı Lütfiye Sağıroğlu uygulamalı olarak sestanın örülüşünü gösterdi. Açılış konuşmalarının ardından otantik halk müziği dinletisi ve yıldızlar halk dansları ekibinin gösterisinden sonra kokteyle açılış gecesinin sonuna gelindi.

HAS-DER 20. GENEL KURULU YAPILDI

* Halk Sanatları Derneği'nin 20. Genel Kurulu yapıldı. 1977'den bu yana aktif olarak halkbiliminin birçok dalında uğraş veren ve Kıbrıs'ta birçok ilke imza atan Has-Der, kitle örgütleri ve dernekler içerisinde 20. yılını kutlayan ender kuruluşlarımızdandır.

1 Mart 97 tarihinde divan başkanlığını Tuncer Bağışkan'ın yaptığı genel kurula kalabalık bir üye topluluğu katıldı. Derneğin kendine özgü çalışma yapısı içinde örgütlenmiş bulunan arşiv, araştırma derleme, çocuk kulübü, demirbaş eşya, sosyal işler otantik halk dansları ve müziği, teknik işler, üye özlük işleri, dergi, basın yayın ve eğitim kolları ayrı ayrı 1996 yıllık çalışma raporlarını sunarak raporlarını aklanmasından sonra mali rapor da aklandı.

Daha sonra 1997 yılı çalışma dönemi yeni yönetim, denetleme ve onur kurulu seçimleri yapıldı. Buna göre, kurullara;

Yönetim Kurulu

- 1- Engin Anıl
- 2- Öcal Erten
- 3- Tijen Cevat
- 4- İlker Özova
- 5- Tarık G. Emiroğlu
- 6- Hasan Abohorlu
- 7- Ahmet İlyiyürek
- 8- Kezban Kavaz
- 9- Hasan Ekmekçi

Onur Kurulu

- 1- Özçelik Erten
- 2- Handan Nebih
- 3- Münüre Baygın
- 4- Ali Nebih

Denetleme Kurulu

- 1- Mehmet Birinci
- 2- Mustafa Kececioğlu
- 3- İsmail Ergil
- 4- Arif Tamgümüş

seçildi. Daha sonra tüzük değişikliği önerileri ve dilek, temenniler bölümü gerçekleştirildi.

Yönetim Kurulu daha sonra yaptığı ilk toplantısında yönetim kurulu başkanlığına Engin Anıl getirildi.

ÇOCUK ve MASAL ŞÖLENİ ETKİNLİKLERİ

Resim ve Eliš Sergisinin Açılışından Bir Görüntü

* Halk Sanatları Demeđi'nin her yıl geleneksel olarak düzenlediği "Çocuk ve Masal Şöleninin" 10.'su 4-13 Nisan tarihleri arasında yapıldı.

4 Nisan 1997: Has-Der Çocuk Kulübü üyelerinin ürünlerinden oluşan "Çocuk Resim ve El İşi Sergisi" ile şölen etkinlikleri başlamış oldu. Has-Der merkez binasında gerçekleştirilen sergide 100'e yakın çocuğumuzun eserleri sergilendi. Öğretmenleri Yıldız Hanım yönetiminde çalışmalarını sürdüren çocuklarımızın sergisinin açılışını Kültür Dairesi Müdürü İnanç Öney yaptı. Sergi 13 Nisan tarihine kadar gezebildiler.

5-6 Nisan Masal Anlatma Yarışması önelemeleri:

Organizesi Has-Der tarafından yapılan ön elemelere tüm bölgelerde 500'ü aşkın yarışmacı katıldı.

Güzelyurt Bölgesinde GÜSAD, Mağusa Bölgesi'nde de KSD organizasyeye yardımcı oldular. Mağusa ve Güzelyurt'ta organizatör kuruluşların lokallerinde Lefkoşa'da ise KTD Tiyatrolarında yapılan ve iki gün süren yarışmalarda I. kategoriden 15, II. kategoriden ise 13 yarışmacı finale çağrıldı. Bu yarışmacılar

I. Kategori

Lefkoşa

- 1- Jale Madi
- 2- Mehmet Eminađa
- 3- Fezile Çoban
- 4- Bengül İleri
- 5- Yılmaz Ziya
- 6- Neşe Nasıfoğlu
- 7- Değer Çelikli

G. Mağusa

- 1- Özge Öztürk
- 2- Özge Ozyazar
- 3- Ömer Özmusa
- 4- Nuseybe Özalp

Güzelyurt

- 1- Çağla Çağlı
- 2- Çağla Başođlu
- 3- Fatma Öner
- 4- Hanife Serin

II. Kategori

Lefkoşa

- 1- Suzan Özgü
- 2- Hasan Zeybek
- 3- Sultan Hacet
- 4- Zeynep Şahin
- 5- Gözde Miralay
- 6- Asya Demirel
- 7- Belma Tosun

Gazimağusa

- 1- Gizem Başaran
- 2- Meliz Nihat

Güzelyurt

- 1- Çağla Demirağ
- 2- Selin Uz
- 3- Ebru Polat
- 4- Merve Ertürk

Ön elemeler ve final yarışmasında jüri üyelerini Mehmet Ertuğ, Doğan Erçağ, Yücel Köseoğlu, Derman Atık, Fatma Kükrer, Şengül Üstüner, Deniz Çakır, Alparslan Uzun, Perihan Toygan, Şerife Ürüncüoğulları üstlendi.

11 Nisan IV. Çocuk ve Masal Sempozyumu:

Atatürk Kültür Merkezi'nde gerçekleştirilen sempozyumun konuklarından tiyatro sanatçısı Deniz Çakır "Kültür ve Sanatın Çocuk Üzerindeki Etkisi", gazeteci Mustafa Gürsel "Çocuğun Yaptığı Sosyal Etkinliklere Ailenin Bakış Açısı", şair-yazar Filiz Naldöven " Çağdaş Masalların Çocuk Üzerinde Yarattığı Düş Kırıklığı" isimli bildirilerini

sundular. Sempozyumdaki misafir çocuk konuşmacılar Çiçe Zekai ve Gözde Öztenekioğlu ise "Sosyal Etkinliklerin Kendilerine Kazandırdıkları" konularını işlediler. Sempozyumun açılış konuşması Kültür Dairesi Müdürü İnanç Öney yönetimini ise Reha Caner yapmıştı. Program sonunda ise soru cevap bölümü gerçekleştirildi.

12 Nisan Resim Yapma Etkinliği; Saray önünde gerçekleştirilen "Sanata evet" ve resim yapma, boyama etkinliğine 100'ün üzerinde çocuk katıldı. Saat 10.30'da başlayan

etkinlikte çocuklar kendi elbecerilerini 50 metrelik bezler üzerine aktardılar. Daha sonra bu resimli bezlerle Girne Kapısı'ndaki Dr. Fazıl Küçük Anıtı'na kadar kortej eşliğinde yürüyerek resimlerini vatandaşlara sergilediler.

13 Nisan Masal Anlatma Yarışması Finali;

Has-Der tarafından organize edilen ve Deniz Kırtasiye'ce finanse edilen

10. Çocuk ve Masal Söleni masal anlatma yarışması finali ile sona erdi. Bölgelerde yapılan önelemlerde dereceye giren yarışmacıların katıldığı final günü oldukça renkli bir etkinlikle sona erdi. Buna göre finalde en iyi masalci olarak seçilen çocuklar;

I. Kategori: Neşe Nasıfoğlu, Yılmaz Ziya, Çağla Çağlı, Mehmet Eminaga, Hanife Serin.

II. Kategori: Gözde Miralay, Hasan Zeybek, Sultan Hacet, Suzan Özgü, Selin Uz.

Finalde dereceye giren çocuklara Deniz Kırtasiye tarafından hazırlanan ödüller, Kültür Dairesi Müdürü İnanç Öney Has-Der Başkanı Engin Anıl, Jüri Başkanı Mehmet Ertuğ ve Deniz Kırtasiye yetkilisi Turgay Deniz tarafından verildi.

Has-Der 3. Uluslararası Kuşadası Festivalindeydi...

Has-Der Çocuk Kulübü Otantik ve Modern halk dansları toplulukları 21-26 Nisan tarihleri arasında düzenlenen 3. Uluslararası Kuşadası Çocuk Festivali'ne katıldı. Kuşadası Milli Eğitim Müdürlüğü'nce düzenlenen festivalin amacı dünya çocukları arasındaki sevgi ve dostluk bağlarını güçlendirmek, şiddet ve savaş olmayan bir dünya kurmak umudunu hızlandırmaktır. Kafilede 35 çocuk, 3 öğretmen, 4 müzisyen bulunuyordu. Festival boyunca çeşitli sahne ve yol gösterilerine katılan Has-Der ekibi orada 23 Nisan gösterilerine de katıldı. Festivale Türkiye, KKTC, Bulgaristan, Litvanya, Romanya, Estonya, ve Macaristan'dan ekipler katıldı.

ESKİ KIYAFETLER ve ELİŞİ SERGİSİ

Otantik Kıbrıs Aşevi'nde fotoğraflarla geleneksel eski Kıbrıs kıyafetleri sergisi 3 Mayıs tarihinde açıldı. Kıbrıs Aşevi'nin sahibi halkbilim araştırmacısı Aziz Damedelen uzun yıllar süren araştırmaları sonunda ortaya çıkardığı serginin açılışı KKTC Meclis Başkanı Sn. Hakkı Atun tarafından gerçekleştirildi. Açılış öncesinde derneğimizin otantik halk dansları topluluğu sergide yer alan eski kıyafetleri kullanarak bir gösteri sundu. Serginin anlam ve önemi ile bir bütün oluşturan otantik danslar esasında maniler okunarak "Gannavuri" dağıtıldı.

3. Uluslararası Çocuk ve Barış Festivali yapılamadı.

Has-Der'in Milli Eğitim Kültür Bakanlığı ile birlikte organize ettiği uluslararası çocuk ve barış festivalinin 3. 'sü bu yıl yapılamadı. Aralık 96'da

M.E.K.G.S Bakanlığı'ndan festival için işbirliği istenmiş ve maddi kaynak bulunmadığından festivalin yapılamayacağı tarafımıza bildirilmişti.

21. Uluslararası KKTC furanının açılışı

13 Haziran tarihinde gerçekleşti. Büyük bir katılım ile gerçekleştirilen açılış devlet ve hükümet yetkililerinin yanından Türkiye'den gelen birçok davetli ile vatandaşlarımız da izledi. Açılışta bir gösteri sunan derneğimizin büyükler halkdansları ekibi kullandıkları aksesuarlar ve sergiledikleri kareografileriyle açılış izlemeye gelenlere büyük beğeni topladılar.

Has-Der geleneksel pikniği yapıldı

28 Haziran tarihinde Pınarbaşı Çınar Gazinosu'nda gerçekleştirildi. 100 kişinin üzerinde bir katılımla gerçekleşen piknik derneğin eski ve

yeni üyeleri arasında kaynaşmanın olmasını sağlamıştır. Güzel bir atmosferde gerçekleştirilen piknikte dernek üyeleri kendi aralarında yarışmalar yapmış ve oyunlar oynamıştır.

Çocuklarımız Tatilya'da

Derneğimizin çocuk kulübü tarafından tamamen eğlenceye dönük olarak ilk defa çocuklarımız eğlence imkanı buldu. 16 - 18 Temmuz tarihleri arasında düzenlenen Tatilya turuna 39 çocuk ile 5 eğitmen olmak üzere 44 kişi katıldı. Kafitemiz İstanbul'da Tatilya oyun ve eğlence merkezinin yanında tarihi ve turistik yerleri de ziyaret etti. Birçoğu da anne ve babasız ilk defa yurt dışına gitmiş ve kendine güven kazanmada önemli bir adım atmıştır.

Dünya Barış Gün'üne HAS-DER'de katkıda bulundu

1 Eylül Dünya Barış Gün'ü nedeniyle ülkemizde de her yıl çeşitli etkinlikler düzenlenerek dünya barışına katkıda bulunuluyor. Bu yıl 36 örgüt tarafından örgütlenen geceye Girne Belediyesi Halk Dansları topluluğu, Aşka Özlem konseri, S.O.S. konserinin yanısıra çocuk kulübümüzün yıldızlar halk dansları ekibi de katıldı. Etkinlik 1 Eylül 97 gecesi Atatürk Spor Sahası'nda yapıldı. Ekibimiz müzik ve dans performansı izleyiciler tarafından büyük beğeniyle karşılandı.

HAS-DER AKDOĞAN FESTİVALİNDE

12 Eylül 97 gecesi her yıl geleneksel olarak düzenlenen

64 Halkbilimi

Akdoğan festivali çerçevesinde bir halk dansları şöleni düzenlendi. Geceye O.T.E.M. Sordarlı Belediyesi, Güsad, Türkmenköy, Balıkesir Halk Dansları ekiplerinin yanısıra derneğimizin Büyükler ekibi katıldı. Ekibimiz 20 dakikalık bir programla geceye katıldı. Bu gösterinin kareografisi özüne sadık kalınarak düzenlendi. Ekibimizin sahne hakimiyeti diğer ekipler ve izleyiciler tarafından ilgiyle izlendi.

'HALKBİLİMİ' DERGİSİ TÜYAP KİTAP FUARINDA

İstanbul'da her yıl geleneksel olarak düzenlenen TÜYAP kitap fuarı bu yıl 29

Ekim - 9 Kasım tarihleri arasında yapıldı. Ülkemizden bir grup sanatçı ve yazar ile kültür sanat dergilerinin de temsil edildiği fuarda Halk Bilim Dergimize de bir stand ayrıldı. Fuarda derneğimizi üyelerimizden Arkeolog

ve Halkbilimi araştırmacısı Tuncer Başışkan temsil etti. Orada birçok yayınevi ve yazar ile temaslar kuruldu.

20 YIL - DİLE KOLAY -

Ülkemizin en köklü sivil toplum örgütlerinden olan Derneğimiz 1997 yılında 20. Yılına ulaştı. Halkbilim alanında yaptığı araştırma ve kültürel

çalışmalarla adından her zaman söz ettirdiği ve kendi alanında sürekli gündemi belirleyen HAS-DER 31 Ekim 97 gecesi yaptığı şölen ile yıldönümünü kutladı. Lefkoşa Başaran Spor Salonu'nda yer alan şölenle çocuk kulübü, genç ve büyük halk dansları ekiplerinin yanısıra derneğimizin 77 yılında ilk kurulan ekibinde nostaljik bir gösteri sundu. Şölenle ayrıca HAS-DER in 20 yıllık geçmişini özetleyen bir de multivizyon gösterisi yapıldı.

BAŞKENT TİYATRO PROJESİNE 'EVET'

Lefkoşa fuar alanında yapılması planlanan Başkent Tiyatro Projesi'ne bu alanda sorumluluğunun bilincinde olan derneğimiz de destek verdi. 8.11.97 tarihinde Lefkoşa Sarayönü mevkiinde yapılan etkinlik ile halkın bu konudaki duyarlılığının artırılması sağlandı. Derneğimizin çocuk üyelerinin de hazır bulunduğu böylece büyük bir projeyi hayata geçirme kararlılığını gösteren Lefkoşa Türk Belediyesi'ni kutlarız.

GELENEKSEL DAYANIŞMA BALOSU YAPILDI

Derneğimizin geleneksel dayanışma balosu 8 Kasım gecesi Acapulco Tatil köyünde gerçekleştirildi. Geceye 300'ün üzerinde üye, sempatan ve üyelerimizin aileleri katıldı. Gecenin programı oldukça zengindi. Derneğimiz halk müziği grubunun 30 dakikalık müzik dinletisinde yerel halk dansları müziklerinden örnekler sundular. Gecenin genelinde ise Grup Net harika parçalarını derneğimiz için söyledi. Baloda misafirlerimiz bu güzel eğlence ortamında doyaysıya eğlendiler.

PIYANGOMUZU ÇEKTİK

Yine geleneksel sosyal etkinliklerimizden olan dayanışma piyngosunun çekilişi 15 Kasım 1997 tarihinde gerçekleşti. Satılan piyango

biletlerin büyük bir kısmını üyelerimize satıldı. Piyangoya konan hediyeler TV, Gazocağı, Çamaşır Makinesi, Buzdolabı, Press Ütü, Soba, Aspiratör ve Hali Süpürgesi idi.

EL SANATLARI KOOPERATİFİNE YARDIM

El Sanatları Kooperatifi 20 Kasım

tarihinde GİRNE CAROB Restaurant'da El Sanatları Kooperatifi yararına T.C.Elçilği himayelerinde bir sergi düzenlendi Kıbrıs Aşevi'nin sahibi Aziz Damdelen'nin arşivinde bulunan el işleri ve eski giysiler sergilendi. HAS-DER Halkoyunları ekibi de bu eski giysileri giyerek tanıtımını yaptılar. Gecede Elsanatları Kooperatifinin ürettiği el işleri de satılarak gelir sağlandı.

HAS-DER 15. HALBİLİMİ SEMPOZYUMU GERÇEKLEŞTİ.

Halk Sanatları Derneği geleneksel

halkbilimi sempozyumlarının 15.si 25.11.97 tarihinde Atatürk Kültür Merkezi'nde yapıldı. Saat 19.30'da Dernek Başkanı Engin Anıl'ın konuşmasıyla başlayan gecede açılış konuşmasını Kültür Dairesi Müdürü İnanç Öney yaptı. Daha sonra Milli Eğitim, Kültür, Gençlik ve Spor Bakanı Günay Caymaz'ın da bir

konuşma yaparak bu alanda özveriyle çalışan derneğimize teşekkür etti.

Daha sonra geleneksel Halkbilim ödüllerinin dağıtımına geçildi. Bu yıl halkbilimi ödülleri geçmişte beste ve düzenlemeleriyle Kıbrıs Türk Halk Müziği'ne katkıda bulunan; Kamuran Aziz, Şefki Meteci, Ekrem Yeşilada ve Sıla 4 elemanları Raif Rauf Denктаş, Erdiñ Gündüz, Ferahzat Gürsoy ve Aydın Kalfaoglu'na verildi.

Sempozyumun 2. Kısımında ise bildiri sunan değerli araştırmacı ve konuları şunlardır.

1) Ahmet Çakır (T.C. HAGEM Daire Başkanı): KKTC Halk Oyunları

üzerine bazı düşünceler.

2) Mevlüt Özhan (T.C. Kültür Bakanlığı Devlet Geleneksel Türk Tiyatrosu Topluluğu Müdürü): Geleneksel Tiyatronun önemi.

3) Mustafa Gökçeoğlu (Halkbilim Araştırmacısı): Kültür değerlerinin akışkanlığı ve yapışkanlığı.

4) Tuncer Bağışkan (Arkeolog ve Halkbilim Araştırmacısı): Kıbrıs Efsanelerinde Taş Kesilme Motifleri Sempozyumun oturum başkanlığını Halkbilim araştırmacısı Şerif Baykurt yaptı.

Yine 25 Kasım gecesi sempozyumdan önce "HAS-DER'in BASINDA 20 YILI" isimli bir de yerel sergi açıldı. 1977'den bu yana yerel basında yapmış olduğu etkinlikleriyle sürekli yer alan Has-Der, etkinlikleri ve kendisi ile ilgili yazıların yayımlandığı kupaerlerin sergisiyle ilgi topladı.

HAS-DER YILBAŞI BALOSUNU YAPTI

1997 yılının son etkinliği 26-27 Aralık günleri yapılan yılbaşı baloları idi. 26 Aralık gecesi dernek üyeleri ve sempatizanları için gerçekleştirilen geceye katılım oldukça yüksekti. Hediye çekilişlerinin de yapıldığı gecede misafirler bol bol dans etme oyun oynama ayrıcalığını yaşadılar. Yine üyelerin getirmiş olduğu yiyeceklerin yendiği geceden sonra 27 Aralık günü de Çocuk Kulübü üyeleri için bir yılbaşı balosu düzenlendi.

1997 Ocak - Aralık Dönemi Kültür - Sanat Haberleri

- Gazeteci-yazar Sabahattin İsmail'in 1979 yılından başlayarak çeşitli gazetelerde yayımlanan yazılarından bir seçmeyi "Yıldızlı bir Ağustos gecesinde" adlı kitapta topladı. Yazıların temel özelliği günlük politika dışında oluşlarıdır.

- G.A. Üniversitesi "Osmanlı Devri ve Sonrası Kıbrıs Eski Türk Evleri Kapıları" konulu bir sergi düzenledi. 11 Ocak tarihinde üniversitenin Lefkoşa'daki merkezinde açılan sergi 17 Ocak tarihine kadar gezilebildi. Sergide 1571,1940 yılları arasında Osmanlı devrinden kalma kapıların resimleri yer aldı.

- Kıbrıslı Türk şair Osman Türkay, "Roaming About Universe" adlı kitabıyla Avustralya şair günü Altın Kumru ödülünü aldı. Ünlü şairimiz geçtiğimiz aylarda da Amerikan Başarı Altın Rekoru ve Olağanüstü Performans Platinum ödüllerini de almıştı.

- "Onurunu tanrıları bile çiğnetmeyen insanın çılgılığı" Uzun akademik bir çalışmanın ardından 10 Ocak tarihinde Lefkoşa Belediye Tiyatrosu perdelerini "Tanrılar ve Kurbanlar" adlı Antik Grek mitolojisinden alınma bir oyunla açtı. Coşkun Büktel'in oyununda "Hayatı pahasına da olsa onur inşa eden ve tanrıları bile çiğnetmeyen insanın çılgılığı" konusu işleniyor. Yönetmenliğini ve Dramaturjisini Yaşar Ersoy'un yaptığı oyun olumlu tepkiler aldı.

Tiyatro, resim ve karikatür sanatçımız Alper Susuzlu İsrail Karikatürcüler Derneği "Pencom" tarafından Hayfa'da düzenlenen 2. Uluslararası Karikatür yarışmasında Excellent ödülü ile ödüllendirildi.

- Mağusa Kapısı Kültür Merkezi'nde Kıbrıslı Türk ve Rum karikatürcülerin yanı sıra Türkiye, Yunanistan, İngiltere, Polonya, Rusya ve Yugoslavya'dan toplam 32 karikatüristin yapıtlarının yer aldığı sergi 20,25 Ocak tarihleri arasında açıldı.

- Kıbrıs Türk Karikatürcülüğünün ilk ustalarından Ramiz Gökçe 40. sanat yılını bir sergi ile kutluyor. "Kırk yıl bir gün ismini verdiği ilk kişisel sergisini 30 Ocak tarihinde açtı.

- U.Amerikan Koleji Halk Dansları ekibi, Polonya Kültür Derneği Strzecha tarafından düzenlenen Uluslararası Çocuk Dans Festivali'nde KKTC'yi 19 kişilik bir ekiple temsil etti. Çeşitli yeleşim yerlerinde gösterilerde bulunan ekip elemanları ailelerin yanında misafir edildi.

- Daha önceden baskısı yapılan Haşmet M. Gürkan'ın kitapları "Toplu Eserler" dizisi altında yeniden yayımlandı. Galeri Kültür Yayıncılık Gürkan'ın "Dünkü ve Bugünkü Lefkoşa" adlı kitabını, dizinin 3. yapıtı olarak satışa sundu.

- "Müfettişler Müfettişi"

- KTD Tiyatroları 20 Aralık 96 tarihinden itibaren izleyicilerine Orhan Kemal'in "Müfettişler Müfettişi" adlı oyununu sundu. Orhan Kemal'in toplumcu bakışı açısı ile sıradan insanların duygularını, özlemlerini, yansıtan ve romancı, çizgici, öykücü kişiliğinin usul akıcılığında kaleme aldığı oyun iki perdelikti.

- Ressam Ruzen Atakan'ın kişisel resim sergisi 25 Şubat - 7 Mart tarihleri arasında A.K. Merkezi'nde sergilendi. Sanatçı daha çok insan figürü ve erotizm temalı çalışmalarıyla dikkat çekiyor.

- "LSD'nin felsefe kursları devam ediyor"

- Lefkoşa Satranç Derneği'nin Şubat ayı içerisinde felsefe kurs programı devam etti. Geniş bir kitle ve program çeşitliliğine sahip kurs takipçileri tarafından oldukça beğenile izleniyor. Kurs, araştırmacı yazar ve felsefeci Muharrem Faiz yönetiminde gerçekleşti.

- Ressam Emin Çiznel'in yapıtlarından oluşan resim sergisi 14. Şubat tarihinde HP Galeri'de açıldı. "Apaydın Manzaralar" adı altında hazırlanan yapıtlar Kıbrıs'ın doğasının, ışıklarının, Akdeniz renklerinin yansımalarını içeriyordu.

- Fransa'da yayınlanan "Gevese" edebiyat dergisinin 45. sayısında Fikret Demirağ'ın Fransızca'ya çevrilmiş üç şiiriyle kendisiyle yapılmış bir röportaja da yer verildi. Dergide şairin "Köklere ve topraklara ilişkin Tragedya", "Gidip Dayasam Kulağımı ve Yüreğimi" ile "Yıldız kayıp düşen" şiirleri yayımlandı. Şairin daha önce şiirleri birçok dünya dillerine çevrilmişti.

- "GUSAD Tiyatrosu'nun 12. oyunu Düdüklüde Kıymalı Bamyâ"

- GUSAD Tiyatrosu 1983 yılından bu yana sürdürdüğü tiyatro çalışmalarının bu yıl 12.'si olan Mehmet Baydur'un yazıp Derman Atik'in yönettiği "Düdüklüde Kıymalı Bamyâ" oyunu Mart ayında tiyatro severlere sunulmaya başlandı. 8 kişilerin rol aldığı oyunda alaturka ve alafranga arasında sıkışıp kalmış bir kadın topluluğunun traji-komik hayatını anlatmaktadır.

- M.E.K.G.S. Bakanlığı'na düzenlenen "7. Şiir Şöleni" 19 Mart tarihinde AKM'de gerçekleştirildi. Gece için 30 şaire çağrı yapıldığı bakanlık tarafından bildirildi. Geceye 17 şair ve müzisyen katıldı.

- "9. Geleneksel Halk Dansları Şöleni yapıldı."

- MEKGS B'na bağlı Gençlik Dairesi tarafından düzenlenen 9. Geleneksel Halk Dansları Şöleni 6 Mart tarihinde Atatürk Kapalı Spor Salonu'nda yapılan şölen 9 Mart tarihine kadar devam etti. Kıbrıs halk danslarından örneklerin sunulduğu şölene 17 kurum ve kuruluşun halk dansları ekipleri katıldı.

- Türk Bankası Kültür-Sanat ödülleri dağıtıldı."

- Geleneksel olarak 12 yıldır Türk Bankası tarafından verilen Kültür Sanat ödülleri bu yılki sahipleri belli oldu. "Kıbrıs Türklerinin Tarihi Cilt II" adlı eseriyle Dr. Nazım Beratlı ve resim dalındaki çalışmaları ile de Feridun İşman ödülü almaya hak kazandılar. Ülkemizdeki en ciddi organizasyonlarından olan bu ödülü bilindiği gibi geçtiğimiz yıllarda "Halkbilimi "Dergimiz de almıştı.

- Semra Beyhanlı ve Sevcan Çerkez isimli kardeş ressamların 1. kişisel sergisi 25 Mart - 1 Nisan tarihleri arasında AKM'de sanatseverlerin ilgisine sunuldu. Resimlerinde insana ağırlık veren sanatçıların sergide 56 resim yeraldi.

- Alternatif Yazın tarafından yayınlanan ve bir süredir yayın hayatına ara veren uyanış dergisinin 17 ve 18. sayıları yayımlandı.

- Resim sanatçısı Feryal Sükan'ın 3. kişisel resim sergisi 3 Nisan tarihinde AKM'de açıldı. Sükan'a göre resim anlamı "İnsan için bir varlaşma olmalı diye düşünüyorum. Hiç değilse bir iz. Anıları ve Anılar adına".

- "K.T. Sanatçısı ve Yazarlar Birliği'nden sanata önemli katkı devam ediyor."

- Kültür sanat etkinliklerinin ve varolan etkinliklerin izleyici kitlesinin yetersiz kaldığı ülkemizde 13 Mart tarihinde birçok sanat dalı kalabalık bir sanatsever kitlesi ile buluştu. Gecenin organizesi KTSY Birliği tarafından yapıldı. Etkinlikte önce birçok sanatçı kitaplarını imzaladı. Şairler, müzik adamları, ressamlar, fotoğraf sanatçılarından katıldığı geceye yoğun bir sanatsever katıldı.

- Göksel Özdil'in Yurdundan Esintiler konulu 43 parçalık yağlı boya resim sergisi 4 Mart 97 tarihinde Tektan Sanat Merkezi'nde açıldı. Serginin geliri de sanatçı tarafından K.T. Görmezler Derneği'ne bağlandı.

- Şener Levent'in 2. kitabı "Sevgili Rauf" adıyla Işık Kitapevi yayınları tarafından basıldı. Kitabın kaynağını yazarın gazetelerde yayınlanan günlük yazıları oluşturuyor.

- AKS Derneği ile BRTC, KKTC okullarında okuyan öğrencilerin ferdî katılımıyla VIII. Ulusal şiir okuma yarışması 26-27 Şubat tarihlerinde AKM'de yapıldı. İlk, orta, lise, üniversite öğrencilerinin katıldığı yarışmada dereceye girenlere çeşitli ödüller verildi.

- Fotoğraf sanatçısı Hükmet Uluçam'ın 4. kişisel sergisi 25 Nisan - 2 Mayıs tarihleri arasında Y.D Üniversitesi'nde sanatseverlerin ziyaretine açıldı. Resim dalında da 2 devlet ödülü alan sanatçı toplam 17 ödül ve 3 mansiyon sahibi.

- Kuruluş çalışmalarını 3 Şubat tarihinde tamamlayan Lefkoşa Folklor Derneği'nin (Folk-Der) 45 kişilik kurucu üyesi bulunuyor. Dernek Turizm haftası kutlamalarına katılmak üzere 14 Nisan tarihinde Gaziantep'e gitti. Folk-Der festivale 25 dansçı ve müzisyenle katıldı.

- Organizesi Durusoy Ltd. tarafından gerçekleştirilen I. Çocuk ve Gençlik Şenliği 17-24 Nisan tarihleri arasında Fuar Alanı'nda gerçekleşti. 20 Kıbrıs 10 adet de Türkiye'den festivale katılan kuruluş daha çok çocuklara yönelik ürünlerini sergilediler.

- Ferhat Atık "Duygusal, Şiirsel, Toplumsal, Evrensel" olarak tanımladığı ve buna göre bölümlendirdiği yazı ürünlerini "6400 kilometrelik ve bin yıllık yepyeni bir kitap: İpek Yolu" adlı kitapta topladı.

- Gelibolu İlkokulu halkdansları topluluğu 23 Nisan Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı etkinliklerine katılmak üzere İstanbul'a gitti. 27 kişiden oluşan ekip Kıbrıs Türk Halk Dansları'ndan oluşan örnekler sundu.

- Denizbank ve Kıbrıs Gazetesi tarafından bu yıl ikincisi düzenlenen resim, şiir, öykü (REŞÖ) yarışmasında dereceye girenlere ödülleri 23 Nisan tarihinde verildi. Yarışmaya 636 eser katılmıştı.

- Güzelyurt Kurtuluş İlkokulu 23 Nisan'da Yedikulede düzenlenen 4. Kültür Sanat ve Spor şenliğine katılmak için İstanbul'a gitti.

- 22 Nisan tarihinde Türkiye Devlet Tiyatroları eski genel müdürlerinden Profesör Cüneyt Gökçer ve eşi tiyatro sanatçısı Ayten Gökçer Lefkoşa Belediye Tiyatrosu'nun davetlisi olarak tiyatro üzerine uygulamalı bir konferans vermek üzere adımıza geldi.

- Girne Belediyesi Halk Dansları topluluğu İzmir'de 18-25 Nisan tarihlerinde düzenlenen 5. Uluslararası Karşıyaka Çocuk Şenliği'ne katıldı. Belediyenin 8-14 yaş grubu çocukları tarafından temsil edilen festivale 15 ülkenin çocukları katıldı.

- Uluslararası Bellapais Müzik Festivali'ne sanatçı ve sanatsever akımı, Kuzey Kıbrıs 1 Uluslararası Bellepais Müzik Festivali 23 Nisan-8 Mayıs 97 tarihleri arasında yapıldı. K. Kıbrıs'ta yapılan en büyük müzik festivali konumunda olan etkinliğe KKTC'nin yanında Türkiye, Amerika, İngiltere, İsviçre, Azerbaycan ve Mozanbik'ten sanatçılar katıldı. Festivalin tüm etkinlikler kalabalık bir izleyici topluluğu tarafından izlendi.

- Kıbrıslı Türk Ozan Osman Türkay'ın geçen Ekin ayında Amerika'da Pentland yayınevince bastırıp ABD, Avustralya, İngiltere ve İskoçya'da satışa sunduğu "Evrinde Bir Gezinti" adlı şiir kitabı uluslararası basında büyük bir ilgi yaratmış ve şaire ABD'den üç, Avustralya'dan da bir ödül kazandı. Şair son olarak da ABD başkanlık onur mühürüne laik görüldü.

- "Hiçbir zaman güncelliğini yitirmeyen hicivleriyle Toros Canavarı Lefkoşa Belediye Tiyatrosu Aziz Nesin'in iki perdelik komedisi 'Toros Canavarı'nı 25 Nisan tarihinde izleyiciye sunmaya başladı. Oyun, sosyal bir taşlama niteliğinde kara mizah anlayışıyla insanların nasıl canavarlaştığını anlatan oyunu son zamanlarda yaşanan olaylarda da ışık tutmaktadır.

- Resim sanatçılarımızdan Emel Samioğlu'nun "Çözümler adlı resim sergisi 25-29 Nisan tarihleri arasında Saçaklıevde sanatseverlerin beğenizine sunuldu.

- 14. Folklor Şenliği Devlet Tiyatroları'nda

Devlet Halk Dansları Topluluğu'nun her yıl geleneksel olarak ve bu yıl da 14.sünü düzenlediği folklor şenliği 28-29 Nisan tarihleri arasında KTD Tiyatroları Salonlarında gerçekleşen şenlikte iki gün boyunca folklorik seçkinlerin yanısıra halkdanslarımızdan da örnekler sunuldu.

- Alman Gerhard Ruhländ'in "Cyprus Passion" (Kıbrıs Turkusu) adlı yağlı boya resim sergisi 9 Mayıs tarihinde Bellapais Manastırı'nda açıldı. Sergide sanatçının Kıbrıs'ın tarihi ve doğal zenginliklerini aktardığı tabloları ağırlıklı olarak yer aldı.

- KKTC Müzik Dostları Derneği tarafından organize edilen Bavycra Gençlik Orkestrası Konseri Turgay Hilmi ve Stefan Ametsbich yönetiminde 28-29 Mayıs tarihlerinde Bellapais Manastırı ve Otello Kalesi'nde gerçekleştirildi.

- Ressam İnci Kansu'nun "Güncel Yaşam Boyutu'nda" adlı kişisel resim sergisi 2 Mayıs tarihinde Y.D. Üniversitesi'nde açıldı. İki devlet ödülü bulunan İnci Kansu 1989 yılından bu yana kağıt sanatı üzerinde uğraşıyor.

- Fotoğraflarla Geleneksel Eski Kıbrıs Kıyafetleri Sergisinde Gannavuri"

Otantik Kıbrıs Arşivinde "Fotoğraflarla Geleneksel Eski Kıbrıs Kıyafetleri sergisi 3 Mayıs tarihinde açıldı. Kıbrıs'ın geleneksel kıyafetlerinin tanıtımını amaçlayan serginin açılışını Meclis Başkanı Hakkı Atun yaptı. Açılış öncesinde derneğimizin otantik halk dansları topluluğu sergide yer alan eski kıyafetleri kullanarak bir gösteri sundu. Serginin anlam ve önemi ile bir bütün oluşturan otantik danslar esnasında maniler okunarak "Gannavuri" dağıtıldı.

- Kıbrıs Sanat Derneği'nin geleneksel Çocuk ve Barış Festivalinin 5.'si bu yıl 31 Mayıs - 8 Haziran tarihleri arasında gerçekleşti. Festivale bu yıl Türkiye, Litvanya ve Gürcistan'dan çocuk ekipleri katıldı.

- Hasan Alicik'in "Kimlik, yabancılaşma, Asimilasyon" adlı kitabı Galerî Kültür yayınları arasında yayınlandı. Kitapta İngiltere'de yaşayan 2. Kuşak Kıbrıs'lı Türk Gençlerin İngiliz toplumuna uyumunun getirdiği sosyo-kültürel sorunlar inceleniyor.

- Lapta Belediyesi'nin düzenlediği 1. Uluslararası çocuk Şenliği 28 Mayıs - 2 Haziran tarihleri arasında yapıldı. Yurdun çeşitli yerlerinde gösteriler yapan ekipler 2 Haziran tarihinde ülkelerine uğurlandı. Çek Cumhuriyeti ve Türkiye'nin yanı sıra festivale Lapta Belediyesi küçükler ekibi de gösteri yaptı.

- 1 Haziran Dünya Çocuk Günü Etkinlikleri

Halk Sanatları Derneği Çocuk Kulübü gün dolayısıyla 31 Mayıs tarihinde merkez binasında bir gece düzenlendi. Geceye demek bünyesinde faaliyet gösteren 130 çocuk katıldı. Otantik ve Stilize halk danslarını çeşitli yaş gruplarındaki çocuklar başarıyla sunarken gecenin sonunda ise Mehmet Ertuğ unutulmaya yüz tutmuş Karagöz - Hacivat gölge oyununu çocuklara ve büyüklere sunarak büyük beğeni kazandı.

Gençlik Merkezi Çocuk Kulübü ise 1 Haziran Dünya Çocuk günü dolayısıyla Lefkoşa'da bir karnaval yürüyüşü düzenledi.

- Lapta Yavuzlar Lisesi Halk Oyunları Ekibi 7 Haziran'da düzenlenen Türkiye Liselerarası halk dansları

yarışmasında gösteri ekibi olarak yer aldı. Ekip bu yıl adamızda yapılan KKTC 8. liselerarası halk dansları yarışmasında birinciliği elde etmişti.

- K.T.D. Tiyatroları 15 Haziran tarihinde Güzelyurt Portakal Festivali'nde sezonun ikinci gösterimine iki tiyatro oyunuyla başladı. Aziz Nesin'in "Sen Gara Değilsin" ve Nazım Kurşunlu'nun "Dışardakiler" adlı tek perdelik oyunlarını sunarken sanatseverlerin büyük beğenisiyle karşılaştılar.

- Gönyeli Belediyesi Halkoyunları Ekibi Zeytinburnu Belediyesi'nin davetlisi olarak 3 Uluslararası Çevre Festivali'ne katılmak üzere İstanbul'a gitti. 4-6 Haziran tarihleri arasında yapılan festivale Bulgaristan ve Makedonyadan da ekipler katıldı.

- Kıbrıslı Türk ve Rum fotoğraf sanatçılarından "Kıbrısımız" (Our Cyprus) isimli fotoğraf sergisi 17 Haziran tarihinde Tekman Sanat Galerisi'nde açıldı. Amerikan Merkezi tarafından düzenlenen sergi daha önce de Güney Lefkoşa'da açılmıştı.

- Kitap İnsansız, İnsan Kitapsız Kalmasın.

Işık Kitapevi'nin düzenlediği 10. Kitap Fuarı, "Kitap İnsansız, İnsan Kitapsız Kalmasın" önsözyle 27 Haziran - 12 Temmuz tarihleri arasında açıldı. Lefkoşa'daki 10. yıl Parki'nde gerçekleştirilen fuarda müzik dinletisi, açık oturum, söyleşi, imza günleri, şiir dinletisi gibi etkinlikler gerçekleşti. Festivale bu yıl Türkiye'den yazarlardan Gülten Dayıoğlu, Tarık Dursun K., Nedim Gürsel ve Erdeniz Atasu katıldı.

- Dünyanın birçok ülkesinde müzik günü olarak kutlanan 21 Haziran KKTC'de de kutlandı. M.E.K.G.S Bakanlığı Devlet Senfonu Orkestra ve Korosu konserler vererek günü kutladı.

- Otem Mezunlar Birliği'nden Kıbrıs Gecesi"

Otem Mezunlar Birliği'nin organizesi ile 27 Haziran gecesi Girne Anafartalar Lisesi'nde bir Kıbrıs gecesi düzenlendi. Otem halk oyunları topluluğunun yanı sıra Gazimağusa Belediyesi ve Girne Belediyesi'ne bağlı ekipler ve Güney Kıbrıs'ın Limasol kentinden gelen Yeni Ufuklar adlı folklor topluluğunda gösterilerde yer aldı.

70 Halkbilimi

- "Türksoy Opera Günlerinin 4.'sü başarıyla gerçekleştirildi."

M.E.K.G.S. Bakanlığı'nın düzenleyip geleneksel hale gelen Türksoy Opera Günleri'nin bu yıl 4.'sü Bellapais Manastırı'nda gerçekleştirildi. Opera günlerine Azerbeycan, Başkürdistan, Kazakistan, Kırgıstan, Tiva ve Türkiye'nin yanı sıra KKTC'den de sanatçılar katıldı.

- Emin Çiznel ile İlker Nevzat'ın ortak girişimi ve çalışmalarıyla 96 yılında restorasyona başlanan ve bu yıl içerisinde tamamlanan tarihi Bizans "Dereli Meryem Kilisesi" 21 Haziran günü Emin Çiznel'in ilahiler sergisiyle açıldı. Kilisenin restorasyonunda, tarihi bir eseri kurtarıp yaşanır bir mekan haline getirmek ve sanatsal kullanıma kazandırma amacından yola çıkılmıştır.

Gönyeli Belediyesi'nin düzenlediği "6.Uluslararası Halk Şenliği", 15-18 Temmuz tarihleri arasında yapıldı. Makedonya, Gürcistan, Polonya, Türkiye ve Gönyeli Belediyesi'nden ekiplerin katıldığı şenlik vatandaşlar tarafından ilgi ile izlendi. Şenlikte bu yıl halk oyunlarının yanında Halk Konserleri, Kültür-Sanat ve Sportif etkinlikler yer aldı.

-Yeni İskele festivali çerçevesinde düzenlenen 2.Uluslararası halk dansları festivali 2 Temmuz gecesi düzenlenen gala ile devam etti. Festivale bu yıl Türkiye, Ukrayna ve Makedonya'dan ekipler katıldı. Renkli ve çoşkulu geçen gecede barışa, sevgiye, kültüre ve sanata karşı çıkanlar lanetlendi.

-İskenderun'da düzenlenen Turizm Festivali'ne K.K.T.C'yi temsilen OTEM Halk Dansları topluluğu katıldı. Kentin kurtuluşu nedeniyle düzenlenen festival 5-6 Temmuz tarihleri arasında yapıldı. Topluğun sergilediği oyunlar büyük beğeni toplarken Türkiye'nin diğer yörelerinden gelen halk oyunları ekipleri de ilgi gördü.

-15 Temmuz tarihinde Fransız Büyükelçisi Monsieur Jacocolin himayelerinde Paris St.Louise çocuk korusu klasik ve popüler yapıtlardan oluşan bir müzik dinletisi sundu. Bellapais Manastırı'nda gerçekleştirilen dinletinin organizesi G.A.U. Koleji ile K.T.F.Kültür derneği tarafından yapıldı.

-Güzelyurt özel sanat tiyatrosu Temmuz ayında da

turnelerini sürdürdü. Bekir Kara'nın yazıp, Güler Şen'in yönettiği oyunun adı Londra'lı. Oyun daha çok iskan ve güç konularını güldürü motifleriyle işliyor.

-Fikret Demirağ'ın 40 kadar aşk ve erotizm temalı şiirinin yer aldığı kitap Hera yayınları şiir dizisinin 7. Kitabı olarak yayımlandı.

-Atatürk Öğretmen Koleji halk dansları ekibi 19-31 Ağustos tarihleri arasında düzenlenen Rynbik folklor şölenine katıldı. 31 Ağustos tarihinde İstanbul'a geçen ekip Dünya Üniversiteleri tarih dansları yarışmasında ülkemizi temsil etti.

-Dev Organizasyon

1995 yılında 1.si gerçekleştirilen ve giderek büyüyen bu yılda 3.'sü Yapılan Uluslararası Mağusa Kültür Sanat ve Turizm Festivali 4-14 Ağustos tarihleri arasında yapıldı. Yapılan etkinliklerin kalitesi ve organizasyonun kursesuzluğu çoşkuyu daha da artırarak hat safhaya ulaştırmıştır. 21 sanatçıların yanında uluslararası üne sahip bir çok sanatçıyı bir araya getiren festivalde genelde Kıbrıs, özeldde Mağusa kentini bir kültür sanat merkezi haline getirme başarısı gösterilmiştir. Festivalin açılışı 4 Ağustos gecesi Andrees Haralambos ve Mehmet Ulubatlı'nın ortak resim sergisi ile yapıldı. Aqua Levi and Roots İmension Reggae grubu da aynı gece bir konser verdi. Valentin Rozantsev'in karikatür sergisi, Yıldız İbrahimova ise "Balkanatoliya" kasetindeki şarkılarını seslendirdiği bir konser verdi. Yapılan diğer etkinlikler sırası ile Yeşil Üzümlerin "müzik ve hareket" gösterisi, Ersen Sururi'den müzik dinletisi, sanat panayırı, Berlin Art Ensemble, caz konseri, Bülent Ortaçgil konseri "Açıl Susam Açıl" isimli oyunu ile Bakırköy Belediye Tiyatrosu, K.T.Sanatçı ve Yazarlar Birliği sanat buluşması ve Los Paraguayos Konseri.

- Üniversite Temsilciler Konseyi (ÜTK) bu yıl 11. Gençlik Festivalini 11-22 Ağustos tarihleri arasında yaptı. Festivalde ÜTK üyelerinin hazırladıkları çeşitli Kültürel etkinlikler Lefkoşa, Mağusa, Yeşilköy, Değirmenlik, Güzelyurt ve Alayköy'de yer aldı. Türkiye'nin Edebiyat alanındaki tanınmış iki ismi Ataol Behramoğlu ve Haluk Çetin ise şiir ve müzik dinletisinin konusu oldu.

Alayköy Kültür Sanat Derneği (AKSD) U.A.Folklor

Federasyonu (CIOFF)'un düzenlediği "Hora Dın Strabuni" festivaline katıldı. Romanya'nın Vaslui kentinde yapılan festivale topluluğumuzun yanısıra Türkiye, Bulgaristan, Makedonya, Fransa'dan ekipler de katıldı. Festival 4-10 Ağustos tarihleri arasında yapılmıştı.

-Lapta Yavuzlar Lisesi Halk Oyunları ekibi 1989 Dijon Halkoyunları yarışması 1.si Makedonya Halk Dansları ekibinin davetlisi olarak gittiği Makedonya'da Rasoviç ve Konçe kentlerinde 5-12 Ağustos tarihleri arasında gösterilerde bulundu.

-MEGKS Bakanlığı Gençlik Dairesi'ne bağlı halk dansları topluluğu 35. UA. Pyrenees Halk Dansları Festivali'nde ülkemizi temsil etti. Fransa ve İspanya'da gösterilerde bulunan ekip izleyiciler tarafından ilgiyle izlendi.

-Kadın Sanatçıları U.A. Federasyonu (UFACSI)'nin 50. Kuruluş yılı kutlama etkinlikleri çerçevesinde Yakınoğu U.A. Delegasyonu ile BRTK'nun organize ettiği Arp Sanatçısı Polonyalı Matgorzata Stankiewicz Verhoeven'in konseri 19 Ağustos tarihinde Salamis Antik Tiyatrosunda gerçekleşti.

-Lefkoşa Fuar Alanında gündemde olan Açık ve Kapalı Anfi Tiyatro Salonları ve Tesislerinin yapımı için yer tahsisli Ekonomi Bakanlığı ile Lefkoşa Belediyesi arasında yapılan protokol ile resmîyet kazandı. 3000 kişilik açık ve 500 kişilik kapalı birer salonu olacak olan kompleks bu alanda Kıbrıs'ın büyük bir açığını kapatmış olacak.

- M.Kemal Sezgin, çocukluğunda dinleyip aklında tuttuğu ve hemen hepsini gülmece öyküleri olarak tanımladığı masalları bir bölümünü "Kıbrıs'ın Masalımsı Öyküleri" adlı bir kitapta topladı ve kitap Ağustos ayında satışa sunuldu.

- K.T. Karikatürcüler Derneği ve Türkiye Karikatürcüler Derneği'nin ortak düzenlemesiyle 12 Eylül tarihinde Y.D.Ü Resepsiyon salonunda 45 Türküyle ve Kıbrıslı Türk karikatüristin çalışmalarının yer aldığı "Türk Karikatüründen bir

Demet" adlı sergi açıldı.

-U.A. İzmir Fuarı Halk Dansları Festivali'nde ülkemizi temsilen İskele Belediyesi H.D. topluluğu katıldı. Bu yıl

4.'sü düzenlenen festivale topluluğumuzun yanında Türkiye, Avusturya, Letonya, Polonya, Romanya, Slovakya, Norveç, Makedonya, Portekiz ve Özbekistan'dan topluluklar katıldı.

-G.Mağusa Belediyesi H.D. topluluğu Dijon Folklor Olimpiyatları'nda 3.lük elde etti. Topluluk daha öncede 94 yılında en iyi kostüm ödülünü kazanmıştı. Yunanistan ve Kıbrıs Rum kesiminin protesto ederek katılmadığı böylesi önemli bir yarışmadan bu dereceleri almak sevindiricidir. Bilindiği gibi HAS-DER ve Devlet Halk Dansları Topluluğu da dünya çapında dereceler elde etmişti.

- Kısa bir süre önce açılışı yapılan Bellapais Art Gallery 1 Ekim'de Aşık Mene'nin 8 kişisel resim sergisine ev sahipliği yaptı. Açılışını Meclis Başkanı Hakkı Atun'nun yaptığı sergide sanatçının 50 civarında resmî yer aldı.

-Bulgaristan'ın Gabrova kentinde geleneksel olarak her yıl yapılan Balkan Gençlik Festivali'nde çok yönlü sanatçımız Alper Susuzlu'nun 10 adet eseri yer aldı. 17-22 Eylül tarihleri arasında düzenlenen festivale Avrupa ülkelerinden yoğun ilgi görüldü.

-Feryal Sükan'ın 4. Kişisel resim sergisi 19 Eylül tarihinde İstanbul Bostancı La Palette Sanat evinde açıldı. Sanatçının diğer üç sergisi yurt içinde yapılmış ve katıldığı birçok yarışmada ödüller almıştır.

-Lefkoşa Belediye Tiyatrosu 3 Ekim tarihinde 97-98 tiyatro dönemini Aziz Nesin'in "Toros Canavarı" adlı iki perdelik komedisiyle açtı. Yönetmenliğini Osman Alkaş'ın yaptığı oyun ekonomik, sosyal ve siyasal sorunların insanları nasıl canavarlaştırdığını anlatıyor.

-K.T.D. Tiyatrosu ise 97-98 tiyatro sezonunu 10 Ekim gecesi açtı. İki oyunun birer Perde olarak oynandığı gecenin ilk oyunu, Aziz Nesin'nin karamazih türündeki "Sen Gara Değilsin"; diğeri ise Nazım Kurşunlu'nun komedi türündeki "Dışardakiler"; idi. Oyunların yönetmenliğini Çetin Özen yaptı.

-Rüya Taner'in konserler dizisi Ekim ayında da devam etti. Bu konserler S.O.S. Çocuk Köyü yararına, İzmir'de Ege Toplum Eğitim Merkezi yararına ve İstanbul Marmara Üniversitesi Eğitim Fakültesi'nde verdi. Konserlerinin

çoğunu hayır kurumları yararına yapan sanatçı toplumdun bu konuda büyük destek alıyor.

-İsmet Tatar'ın "Yangından Önce Yangından Sonra" isimli Peyzaj Resim Sergisi 10 Ekim tarihinde Şaçaklı Ev'de açıldı. Yangından önceleri ve sonraki Beşparmak Dağları görüntülerini yansıtan resim sergisi oldukça ilginç tezatlar içermesi açısından güzeldi.

-Amerikan Merkezi tarafından her yıl düzenlenen ve bu yıl da 3.'sü gerçekleştirilen kültürlerarası Fırça Darbeleri Sergisi geçtiğimiz ay Güney Kıbrıs'ta düzenlenmişti. 17 Ekim'de ise HP Galeri'de açılan serginin açılışı ABD Büyükelçisi Kenneth C. Brill tarafından yapıldı. İki toplumu sanat ve kültür alanında yakınlaştırma çabalarının güzel bir örneği olarak Türk ve Rum sanatçılarının eşit katılımı sağlanmıştır.

-ABD'de faaliyet gösteren suç karşıtı karikatürcüler vakfının düzenlediği "kötü Olan herşeyi: Nefret, Kin ve Suçları Silelim" konulu UA karikatür festivalinde Hüseyin Çakmak'ın karikatürleri 96-97 yıllarının en iyi çizimleri ödülüne laik görüldü.

-Kültür Dairesi'nce düzenlenen "7. Devlet Fotoğraf Yarışması Sergisi" 21 Ekim Tarihinde açıldı. 17 sanatçının, seçici kurulca belirlenen 41 eserinin yer aldığı sergide ödül ve övgüye laik görülen sanatçılarda ödülleri ni aldı.

-Müzik Dostları Derneği Oda Müziği Topluluğu sonbahar konserlerini 23-24 Ekim Tarihlerinde gerçekleştirdi. Güzel Sanatlar Ortaokulu yararına yapılan konserler Mağusa'da KSD lokali ve Bellapais Manastırı'nda düzenlendi.

-8. Necati Özkan Vakfı başarı ödülleri 28 Ekim tarihlerinde verildi. Kağıt sanatıyla ilgili başarılı çalışmaları nedeniyle İnci Kansu, Ozanköy'deki kiliseyi kişisel olanaklarıyla restore edip kültür varlıklarını koruma çabalarına katkılarıyla Emin Çiznel ve İlker Nevzat'a, Mesarya'daki kişisel ağaçlandırma çabalarıyla çevreyi koruma ve geliştirmeye katkıları nedeni ile Hayrettin Tuncerler ve Halk ozanları geleneği içinde yayınladığı kitaplarıyla Kıbrıs duyarlılığını yansıtmaları dolayısıyla Mehmet Tahir Doluner laik görüldü.

-KKTC'nin 14. Kuruluş yıldönümü, Kıbrıs ve dış

temsilciliklerde coşkuyla Kutlandı. 16 Kasım'da Atatürk Spor Salonu'nda İstanbul Devlet Balesi modern bale danslarını sergilediler. Müzik, kostüm ve ses düzeni bakımından oldukça başarılı geçen gösteri etkinliklerin en kalitelilerindendi.

-Milli Eğitim, Gençlik, Kültür ve Spor Bakanlığı Devlet Senfoni Orkestra ve Korosu 11 Kasım tarihinde İstanbul CR Rey konser salonunda çok sesli yapıtlardan örnekler sundu. Kafile 36 kişiden oluşuyordu. Devlet Halk Dansları Topluluğu da 11-15 Kasım tarihlerinde CRR salonunda düzenlenen kültür haftası etkinliklerinde halk danslarından oluşan 90 dakikalık iki gösteri sundu.

-Devlet Bakanlığı ve Başbakan Yardımcılığı'nın katkılarıyla Folk-Der 1. Uluslararası Lefkoşa Kültür ve Sanat festivali düzenlendi. Festivale Romanya ve Türkiye'den de ekipler katıldı.

-Özben Aksoy'un 2. Öykü kitabı "Yangı Yangı Limni'di" öncü yayınları tarafından basıldı.

-K.T.D.T. 97-98 tiyatrosunun 2. Tur oyunu olan ve yönetmenliğini Deniz Çakır'ın Yaptığı "Kraliçenin Yıldızı" isimli oyun sekiz merkezde sunuldu.

-Sanatçı Hikmet Uluçam'ın resim ve fotoğraflarından oluşan kişisel sergisi 22 Kasım tarihinde Bellapais Sanat galerisinde açıldı.

-Milli Eğitim, Kültür, Gençlik ve Spor Bakanlığı Devlet Resim-Heykel sergisi 18 Aralık 97 günü açıldı. 12.si düzenlenen sergide resim dalında 17 sanatçının 21 eseri, heykel dalında da 8 sanatçının 12 eseri yer aldı. Sergide ayrıca amatör sanatçılara da yer verildi.

-Ressam Aşık Mene'nin 7. Kişisel resim sergisi 27 Aralık'ta İstanbul Nadya Sanat Galerisi'nde açıldı. Sergi, sanatçının İstanbul'da açtığı 3. Sergisiydi.

*Bu sayının çıkmasında katkıda
bulunan aşağıdaki kuruluşlara
teşekkür ederiz.*

*Anıl Spor
İnce Gümürkleme
Meral Tekin Birinci Vakfı
IŐıl Reklam
M. Damdelen Ltd.*

